

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

LUBI SLOVENC!

Primož Trubar.

LUBI SLOVENCİ

Glasilo za člane društva

Letnik 2016

Številka: 21

Izdalo

Slovensko protestantsko
društvo Primož Trubar
zanj mag. Viktor Žakelj

Uredil in oblikoval
Kazimir Rapoša

Tisk Cicero Begunje d. o. o.

Naklada 650 izvodov

ISSN 1854-7109

Primož Trubar.

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

1000 Ljubljana, Beethovnova 9
info@drustvo-primoztrubar.si
www.drustvo-primoztrubar.si

VSEBINA

TRUBARJEV DAN

- 3 Trubarjev dan v državnem zboru
- 4 Dan odprtih vrat pri predsedniku države
- 5 Poklon Trubarju v zamejstvu, *Igor Komel*
- 5 Primož Trubar na naših vsakdanjih poteh, *mag. Majda Potrata*
- 7 Literarni večer DSP na pisateljski poti, *mag. Ana Porenta*
- 8 Trubarjev dan obeležili z »uro slovenščine«, *Polona Brenčič*
- 9 Predsednik Pahor obiskal Trubarjevo domačijo

DAN REFORMACIJE

- 10 Proslava v središču protestantizma
- 10 Nagovor predsednika društva, *mag. Viktor Žakelj*
- 11 Slavnostni govor častnega škofa Geze Erniše
- 13 Narodnjaki proti narodu in slovensko/katoliško nelagodje ob reformaciji, *dr. Vesna V. Godina*
- 14 Dan reformacije v Mariboru
- 15 Slavnostni govor dr. Vlaste Stavbar
- 17 Restavrirana biblija se je vrnila v Krško, *Polona Brenčič*
- 18 Na Trubarjevi domačiji, *mag. Ana Porenta*

POGLEDI

- 20 Študijski večeri, *pripravil dr. Nenad H. Vitorović*
- 24 Stati inu obstati, *dr. Marko Kerševan*
- 26 Predstavitev zbornika Protestantizem včeraj, danes, jutri, *mag. Franc Kuzmič*
- 27 Glasba v evangeličanski cerkvi, *mag. Franc Kuzmič*

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

- 28 Trubarjeva domačija na Rašici, *Janez Gruden*
- 32 Obisk iz Romunije
- 34 Evropa z mejami in brez njih, *dr. Marko Kerševan*
- 36 Sklepno dejanje Rožančeve nagrade 2016, *mag. Ana Porenta*
- 37 Dr. Ivan Zelko kot raziskovalec protestantizma, *mag. Franc Kuzmič*

- 38 Aleksander Terplan – znameniti puconski duhovnik, *Katja Ajdnik*
- 38 Bela Sever, Marko Zore, *Dušan Voglar*

500 LET REFORMACIJE

- 40 Kdaj Slovenci ljubijo svoj jezik? *Vinko Ošlak*
- 44 Ekumenska molitev v Lundu
- 45 Ekumensko srečanje tudi v Murski Soboti
- 46 Puconci – kraj reformacije, *Katja Ajdnik*
- 47 Zapisnik srečanja odbora za pripravo jubileja Reformacija 2017, *Katja Ajdnik*

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

- 49 Izlet v Gradec, *Primož Debenjak*
- 50 Evangeličanski večer, *Katja Ajdnik*
- 51 Küzmičevi dnevi 2016, *Katja Ajdnik*
- 52 Galerija Skedenj in likovna srečanja Trubarjevi kraji, *Marjana Dolšina Delač*
- 53 XX. slikarska kolonija »Primož Trubar« Moravske Toplice, *Rudi Kokalj*
- 54 Nagovor ob otvoritvi razstave, *mag. Viktor Žakelj*
- 55 Trubarjeva domačija v letu 2016, *mag. Barbara Pečnik*
- 55 Trubarjeva domačija praznuje tridesetletnico
- 56 Razstavna dejavnost
- 57 Prireditve
- 58 V pričakovanju 500-letnice reformacije
- 58 Dan reformacije
- 58 Ta veseli dan kulture
- 59 Poročni obredi
- 59 Delo podružnice Posavje v letu 2016, *Alenka Černelič Krošelj*
- 59 Deveti likovno-literarni natečaj Na obisku pri Juriju Dalmatinu
- 61 Nagovor v Boštanju, *mag. Viktor Žakelj*
- 61 Podružnica Murska Sobota v letu 2016, *Geza Farkaš*
- 62 K in o poročilu za leto 2016, *mag. Viktor Žakelj*
- 64 Zapisnik občnega zbora SPD Primož Trubar, *mag. Marija Kuhar*
- 67 Spomin na požig knjig pred Magistratom, *Bogdanka Pirc Marjanovič*

TRUBARJEV DAN

Odkar je bil Trubarjev dan leta 2008 uvrščen med državne praznike, se je v letih po tem dogodku že kar lepo zasidral v zavesti Slovencev in s tem tudi v naše člansko glasilo. Z vsakim letom se zvrsti večje število prireditev ob tem dnevu, kar dokazuje, da so ga ljudje vzeli za svojega, to je še posebej vidno v okolici Trubarjevega rojstnega kraja Rašice. Poleg prireditev v državnih organih prinašamo vsakoletno poročilo o zamejskem poklonu Primožu Trubarju v Rubijah v bližini Gorice, o literarnem večeru Društva slovenskih pisateljev na Trubarjevi domačiji na Rašici, in poročilo o tem, kako Trubarjev dan doživljajo šolarji v Krškem in okoliških šolah, kar hkrati dokazuje, da je s pravim pristopom mogoče animirati tudi najbolj rosno mladež. Največ zaslug za to imajo vsekakor njihove mentorice, med njimi članice naše zasavske podružnice. Na sploh so ravno šolarji najpogostejši udeleženci proslav, kar je razveseljujoče zagotovilo, da spomin na velikega rojaka ne bo pozabljen. Še posebej opozarjamo na podroben prikaz bogatega praznovanja v Mariboru, kar je hkrati dokaz, da se je Trubar vrnil v Maribor in da je formalna obnovitev podružnice društva samo še vprašanje časa.

TRUBARJEV DAN V DRŽAVNEM ZBORU Ljubljana, 6. junij

Minister za kulturo Anton Peršak se je danes skupaj z državno sekretarko Damjano Pečnik v Državnem zboru Republike Slovenije udeležil slovesnosti ob dnevu Primoža Trubarja. Zbrane sta nagovorila predsednik Državnega zbora dr. Milan Brglez in predsednik odbora za kulturo dr. Dragan Matić, v kulturnem delu programa pa so nastopili učenci Osnovne šole Podgorje pri Slovenj Gradcu.

Primož Trubar, utemeljitelj slovenske pisne kulture in pobudnik oblikovanja narodne zavesti, velja za eno osrednjih osebnosti slovenske kulturne zgodovine. S *Katekizmom* kot prvo knjigo v slovenskem jeziku in prvo slovensko tiskano knjigo sploh, z *Abecednikom* ter preostalimi deli obsežnega opusa je močno zaznamoval obdobje evropske reformacije in postavil slovenski narod na zemljevid evropskih narodov. Njegova knjižna slovenščina je »stala inu obstala« ter še danes ostaja najmočnejša narodnopovezovalna prvina.

Slovesnost v državnem zboru je postala stalnica ob praznovanju Trubarjevega dneva (foto Barbara Žejavec, DZ RS)

DAN ODPRTIH VRAT PRI PREDSEDNIKU DRŽAVE

Ljubljana, 6. junij

Ob državnem prazniku dnevu Primoža Trubarja je Urad predsednika Republike Slovenije kot ob vseh državnih praznikih pripravil dan odprtih vrat. Predsedniško palačo je na dan, ko praznujemo spominski dan avtorja prve slovenske knjige, v dveh skupinah obiskalo blizu 300 obiskovalcev, ki so si z zanimanjem ogledali protokolarne in delovne prostore predsednika republike.

Obiskovalce je nagovoril predsednik republike Borut Pahor in ob tej priložnosti tudi čestital državljanom in državljankam za državni praznik z željo, da bi bili ponosni in samozavestni, še posebej ob trenutkih, ki nas povezujejo z upanjem. »Danes slavimo Trubarjev pomen za Slovence. Pred stoletji je Trubar utemeljil slovenščino kot naš jezik in danes je slovenščina tudi eden izmed uradnih jezikov Evropske unije in s tem skupnosti, ki šteje skoraj pol milijarde ljudi. Zlasti mladim in razmišljujočim ljudem naj daje osnovo in spodbudo za radovednost, kaj vse lahko dosežejo v spreminjajočem se svetu in ga tako oblikujejo po svoji podobi,« je v nagovoru poudaril predsednik Pahor in se zahvalil tudi vsem nastopajočim ob dnevu odprtih vrat v predsedniški palači.

Kulturno so dogodek s pesmijo in recitali o življenju Primoža Trubarja obogatili učenci iz osnovnih šol Pier Paolo Vergerio Il Vecchio iz Kopra, Vencija Perka iz Domžal, Milana Jarca iz Črnomlja, OŠ Polje iz Ljubljane, OŠ Škofljica, pa tudi udeleženci mladinskega parlamenta iz Šentjurja ter otroci iz vrtca Mini vrtec v Ljubljani in iz skupine »Sončki« iz vrtca Vodmat. Posebej za današnji praznik pa so članice sekcije za ohranjanje kulturne dediščine Društva upokojencev Ljutomer po navdihu življenja in dela Primoža Trubarja pripravile priložnostno razstavo z naslovom »Knjiga za vse«, ki ljudem s posebnimi potrebami – še posebej slabovidnim in slepim – svet besede in slike približuje na drugačen način.

Obiskovalci so si pod strokovnim vodstvom uslužbencev protokola Republike Slovenije ogledali poslopje ter notranjost predsedniške palače in delovne prostore predsednika republike Boruta Pahorja, ki jim je v svoji pisarni odgovarjal na številna vprašanja, povezana z njegovim delom. Z zanimanjem so si ogledali tudi menjavo častne straže garde Slovenske vojske, ki je ob državnem prazniku bila postrojena pred predsedniško palačo.

Ob Trubarjevem dnevu je resnobne prostore predsedniške palače napolnil otroški živžav iz ljubljanskih osnovnih šol in vrtcev, pa tudi iz nekaterih precej oddaljenih.

Foto: Nebojša Tejič/STA

Že nekaj let se v spomin na Trubarja ob njegovem spomeniku na Rubijah zbere skupina zamejskih Slovencev, pridružuje pa se jim tudi vedno več predstavnikov lokalne oblasti

POKLON TRUBARJU V ZAMEJSTVU

Rubije, sredi junija

Skupina kulturnih delavcev in javnih upraviteljev se je sredi junija meseca 2016 v Rubijah poklonila spominu Primoža Trubarja. Pod rubijskim gradom je bil namreč leta 2008 postavljen bronasti doprski kip, ki mimoidoče opozarja, da je bil protestantski prenovitelj gost gradu novembra 1563. Pred dnevi se je slovenski narod spomnil 430. obletnice smrti pisca prvih slovenskih knjig, pa tudi 508. obletnice njegovega rojstva. Poleg Venka Černica in predstavnikov goriškega kulturnega doma so se shoda udeležili županja Sovodenj Alenka Florenin, njen doberdobski kolega Fabio Vižintin in novoizvoljeni župan Aiella Andrea Bellavite. Vsi trije so nosili župansko lento, lento pokrajine pa je nosila njena podpredsednica Mara Černic. Navzoč je bil tudi predsednik pokrajinske uprave Enrico Gherghetta.

Igor Komel, predsednik Kulturnega doma v Gorici, je orisal lik Primoža Trubarja in poudaril, da spomenik v Rubijah obiskuje veliko turistov iz Slovenije, ki tudi na ta način spoznavajo kulturno stvarnost v zamejstvu. Izrazil je prepričanje, da bodo obiskovalci iz matične domovine podobno pozornost namenjali tudi spomeniku slovenskim vojakom, ki so med 1. svetovno vojno padli na doberdobski planoti. Spomenik

»Slovenskim vojakom na soškem bojišču v spomin 1915–1917« je postavljen v osrednjem občinskem parku v Doberdobu.

Županja občine Sovodnje Alenka Florenin pa je potrdila namen občine, da bo še naprej skrbela za urejeno okolje, v katerem se nahaja Trubarjev spomenik. Nasadili bodo tudi nove rastline in nasploh skrbeli za ovrednotenje kulturnih in drugih obeležij v občini.

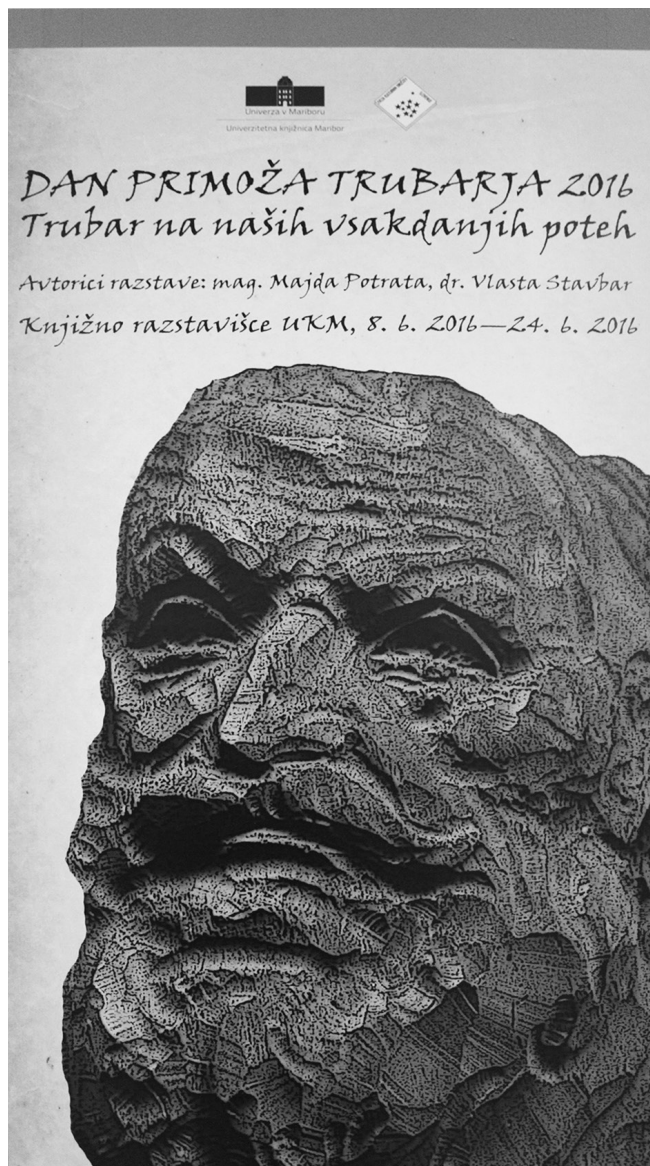
PRIMOŽ TRUBAR NA NAŠIH VSAKDANJIH POTEH

Maribor, 8. junij

Počastitev dneva Primoža Trubarja v Mariboru je tudi tokrat potekala 8. junija v Univerzitetni knjižnici Maribor. Pripravljena je bila v okviru projekta Spominjanja pri Zvezi kulturnih društev Maribor in s sodelovanjem Univerzitetne knjižnice Maribor.

Koncept Spominjanj je ozaveščanje kulture spominjanja, zato so posamezne prireditve, posvečene uglednim posameznikom ali pomembnim dogodkom iz mariborske in slovenske preteklosti, vezivo za zdaj že tradicionalna srečanja, ki enkrat mesečno pritegnejo stalno in tudi občasno občinstvo, odvisno pač od teme. Spominjanja so študijski krožek, ki nima znanstvene ambicije, ampak je njegov namen prebuditi zanimanje za našo preteklost in vedenje o njej.

Zato je odločitev, da postane počastitev dneva Primoža Trubarja stalnica v programu Spominjanj, povsem logična. Utrjevanje zavedanja o njem kot utemeljitelju slovenskega knjižnega jezika in začetniku slovenske tiskane besede je tako dobila priložnost, da se nadaljuje tudi v času, ko posameznik preraste šolske klopi in se posveča predvsem svojemu poklicnemu in zasebnemu življenju. Sodelovanje Univerzitetne knjižnice Maribor daje dogodku dodatno težo, še posebej zato, ker je po našem vedenju to v Mariboru edina javna prireditev v čast temu državnemu prazniku.

Plakat, ki je vabil na razstavo ob Trubarjevem dnevu z znamenitim lesotezom kiparja Ivana Napotnika

Ko je iniciativna skupina snovala program, se je lotila iskanja odgovora na vprašanje, ali je in koliko je Trubar navzoč v našem vsakodnevem življenju. In sicer je zamisel zrasla iz dejstva, da ga imamo upodobljenega na evrskem kovancu skoraj vedno pri sebi. Po različnih anketah sodeč, vprašani praviloma vedo, da je Trubar avtor prve slovenske knjige (naslov je lahko že redkeje

omenjen) in največkrat ga štejejo za najpomembnejšo osebo slovenske zgodovine in kulture. Zanimalo nas je torej, kako in kje se lahko vsak med nami sreča s Primožem Trubarjem, pa če se tega zaveda ali pa tega sploh ne opazi, ker je to postalo že tako vsakdanje. Pri tem nismo mogli biti vseobsegajoči, ampak smo izbrali nekaj tem oziroma področij in nanje uglasili okroglo mizo in za ilustracijo še razstavo. Nismo imeli v mislih ne celovitega prikaza Trubarjeve ustvarjalnosti ne poglobljenih znanstvenih razprav in monografij o njegovem življenju in delu ter pomenu. Na stvari smo skušali pogledati z očmi posameznikovega vsakdanjika in njegovega zaznavanja javnega prostora in časa, v katerem živi. Okrogli mizi in razstavi smo zato dali naslov Primož Trubar na naših vsakdanjih poteh.

Okroglo mizo je uvedlo predavanje Marjete Ciglenečki o kiparju Francu Bernekerju in njegovem spomeniku Primoža Trubarja v ljubljanskem Tivoliju (1909). Fanika Krajnc Vrečko je spregovorila o Trubarjevi podobi Boga in človeka, kakršna izhaja iz njegove teološke antropologije. Svoje razmišljanje je oprla na Trubarjev teološki traktat *Ena dolga predgovor k Ta celimu novemu testamentu* iz leta 1557. Trubar je s podobo Boga, kakršno je posredoval človeku svojega časa, sodobnike vzgajal v veri in opogumljal v vsakdanjih stiskah. Mitja Gobec je predstavil Trubarja kot urednika in izdajatelja protestantskih pesmaric in s tem omogočil vpogled v Trubarjevo pesemsko in glasbeno izročilo, kar je podlaga zlasti za zborovsko poustvarjanje glasbenega reformacijskega izročila. Bojan Bračič je ovrednotil Trubarjevo prisotnost na slovenskih znamkah, Franci Pivec pa iz zornega kota teorije spola. Zanimalo ga je, ali je Trubarjev pogled na ženske drugačen od pogledov sodobnikov in je tako premagal prevladujoče mnenje o nevidni ženski. Predstavil je usodo nekaj izjemnih žensk, ki so kot žene imele odločilno vlogo pri voditeljih reformacije, zgodovina pa se z njimi praviloma ne ukvarja. Vlasta Stavbar je predstavila koncept razstave in pri tem opozorila predvsem na to, da je omejena na ozemlje Republike Slovenije in da je skušala z značilnimi primeri predstaviti posamezna področja, nikakor pa ni imela namena posameznih pojavov celovito in natančno izčrpati.

Poseben pečat je razstavi dala reliefna upodobitev Primoža Trubarja iz lipovega lesa, delo Ivana Napotnika (1913), ki je izstopala med razstavljenimi eksponati. Statičnost razstavljenih predmetov pa je razgibavalo predvajanje televizijske upodobitve Primoža Trubarja po Jančarjevem scenariju z naslovom *Heretik* ter videa *Upodobitve Primoža Trubarja*.

Avtorici razstave Vlasta Stavbar in Majda Potrata ter sodelavke iz UKM so gradivo razporedile v polkrožni niz vitrin, ki so ga vpeljale enciklopedične predstavitev Primoža Trubarja in verzificirano življenje in delo Primoža Trubarja Walterja Döttlinga v nem-

ščini in v slovenskem prevodu. Sledile so vitrine z gradivi, povezanimi s Trubarjem, ki od posameznika ne zahtevajo posebnega znanja ali pretirano napornega iskanja, ampak predstavljajo podobe iz vsakdanjega življenja ali zapise in upodobitve v javnem prostoru. Tako so bili izpisani vsi kraji, v katerih je mogoče najti cesto, ulico, trg, drevored, park ali nabrežje s Trubarjevim imenom. Takih

krajev je 37, v njih pa 42 uličnih poimenovanj. Kraji so razpršeni po celi Sloveniji, zgostijo se v predelih, povezanih s Trubarjevim življenjem in delovanjem, reformacijsko tradicijo in evangeličani. Nekatera poimenovanja so bila dokumentirana s fotografijo. Fotografija je pospremila tudi posamezna stvarna lastna imena, to so imena javnih zavodov, društev, gostinskih lokalov ter turističnih objektov in dejavnosti. Od predmetov, ki nosijo Trubarjevo ime, so veliko pozornosti pritegnili sadni kruh in odtisi iz delavnice tiskarskega mojstra Janeza. Jože Nemec je zbral eksponate za prikaz Trubarja na denarju. Glasbena vitrina je predstavila primere protestantskih notnih zapisov, Trubarjevih pesmaric, pa tudi modernega repa o Trubarju. Pripravljen je bil še pregled upodobitev Trubarja v literaturi – od Antona Aškercarja in njegove pesnitve Primož Trubar do Draga Jančarja in zgodbe o slovenskem jeziku Jezični možje Kozme Ahačiča in Jaka Vukotiča. S fotografijami je bilo predstavljenih tudi dvanajst javnih spomenikov iz osmih slovenskih krajev od prvega ljubljanskega do zadnjih iz Trubarjevega leta. Odločile smo se namreč, da spominskih plošč in drugih likovnih upodobitev ne bomo vključile v razstavo. Razstavo je sklenil prikaz temeljnih monografij, treh jubilejnih zbornikov, zbornikov simpozijev in pregleda prireditev v Trubarjevem letu 2008.

Razstavo je odprla Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek, odprtje je poživilo petje ženske vokalne skupine Kresnice, oba dela pa je povezovala Majda Potrata.

Javno spominjanje ima močno povezovalno vlogo in utruje narodovo identiteto, zato je prav tako pomembno kot znanstvena in strokovna trubarologija, brez katere tudi javnega spominjanja ne bi mogli dostojno in prepričljivo izpeljati.

Na literarnem večeru Dom v jeziku se je ob Trubarjevem dnevu zbralo lepo število slovenskih Literatov

foto Franci Novak

LITERARNI VEČER DSP NA PISATELJSKI POTI Trubarjeva domačija, 8. junij

Društvo slovenskih pisateljev je pripravilo tretji jubilejni literarni večer na Slovenski pisateljski poti, poimenovan Dom v jeziku. Tokrat se je odvijal na sam državni praznik, Trubarjev rojstni dan. Spomnimo, da je pobudo za državni praznik ob praznovanju 500. obletnice Trubarjevega rojstva dal tržaški pisatelj Boris Pahor. Državni praznik, ki se s sicer delovnim dnevom praznuje od leta 2010, prinaša razmisleke o jeziku, kulturi in knjižni besedi, o njenem preživetju v vsakdanji rabi in v umetniških stvaritvah. Večer Dom v jeziku je režiral Igor Likar, ki je tudi vodja projekta Slovenska pisateljska pot. V njem so nastopili vidni slovenski literati, nagrajenci največjih slovenskih literarnih nagrad. Jan Komelj, mladi pesnik z nominacijama za Jenkovo in Veronikino nagrado ter nagrado Slovenskih dnevov knjige za najboljši prvenec 2015, nam je prebiral pesmi iz prvenca *Relikvije dihanja*. Verz »Ne prenesem tišine, ki jo sproži krik,« se nam je zdel pravi za začetek razmišljanja o našem jeziku po Trubarju. Meta Kušar, ki je med drugim prav na Trubarjevi domačiji 2012 prejela Rožančevo nagrado za najboljšo esejistično zbirko *Kaj je poetično ali ura ilegale* in Veronikino nagrado za zbirko *Vrt* kot najboljšo pesniško zbirko leta 2015, nas je zamislila z besedami: »Vem, da te morajo spoznati po 12 verzih. Če te ne, nisi pesnik.« Njene pesmi, polne bogatih izrazov, slik iz narave in globoke

Zapisala mag. Majda Potrata

simbolike so bile v sozvočju z okoljem literarnega večera. Andrej E. Skubic, ki je za roman *Samo pridi domov* prejel Kresnika 2015, in s tem postal drugi dobitnik treh Kresnikov za svoja dela, nas je predstavil v povsem drug, sodobnejši in krutejši svet, ki se ukvarja s problemi korupcije, političnega tajkunstva. Njegov jezik je izjemno živahen, prizori so groteskno predstavljeni. Ervin Fritz se je predstavil z anagažirano rimano poezijo kot dobitnik več nagrad v preteklosti, med njimi tudi Veronikine in Jenkove, kritičnih osti v njegovih pesmih ne manjka, čas pa je vse bolj oster in zato potrebuje še več kritike. Mojca Kumerdej, mojstrica kratke proze, njeno zadnje delo nosi naslov *Temna snov*, nas je navdušila s kratko zgodbo, pridigo, ki se pričinja z »Dragi moji Slovenci« ... in razširja obzorja Trubarjeve misli in duha v naš čas. Pesnik in esejist Miklavž Komelj, ki je leta 2002 za pesniško zbirko *Rosa* prejel Veronikino nagrado in 2011 Rožančevo nagrado za esejistično zbirko *Nujnost poezije*, nas je med ostalim očaral z jezikom slovenskih protestantov s fragmenti iz Dalmatinove *Biblije* ter z neverjetnim občutkom za zvočnost in bogastvo jezika.

Studio na prostem je oddajo neposredno prenašal prek valov Radia Ars po vsej Sloveniji, maloštevilno občinstvo je po prireditvi z izjemnimi literarnimi ustvarjalci lahko tudi poklepelo. Praznovanje z besedo in vsem, kar je v tem trenutku mogoče povedati, se mi zdi najlepše možno praznovanje Trubarjevega dne.

mag. Ana Porenta
foto Franci Novak

TRUBARJEV DAN OBELEŽILI Z »URO SLOVENŠČINE« Krško, 9. junij

Praznovanje letošnjega Trubarjevega dneva so v naravoslovni učilnici OŠ Jurija Dalmatina obeležili 9. junija s tradicionalno prireditvijo »Ura slovenščine«, okoli katere so združili moči Valvasorjeva knjižnica Krško, Javni sklad za kulturne dejavnosti Ol Krško, KS mesta Krško, Osnovna šola Jurija Dalmatina in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – podružnica Posavje.

V uvodu sta zbrane pozdravili direktorica krške knjižnice Urška Lobnikar Paunović in ravnateljica OŠ Jurija Dalmatina Krško Valentina Gerjevič, ki sta zbranim med drugim spregovorili tudi o pomenu ohranjanja dediščine velikih mož protestantizma. V nadaljevanju so kulturni program oblikovali učenci devetega razreda pod vodstvom prizadevne učiteljice

Recitatorji iz OŠ Jurija Dalmatina (zgoraj)
Brez glasbe popoldan pa tudi ni šlo (spodaj)

fotografiji Posavski obzornik

slovenščine Irene Hictaler Simončič, ki skuša učence spodbuditi k ustvarjalnosti in razmišljanju o lokalni dediščini. Program je bil tokrat zasnovan nekoliko drugače, saj so kot osnovno izhodišče vzeli izbrane tekste, s katerimi so tedanje devetošolke Ana Pirc, Maša Suša in Barbara Unetič sodelovale na natečaju Na obisku pri Juriju Dalmatinu leta 2015. Doživeto so ob kitariski spremljavi Petra Andrejaša besedila interpretirali devetošolci Barbara Unetič, Martina Gramc, Davor Sternad, Špela Ančimer, Neža Uršič in Sabrina Keranović. Program so popestrili s posnetkom, ki so ga v okviru izbirnega predmeta gledališki klub oblikovale sedmošolke Eva Prša in Živa Mlakar ter osmošolke Klara Kranjc, Lara Koprivnik Volčanšek in Vesna Retelj. Obiskovalce je najbolj navdušil zaključni skeč, v katerem so se v vlogi treh velikih protestantov Primoža Trubarja, Jurija Dalmatina in Adama Bohoriča izvirno predstavili devetošolci David Rožac, Matic Žnidaršič in Gregor Glas. Besedilo, ki je bil napisano v tipičnem mladostniškem jeziku, pa je pripravila Irena Hictaler Simončič.

Polona Brenčič
foto Posavski obzornik

PREDSEDNIK PAHOR OBISKAL TRUBARJEVO DOMAČIJO NA RAŠICI 10. junij

Ob Trubarjevem dnevu in občinskem prazniku občine Velike Lašče sta predsednik Republike Slovenije Borut Pahor in gospa Tanja Pečar obiskala Trubarjevo domačijo na Rašici. V spremstvu župana Velikih Lašč Antona Zakrajška in vodiča Andreja Perhaja sta si ogledala Trubarjevo domačijo, ki že 30 let predstavlja osrednjo točko ohranjanja spomina na Primoža Trubarja, očeta slovenskega jezika.

Predsednik republike se je na domačiji srečal s škofom Evangelikianske cerkve augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji Gezom Filom in literarnim zgodovinarjem dr. Jonatanom Vinklerjem, članom našega društva. Spregovorili so o poteku dejavnosti in prireditve v letu 2017 – letu reformacije.

Vlada Republike Slovenije je namreč v začetku junija 2016 na predlog predsednika republike sprejela sklep o razglasitvi leta 2017 za leto reformacije v počastitev 500. obletnice začetka protestantskega gibanja in reformacije. Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je predsednik častnega odbora tega praznovanja.

Kasneje sta oba gosta prisostvovala slavnostni akademiji ob občinskem prazniku, s katero je občina obeležila 25. obletnico samostojnosti Slovenije in 30-letnico Trubarjeve domačije. Slavnostni govornik je bil predsednik RS Borut Pahor. Prireditve so se poleg občanov, domačih društev, nekaterih županov, svetnikov občinskega sveta in predstavnikov organi-

zacij udeležili tudi drugi vidni predstavniki državne in cerkvene oblasti. Podeljeni sta bili dve priznanji Občine Velike Lašče, dve zlati plaketi Občine Velike Lašče in tri pohvale župana. Prejemniki priznanj so bili: Helena Grebenc Gruden, Franc Debeljak, Matjaž Gruden, Vid Rigler, Prostovoljno gasilsko društvo Velike Lašče, Konjerejsko društvo Velike Lašče in Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Velike Lašče.

*Predsednik Pahor na ogledu Trubarjeve domačije
ob Trubarjevem dnevu (zgoraj)*

Dobitniki priznanj ob prazniku Občine Velike Lašče (spodaj)

DAN REFORMACIJE

Kot se ob velikem jubileju, 500-letnici reformacije spodobi, je bila letošnja proslava ob državnem prazniku v Murski Soboti, središču protestantstva na Slovenskem. Že nekaj let ohranja praznovanje standardno podobo, čemur sledi tudi poročanje o njej v našem glasilu. A tukaj nam je uspel bistven premik naprej: objavljamo tehten in polemičen odziv na proslavo izpod peresa znane in pronicljive ocenjevalke najrazličnejših dogodkov po Sloveniji, dr. Vesne V. Godina, ki je bil izvirno objavljen v njeni kolumni na spletni strani fokuspokus.si in ki nam ga je skupaj z urednikom strani Markom Črnkovičem prijazno dovolila objaviti tudi v našem glasilu.

PROSLAVA V SREDIŠČU PROTESTANTIZMA Murska Sobota, 28. oktobra

V Gledališču Park v Murski Soboti je ob dnevu reformacije potekala osrednja republiška proslava, ki jo je organiziralo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar v sodelovanju z Zavodom za kulturo, turizem in šport Murska Sobota in Mestno občino Murska Sobota. Proslave so se poleg predsednika RS Boruta Pahorja in prvega predsednika RS Milana Kučana udeležili mnogi visoki gostje, ministri in poslanci, pomurski župani, častni občani, številni občanke in občani.

Uvodni nagovor je imel Viktor Žakelj, predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, slavnostni govornik je bil častni škof Slovenske Evangeličanske Cerkve Geza Erniša. V kulturnem programu so nastopili Mešani pevski zbor Štefana Kovača pod dirigentskim vodstvom Tomija Bušinškega. Izbor pesmi slovenskih pesnikov Koviča, Zlobca, Lainščka, Vincetiča, Fritza, Prešerna, Župančiča, Šömna, Möderndorferja so recitali priznani igralci in recitatorji Renato Jenček, Jožef Ropoša, Ludvik Bagari, Darja Reichman, Irena Mihelič in Matjaž Gruden. Scenarist in režiser dogodka je bil Vinko Möderndorfer.

NAGOVOR PREDSEDNIKA DRUŠTVA

Lepo pozdravljeni obiskovalke in obiskovalci, gledalke in gledalci, poslušalke in poslušalci. Pozdravljam evangeličanske vernike, posebej Prekmurce, vem, da vam je nocoj posebno toplo pri srcu. Pozdravljeni predstavniki kulturnega, gospodarskega, vojaškega in političnega življenja, po-

seben pozdrav pa namenjam vsem tistim Slovenkam in Slovencem, državljankam in državljanom Slovenije, ki niso evangeličani, so pa tako kot jaz prepričani, da smo to, kar smo – torej svobodoljubni narod, tudi zaradi reformacije in reformatorjev.

Prvo: zavestno smo se odločili, da osrednjo državno proslavo ob dnevu reformacije na predvečer Luthrovega leta organiziramo v Prekmurju, kjer je živo evangeličanstvo, vera Trubarja, ki velja med Slovenci za največjega Slovenca vseh časov.

Visoki politični, cerkveni in občinski gostje, med njimi predsednik Borut Pahor, škof Geza Filo in bivši predsednik Milan Kučan

In drugo: po mojem mnenju je nujno treba nocojšnjo proslavo šteti tudi kot začetek proslavljanja 100-letnice združitve prekmurskih Slovencev z matico našega naroda, za katero upam, da jo z zaključnimi dogodki dostojno proslavimo 2019. leta. Naša zgodovina je trpka. Sosedje – brez izjeme – so nam ob asistenci Angležev, Francozov in Rusov v preteklosti jemali nacionalno ozemlje.

Zato se velja spomniti vsaj nekaterih, danes seveda Prekmurcev, ki so zaslužni, da je 'kokoška', nam ljuba domovina, takšna, kakršna je.

V 17. in 18. stoletju so za ohranitev slovenskega značaja Prekmurja posebej zaslužni 'fararji', protestantski duhovniki, ki so skrbeli, da slovenska zavest in z njo slovenska beseda v tem delu današnje Slovenije ni zamrla.

Pred, med in po prvi svetovni vojni so bili odločilni katoliški duhovniki, posebej prof. dr. Matija Slavič, ki je bil kar dva mandata tudi rektor ljubljanske univerze.

V času druge svetovne vojne so to narodno-obrambno poslanstvo opravljali partizani in to v razmerah zahtevnega madžarskega nacizma.

V fazi osamosvojitve, ki je veliki finale vsaj stoletja in pol prizadevanj Slovencev biti svoji na svojem, je nadvse pomembno vlogo skupaj z zagonetnim Gorenjcem prof. Francetom Bučarjem, Kocbekovim kristjanom, zagretim partizanom, odličnim profesorjem, premišljenim disidentom, človekom, ki je bil vedno na 'pravi strani zgodovine', imel vaš rojak Milam Kučan, nadvse bister, izobražen in politično izkušen mož, ki je bil tedaj pravi človek ob pravem času na pravem mestu.

In še: današnja Evropska zveza, ki je v vitalnem interesu Evropejcev, posebej pa v interesu maloštevilčnih narodov kot je naš, je v krizi. Ni dvoma: nastati mora nova skupnost držav, ki bo varovala naravne danosti in bo socialno pravična. V tem procesu nastajanja novega reda mora slovenska država kot koherentna skupnost tvorno sodelovati.

Sporočilo nocojšnje proslave je, da na plečih svojih predhodnikov stojimo, da smo drug drugemu potrebni, da je naša prihodnost v sožitju. Vztrajanje pri vedno novih in novih delitvah, ki je že pravi posel nekaterih, predvsem pa je v funkciji tujega kapitala, ki si želi prilastiti ta 'raj pod Triglavom', kot bi znal reči Cankar, pa je zavrženo početje.

K besedi vabim člana Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in častnega škofa Slovenske evangeličanske cerkve, Gezo Ernišo, ki bo kraju in času primerno izrekel tisto, kar moramo državljanke in državljani slišati zdaj in tu.

Geza, beseda je tvoja.

*mag. Viktor Žakelj,
predsednik SPD Primož Trubar*

SLAVNOSTNI GOVOR ČASTNEGA ŠKOFA SEC GEZE ERNIŠE

Spoštovani!

V 16. stoletju se je na pot po svetu odpravil prav poseben popotnik, ki je svojo pot pričel v Wittenbergu in je z zelo hitrimi koraki nadaljeval svoj verski, politični, kulturni, gospodarski, narodnostni in še kakšen korak po takratni Evropi in svetu, in prišel tudi k nam.

Ta popotnik je bila Reformacija, poosebljena v delu in življenju Martina Luthra. Luthra, ki je verjel, da je reformacija božje delo, ki pa je istočasno bil tudi realist, ki se je zavedal dejstva, da Bog ne čara, ampak da za uresničitev svojih ciljev potrebuje ljudi.

K tem ljudem je spadal tudi sam.

In kaj je v tem človeku bilo tako posebnega in tako svojstvenega, da o njem govorimo tudi po petstotih letih? Kot neznani in preprosti menih je spoznal, da je v takratni Cerkvi marsikaj narobe. Za svoje prepričanje je Luther zastavil celo svoje življenje. Tudi pred takrat najvišjimi veljaki ni pokleknil ali preklical svojega nauka. Še več: do konca je ostal zvest svoji vesti in prepričanju, ostal je pogumen glasnik verske svobode, zoperstavil se je zmotnim verskim predstavam in zablodam. Prav gotovo je imel, kot vsi mi, tudi svoje človeške slabosti, vendar je s svojo pokončno držo postavil temelje svobodnejšega načina življenja. Življenja, v katerem je premislek tudi o tem, kako pomembno je, da si ljudje v odnosu do drugega in drugačnega, v smislu sodelovanja in sožitja, vedno znova zastavimo vprašanje: čemu smo na svetu in kakšen je smisel in cilj našega življenja? Premišljevanje o Besedi z velikim B, torej nikoli ne more biti brez osmišljanja smisla, da smo bili, da smo in da bomo. Boga in božje stvari je treba ljubiti, da bi jih poznal in prepoznal, pravi Pascal. Dovoliti se obvladati in ne samo vladati, je namreč predpogoj, da z Luthrom povemo: »Tu stojim, drugače ne morem. Tu so moje teze, tu so moje knjige, ki sem jih napisal. Pri njih vztrajam in bom vztrajal. Toda iz sebe nočem narediti svetnika. Sem človek in ne Bog.« Protestantki teolog in švicarski reformator Jan Kalvin v ženevskem katekizmu iz leta 1574 na vprašanje: čemu smo na svetu, zelo lapidarno pravi: Zato, da bi spoznali Boga. Vendar to spoznanje zavezuje. Boga spoznati pomeni namreč samouresničevanje v dobrem. In v to samouresničevanje moramo vključiti naše vsakdanje delo, ljubezen do bližnjega in daljnega, naš poklic in ne nazadnje v naše medsebojne odnose moramo vključiti predvsem toleranco, strpnost, sodelovanje. Pravo sožitje s transcendo brez vsakršnega dvoma vedno

in vedno znova pomeni spoštljivo sožitje med ljudmi. In ta resnica nas zavezuje k odgovornemu življenju in ravnanju. Iz vsakršnih političnih igrice namreč moramo izpustiti božje ime. Prav tako pa tam, kamor se morda ne enkrat zatekamo ali pa celo gradimo na religiozni magiji, bi morali graditi na človeškem razumu.

Pot do vrednot v družbi pa seveda vodi prek priznanih vrednot na osebni ravni.

Če brezpogojnost nravno dobrega vključuje vidike, kot so ljubezen, požrtvovalnost, zvestoba, je to mogoče le tam, kjer človekovo osebno jedro ni zlomljeno, temveč živo, močno, trdno. Koliko takega močnega, živega, trdnega jedra je v nas Slovencih še danes? Bomo zmogli in ali zmoremo razumeti resnico, da ne obstaja nobena druga prenova našega sveta kot ta, da v starih okoliščinah postanemo novi ljudje, kot pravi Albert Schweitzer. Ali če povemo po hegeljansko: Iz tistega onostranstva je po Luthrovi reformaciji človek bil poklican v navzočnost duha. Tako velika duhovna preobrazba pa je mogoča le tako, da jo nosi silna vera. Tako silna, da so ljudje zaradi nje pripravljeni tudi trpeti, biti izgnani v »nikdirdom«, ali celo umreti.

Spoštovane in spoštovani!

Vsi skupaj smo ponosni, da je bila sestavni del te veličastne duhovne prenove tudi naša reformacija.

Trubarjeva »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskega jezika«, z veličastnim Dalmatinovim prevodom *Biblije*, Küzmičevim *Novim zakonom*, Trubarjevo *Cerkovno ordningo*, vse to je bilo rojstvo nečesa tako trdoživega, da je ostalo vse do danes. In ta danes nas še posebej zavezuje. Zavezuje k tistemu hrepenenju, kako združiti, a hkrati ne povzročati novih razdruževanj – takšno je bilo več kot očitno temeljno hrepenenje našega naroda. In hkrati tudi naš problem. Oboje ostaja. Verujem, da bomo združevanju dali možnost in priložnost, da se prelevi v pozitivno in nam bo trden grunt. Kajti v iskrenem hrepenenju je doma odprtost, prostor za drugega, prostor za dialog. In vse to skupaj je prostor kulture, odraslosti, zrelosti, naroda in posameznika. In taka kultura predpostavlja in nosi v sebi možnost, da seže do univerzalnosti, ter da priložnost tudi posamezniku pusti zadihati v širši skupnosti. Skupnosti, ki bo vedela preценiti in oceniti, kaj je umetno sejanje polarnosti in nelagodja, kaj nam jemlje moči, duši in ruši vizije, nas tišči k tlom. Skorajda nemogoča je namreč pot naprej, če so ideje brez tehtnega premisleka že v začetku obsojene kot krivoverske in napačne, in če smo krivi, še preden se nam krivda dokaže.

Spoštovane gospe in gospodje!

Luthrovi pogledi na Boga, Cerkev, vero in svet, so se, kot je znano, srečali in konfrontirali tako z velikimi filozofskimi, kakor tudi z verskimi miselnimi tokovi takratnega sveta, in tudi s civilno in družbeno sfero, humanizmom in renesanso. Besede konfrontacija danes

ne želim razumeti kot nekaj negativnega, čeprav je na žalost v preteklosti bilo tudi tega mnogo. Konfrontacijo, na katero mislim, želim razumeti predvsem kot izziv za iskanje odgovorov in rešitev za težave in probleme, ki nas tudi danes tarejo, in ki jih moramo skupaj definirati, premišljevati, premagovati in premagati.

Tudi letošnji praznik reformacije naj nas torej nagovori, da bomo vse bolj in bolje razumeli, da mora v vse večji želji po novem in še neodkritem obstajati tudi globoko spoštovanje do vsega, kar v religiozni govorici imenujemo spoštovanje Boga in spoštovanje človeka.

In reformacija in reformatorji so nam ponudili izhodišča, katera nam še danes lahko služijo za tehten premislek, kako naprej. Tako na verskem, kakor tudi družbenem področju. Toda vsaka duhovna in družbena preobrazba, za katero želimo, da prinese napredek, je mogoča le takrat, ko zanjo stojijo tudi trde odločitve narediti nekaj dobrega. Bodimo torej iskalci dobrega. Takim namreč pride naproti tudi Bog, da bi z njimi besedoval in skupaj z njimi tlakoval pot v lepšo prihodnost vseh in vsakogar. Do take vere pa je mogoče priti le z besedo in resnico, ki jo razumemo, se z njo soočamo, jo živimo in smo hkrati pripravljeni, da pokažemo svojo človečnost v naši vsakdanji življenjski praksi. Postajajmo torej vse bolj človeški, da bomo vse bolj tudi Božji. Postajamo vse bolj Božji, da bomo tudi vse bolj človeški.

Drage Slovenke in Slovenci, državljanke in državljani Republike Slovenije!

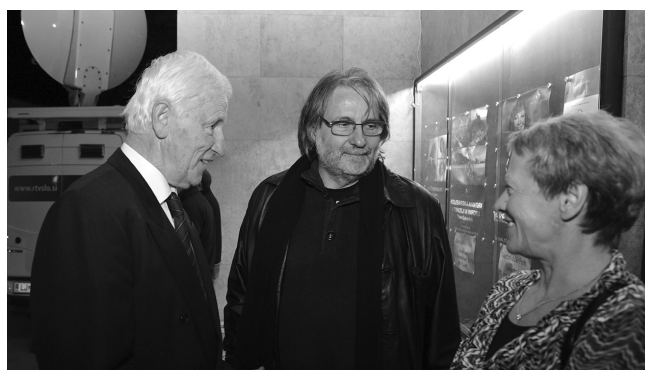
Pozdravljam vas iz najbolj protestantsko-luteranskega koščka naše lepe domovine, katera danes po zaslugi reformacije govori svoj lep materinski jezik, se izobražuje v svojem jeziku, moli svoj Očenaš.

Vsem čestitam k državnemu in verskemu prazniku Dnevu reformacije, ki naj nas poveže v domoljubju in ljubezni do človečnosti. Delam to z največjim zadovoljstvom in z vero v besede, ki pravijo:

Vadliüvanje, o ti Boži dar. Ti, ti si mi angel mira. V tvojem krili ne vcagam nikdar, vu noči kakšte vihera. Kak bi bio jaz brezi tebe, najdrakši blagoslov nebe.

Tako kot je lepa materinska beseda, naj bo vsem lep tudi praznik.

Priznani režiser Vinko Möderndorfer je tudi letos prispeval scenarij in režijo proslave

Lepa dvorana Gledališča Park v Murski Soboti je bila glede na zanimanje domačinov kar premajhna

NARODNJAKI PROTI NARODU IN SLOVENSKO/KATOLIŠKO NELAGODJE OB REFORMACIJI

Proslava ob dnevu reformacije v Murski Soboti je manifestirala duha, brez katerega v Sloveniji nikoli ne bo funkcionalnega kapitalizma.

Ko s študenti govorimo o protestantski etiki in duhu kapitalizma Maxa Weberja, jim povem, da gre pri tem za razmišljanje, ki je Slovincem popolnoma tuje. Tako zelo tuje, da si sploh ne morejo predstavljati, za kako velike razlike v resnici gre. Da bi protestantizem lažje razumeli, študentom svetujem, naj si ogledajo filma Fanny in Alexander Ingmarja Bergmana in Babettina pojedina Gabriela Axela. V katerih so te razlike materializirane. Vidne. In ker so vidne, so tudi lažje razumljive.

Od petka dalje pa mi ne bo treba več dajati samo tujih primerov. Študentom bom lahko dala domači primeri. Gre za letošnjo proslavo ob dnevu reformacije.

Ne vem, koliko Slovencev in Slovenk je proslavo gledalo. Veliko najbrž ne. Prenašali so jo namreč na 2. programu. Kar že samo po sebi govori o tujosti fenomena reformacije za današnje Slovence.

Razen tega je bila na TVS 1 ob istem času oddaja Slovenski pozdrav – ki ji bo treba urgentno nameniti eno od naslednjih kolumn.

Narodnjaki proti narodu

Že ta programska odločitev govori o slovenskem nelagodju z reformacijo. Na eni strani proslava ob

slovenskem državnem prazniku, na drugi narodno-zabavna oddaja. Jasno je, katera ima večjo gledanost. Prenos proslave ob državnem prazniku na TVS 2 lahko utemeljujejo z nižjo gledanostjo. Kar je res. Toda res je tudi to, da so druge državne proslave – ne glede na to, da prav tako nikogar ne zanimajo – vendarle uvrščene na TVS 1. Gledanost torej ni vse. Oziroma ni ključen dejavnik pri pripisovanju pomena določenim oddajam.

To jasno dokazuje, da prenos proslave ob dnevu reformacije ni bil na 2. programu samo zaradi predvidljive nižje gledanosti. Ampak tudi iz drugih razlogov.

Moja hipoteza je, da je ključni razlog v nekompatibilnosti duha reformacije s prevladujočim slovenskim katoliškim duhom. Z reformacijo in njenim duhom imajo Slovenci očiten problem. Težavo. Ki se ji reče nelagodje. Isto nelagodje, ki so ga čutili že ob Trubarju.

Odpor in nelagodje

Proslava pa je sprožala nelagodje z vsem. Z zdrsanim podom odra. S praktikablom, na katerem je stal pevski zbor. Z amaterskostjo. Nihče ni poskrbel za imidž nastopajočih, ki v Ljubljani pomeni vse. Nihče se ni ukvarjal z videzom. Nihče se ni ukvarjal z zunanjim učinkom. Kar je to proslavo vizualno, produkcijsko jasno ločilo od tistih ljubljanskih. Ki jih uprizarjajo v Cankarjevem domu. Kjer je videz maksimalno dodelan. Učinek tudi. Maska tudi. Kostumi tudi. Scena tudi. In kjer gre praviloma za menda globoke in večplastne estetske domisleke. Ki jih publika večinoma ne razume.

Tovrstnih domislekov na proslavi ob dnevu reformacije ni bilo. Kot niti ni bilo skrbi za kostume. Za sceno. In za masko. Ker vsega tega praktično ni bilo. Oziroma je bilo zreducirano na minimum. Zunanji učinek je bil skromen. Spominjal je na proslavo iz časov socializma v nekem kulturnem domu.

Vsi, ki smo te proslave kdaj doživeli, izkustveno vemo, za kakšno razliko gre. Gre za dva popolnoma različna svetova. Celó za dva nasprotujoča si svetova.

Spet doma po dolgem času

Ta skromni zunanji učinek proslave je pri velikem delu gledalk in gledalcev povzročal nelagodje. Celó odpor. Predstavljam si, da je marsikdo celó dajal pripombe o lokalni mentaliteti. In o lokalnih razmerah. Slednje so bile vidne. Jasno je bilo videti, da proslava ni stala veliko. Kot je bilo tudi videti, da nekateri nastopajoči – posebej zborovski pevci – ne živijo ravno v izobilju. Kar je spet povzročalo nelagodje. Morda celó odpor. Na odru je namreč bila neka druga, neljubljanska Slovenija.

A za tem skromnim, celó revnim zunanjim videzom, za to materializacijo točno tistega asketizma, značilnega za reformacijo in bistvenega za oblikovanje kapitalizma – se je skrivalo neverjetno vsebinsko bogastvo. Predvsem izjemen izbor pesmi, ki so jih igralci na odru podajali na relevanten način. Prešernova Glosa še nikoli ni zvenela tako sodobno kot tokrat. Da o aktualizaciji Trubarja niti ne govorimo.

Z eno besedo: izvrstno. Izvrsten scenarij. Izvrstna režija. Izvrstna proslava. Ker je bila vsebinsko nabita. In po videzu borna. Ker je v gledalcih vzbujala notranje triumfe in ob tem manifestirala tistega duha, ki bi moral biti med Slovenci in Slovenkami prevladujoč, če sploh kdaj hočemo imeti delujoč, uspešen kapitalizem.

Ker ta duh pri Slovencih in Slovenkah ni prevladujoč, nam kapitalizem ne gre. Nikoli nam ni šel v preteklosti. In brez tega nam tudi v prihodnosti ne bo šel. Tu nam preprosto ni pomoči.

Sama sem se ob ekranizaciji tega duha počutila doma. Spet enkrat po dolgem času.

dr. Vesna V. Godina

DAN REFORMACIJE V MARIBORU

Maribor, 25. oktobra

Osrednja počastitev državnega praznika dneva reformacije v Mariboru je potekala 25. oktobra 2016 v mariborski evangeličanski cerkvi v Trubarjevi ulici. Proslavo je povezovala in s svojimi razmišljanji obogatila mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek. Zbrane je nagovoril župan občine dr. Andrej Fištravec, slavnostna govornica pa je bila dr. Vlasta Stavbar. Alojzij Cvikel, mariborski nadškof, Geza Erniša, častni škof Evangeličanske cerkve, in številni drugi ugledni gostje so prisluhnili odličnim instrumentalistom Konservatorija za glasbo in balet ter Glasbene in baletne šole Antona Martina Slomška, ki so izvedli priložnostni glasbeni program.

Luteranska cerkev v Mariboru

Osrednja točka večera je vsekakor bil slavnostni govor dr. Vlaste Stavbar, profesorice na Univerzi v Mariboru. V njem je najprej na kratko orisala pot reformacijskega gibanja od Luthrovih začetkov prek razkola krščanskega sveta do pojava našega Trubarja. Takratnim razmeram na ozemlju s slovenskim življenjem, delu Trubarja in drugih protestantskih slovenskih piscev, njihovim zaslugam za razvoj slovenskega jezika, kulture in šolstva je posvetila osrednji del svojega izvajanja. Ob zaključku je segla vse do današnjih dni, med bistvene prvine praznovanja dneva reformacije pa je uvrstila tudi toleranco do drugače mislečih, kar je med drugim pogoj za normalno delo in življenje miniaturne skupnosti protestantov v pretežno katoliški Sloveniji. Njen govor v celoti navajamo v nadaljevanju.

SLAVNOSTNI GOVOR DR. VLASTE STAVBAR

/.../ Ni nobenega drugega popolnejšega pristopa k resničnosti, kakor je imenovanje sveta z materinščino. /.../ Jezik ni nikoli sredstvo do cilja, ampak del človekove samobiti. Jezika se naučimo hkrati s svojim počlovečenjem. Kdor se nauči materinskega jezika, izvrši prvo in največje duhovno dejanje.

(Edvard Kocbek, Misli o jeziku, 1963)

V Sloveniji od leta 1992 obeležujemo rojstvo slovenskega knjižnega jezika kot dan reformacije, kot državni praznik in dela prost dan. Slovencem je namreč reformacija prinesla prvo knjigo in s tem knjižni jezik, pa tudi prvo omembo pojma Slovenec.

31. oktobra 1517 naj bi profesor za biblijsko teologijo Martin Luter na vrata cerkve v nemškem Wittenbergu obesil 95 tez o prenovi Cerkve in s tem pokazal na krizo v cerkvi. Ob tem je potrebno dodati, da že več desetletij v zgodovino obstaja dvom glede znamenitih 95 tez, ali jih je Luter tega dne pred 500 leti dal v resnici nabiti na vrata wittenberške grajske cerkve. Teze govorijo predvsem o odpustkih in z njimi povezanih zlorabah, pri čemer je nekaj očitkov uperjenih zoper ravnanje takratnega papeža. Napisane so v latinščini in so bile sprva pretežno namenjene razpravi v akademskih, cerkvenih krogih. Na začetku tako Luther ni nameraval opozarjati na krizo Cerkve kot take. Vendar so teze naletele na širok odmev, bile kmalu prevedene v nemščino in se s pomočjo tiska hitro širile. 31. oktober se je zlasti po letu 1667, ko je postal uradni praznični dan v volilni deželi Saški, uveljavljati kot datum, ki obeležuje začetek reformacije. Ta je bila v svojem izhodišču predvsem versko gibanje.

Reformacija je kot versko prenovitveno gibanje v 16. stoletju privedla do oblikovanja protestantizma in do razdelitve zahodnega krščanstva. Protestantizem, ki je eden od treh glavnih usmeritev v krščanstvu, se je izoblikoval v skladu z načeli verske reformacije 16. stoletja.

Protestantska reformacija je vpeta v nastajanje novoveškega duha in moderne družbe: s poudarjanjem osebne vere in svobode vesti je izražala in spodbujala moderni individualizem, in sicer v smislu večje osebne svobode in osebnih pravic nasproti institucijam, a tudi večje osebne odgovornosti; večja demokratizacija v verskih skupnostih je vplivala na demokratizacijo v družbah. Protestantizem je vernike spodbujal k večji in odgovornejši delovni usmerjenosti (poklicna etika), pospeševal je desakralizacijo, avtonomijo različnih področij družbenega življenja. Posebno vlogo pa je imelo obvezno prevajanje in branje Svetega pisma v ljudskem jeziku, kar je pospeševalo oblikovanje moderne nacionalne zavesti.

V slovenski zgodovini in sodobnosti je protestantizem navzoč na več načinov. Najbolj razširjen in neposredno vpliven je bil v času reformacije v 16. stoletju, ko je prevladoval med plemstvom in meščani, ponekod pa se je močno razširil tudi med kmečko prebivalstvo. Zaradi protestantskih načel, verske in domoljubne vneme protestantov se je razvil slovenski knjižni jezik, začelo in razmahnilo se je slovensko slovstvo in šolstvo, odprta je bila prva javna knjižnica. Vse to je omogočilo in usmerjalo razvoj Slovencev v moderen narod.

Na to simbolično kaže prav Trubarjev nagovor »Vsem Slovencom« v *Catechismusu*, prvi slovenski tiskani knjigi. Omeniti velja tudi pomen Trubarjevega dela *Cerkovna ordninga*, cerkveni red, namenjen evangeličanski slovenski Cerkvi, ne glede na takratne deželne meje.

Institucionalno pa je protestantizem na Slovenskem zakoreninjen od druge polovice 16. stoletja, v Evangeličanski (luteranski) cerkvi augsburške veroizpovedi, ki šteje danes okoli 20.000 članov. Po nasilnem zatrtju protestantske cerkvene organizacije v avstrijskih deželah ob koncu 16. stoletja so organizirano cerkveno življenje z velikimi prizadevanji ohranjali le Slovenci in Madžari v Prekmurju, ki je spadalo pod Ogrsko. Šele s tolerančnim patentom Jožefa II. leta 1781 se je položaj protestantov začel normalizirati. V 19. stoletju je bila obnovljena evangeličanska cerkvena organizacija v Ljubljani, Celju, Mariboru in Šentilju.

Organizatorke proslave: dr. Vlasta Stavbar, mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek in mag. Majda Potrata

Proslave so se med drugimi udeležili tudi visoki gostje (z leve): mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek, Alojzij Cvikel, mariborski nadškof, Geza Erniša, častni škof Evangeličanske cerkve, in dr. Andrej Fištravec, župan Mestne občine Maribor

v Slovenskih goricah, ki je vključevala zlasti nemško govoreče prebivalstvo. Po njihovi izselitvi po letu 1945 je prenehala obstajati. Šele s prihodom novih verskih spodbud iz drugih protestantskih dežel na Slovensko v 20. stoletju se je ponovno organizirala. Kljub mnogim nevarnostim se je nova vera, izhajajoča iz Luthrove reformacije, vendarle ohranila. Največ protestantov se je ohranilo v Prekmurju, kjer je še danes prebivalstvo v nekaterih predelih pretežno evangeličansko.

Protestantizem ima pomemben delež pri zgodovinskem oblikovanju slovenske kulturne in narodne identitete in je ena njenih nespornih sestavin, kot je zapisal dr. Marko Kerševan. To izraža tudi razglasitev dneva reformacije – 31. oktober za državni praznik republike Slovenije po njeni osamosvojitvi.

Slovensko podobo je imela reformacija predvsem na Kranjskem, kjer so plemiči kot župnijski patroni nastavljali protestantske pridigarje, ki so delovali predvsem v kranjskih mestih in trgih. Na slovenskem delu Štajerske je bil protestantizem posebno močan v mestih z nemškim jezikom, zelo neznatno pa je zajel slovensko podeželje. Slovenskega pridigarja je do konca sedemdesetih let 16. stoletja imelo le Celje; pridigar iz Betnave je deloval na Ptuj in Dravskem polju. V Slovenskih goricah pa se je čutil vpliv iz Radgone.

Posebnost slovenske reformacije v Notranji Avstriji je predvsem uporaba slovenščine v bogoslužju in župnijskih šolah na Kranjskem. Protestantizem je prinesel Slovencem prve tiskane knjige in prvi popolni prevod *Svetega pisma* v slovenščino; 1575 je bila ustanovljena tudi prva tiskarna med Slovenci. Izdajo slovenskih knjig in predvsem *Svetega pisma*,

so podpirali in omogočili stanovi vseh treh notranje-avstrijskih dežel.

Osrednja osebnost slovenskega protestantizma je Primož Trubar. Bil je protestantski reformator, utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika, prvi slovenski pisatelj, organizator protestantske Cerkve na Kranjskem. Vzdrževal je stike s protestantskimi cerkvami v nemških deželah, kjer je dobival moralno podporo za svoj nauk in finančno podporo za natis slovenskih knjig; do svoje smrti leta 1586 je napisal 25 knjig, med njimi leta 1550 *Katekizem* – prvo knjigo v slovenskem jeziku, ki ji je dodal še *Abecednik*. Čeprav so bila njegova dela od 1596 dalje na indeksu katoličanom prepovedanih knjig, se je njegov knjižni jezik obdržal in razvijal dalje. Med slovenskimi protestanti je imel kljub večinoma neformalni izobrazbi najširše obzorje; med evropskimi sodobniki je užival velik ugled.

Ob njem je potrebno izpostaviti tudi preostale avtorje reformacije: Trubarjevega učenca Jurija Dalmatina ter njegov prevod *Biblije* iz leta 1584 – v teh dneh je na ogled v razstavišču UKM – in Adama Bohoriča z njegovimi pravopisom, *Zimske urice* (1584), ki je začrtal slovensko pisanje v naslednjih dveh stoletjih.

Torej kaj je reformacija pomenila za slovenstvo in Slovence?

Reformacija je bila prav gotovo podlaga, ozadje na katerem je domači protestantizem 16. stoletja odigral pionirsko vlogo pri uveljavljanju slovenščine kot knjižnega jezika, ki je pozneje postal, kot je zapisal dr. Marko Kerševan: »odločilno sredstvo pri oblikovanju narodne zavesti (pripadnosti)«. Z objavo prvih slovenskih knjig in celotnim prevodom *Biblije*

leta 1584 se je slovenski narod umestil na zemljevid evropskih narodov. Položen je bil temelj nadaljnjega razvoja.

Reformacija in njeni junaki so že dolgo časa predmet upodobitev in raziskovanja. Umeščeni so v besedno, likovno in glasbeno, gledališko in filmsko umetnost. Trubar je junak naših romanopiscev, Mimi Malenškove, Antona Aškerc in Jožka Humerja; dramatikov Jožeta Javorška in Matjaža Kmecla ter filmskih scenaristov, Draga Jančarja in Mirana Zupančiča. Potem so tukaj številne upodobitve Primoža Trubarja: kar nekaj jih je v Sloveniji, od osrednjega Bernekerjevega spomenika v Ljubljani, pa dela drugih kiparjev po slovenskih krajih. Trubar in protestantizem na Slovenskem je predmet raziskovanj. Omeniti je potrebno tri Trubarjeve zbornike, in sicer iz leta 1908, 1952 in 1996 ter številne razprave iz jubilejnega Trubarjevega leta 2008. Poleg znanosti se s Trubarjem Slovenci srečujemo vsakodnevno v upodobitvah v obliki javnih plastik, se sprehajamo po ulicah in trgih z njegovim imenom, nezanemarljivo je tudi število stvarnih lastnih imen povezanih s Trubarjem. Znanstvenim, nacionalnim in umetniškim ustanovam pa se njegovo ime ne prilega.

Ob vsem naštetem, kar izhaja iz zgodovinskih dejstev ter utrjuje narodovo identiteto, je praznovanje dneva reformacije tudi priložnost – čas za tehten razmislek.

Na eni strani o pomenu Primoža Trubarja za slovenščino, o Trubarjevem razmišljanju o jezikovni razumljivosti za vse sloje vernikov, o njegovi bogati dediščini pri razvijanju slovenščine in nenazadnje o paraleli z današnjimi dilemami pri razvoju slovenskega jezika, tudi znanstvenega in strokovnega ter s tem povezano odgovornostjo odločevalcev.

Kot drugo: Ena bistvenih prvin praznovanja dneva reformacije je tudi toleranca. Analiza medijskega poročanja in časopisnih člankov o dnevu reformacije na Slovenskem za obdobje 1992–2003 je pokazala, kot je zapisala zgodovinarica Liljana Žnidaršič Golec (2007), da se je poleg slovenskih knjig kot veznim členom med reformacijo, natančneje protestantizmom, in slovensko nacijo najpogosteje pojavljal prav »pluralizem oziroma z njim povezana strpnost (toleranca) kot vrednota«. K strpnosti nagovarja že samo dejstvo, da je Slovenija edina država z večinskim katoliškim prebivalstvom, ki praznuje dan reformacije. S tem se na državni ravni protestantizmu priznava delež pri slovenski samobitnosti. Dan reformacije ima za evangeličane verski pomen, za vse druge in drugače misleče državljane pa je dan reformacije priložnost za zavedanje o jezikovni in siceršnji dediščini protestantizma, pri čemer naj bo strpnost pomembna vrednota. Želeti si je (torej) čim več strpnosti na vseh ravneh, tudi na osebni!

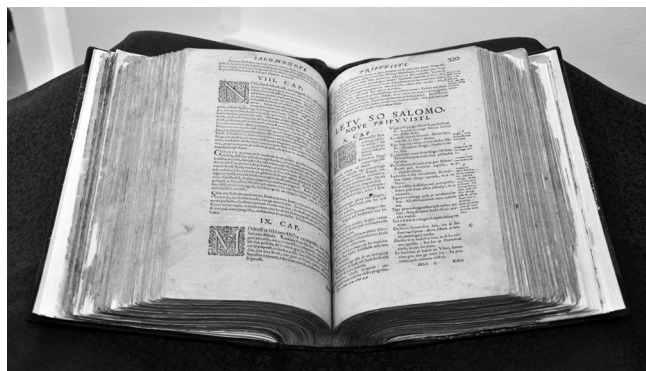
RESTAVRIRANA BIBLIJA SE JE VRNILA V KRŠKO

Krško, 25. oktober

Praznovanje dneva reformacije oktobra 2016 je bilo za krško občino še prav posebno slovesno, saj se lahko po več desetletjih ponovno pohvali z v celoti restavriranim izvodom *Dalmatinove Biblije*.

Praznovanje dneva reformacije v Krškem sta pripravili občina in Valvasorjeva knjižnica Krško in je bilo posvečeno predvsem *Dalmatinovi Bibliji*, ki je bila tokrat v celoti restavrirana prvič predstavljena javnosti. Krško kot rojstno mesto genialnega prevajalca *Biblije* v slovenski jezik Jurija Dalmatina je bilo namreč več desetletjih brez tega za slovenski narod pomembnega dela.

Pomen *Dalmatinove Biblije* in Jurija Dalmatina ter vlogo protestantov pri razvoju slovenskega knjižnega jezika je v slavnostnem govoru izpostavil slovenski jezikoslovec in literarni zgodovinar dr. Kozma Ahačič z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU. Zbranim je spregovoril tudi župan občine Krško mag. Miran Stanko, ki je med drugim poudaril vlogo Krškega v času reformacije in ohranjanje protestantske dediščine za današnji in prihodnji čas. Direktorica Valvasorjeve knjižnice Krško Urška Lobnikar Paunović je v svojem govoru poleg pomena *Biblije* kot pomembnega spomenika slovenske kulturne dediščine, izrazila tudi upanje, da bo restavrirana knjiga lahko kmalu na ogled javnosti v novih prostorih krške knjižnice, ki naj bi le-te dobila v prihodnjih letih.

*Dr. Jedert Vodopivec Tomažič
in bibliotekarka Polona Brenčič
foto arhiv Valvasorjeve knjižnice Krško*

*Slavnostni govornik dr. Kozma Ahačič, župan Občine Krško
mag. Miran Stanko s soprogo in direktorica knjižnice
Urška Lobnikar Paunović*

Že leta 2010 so v Valvasorjevi knjižnici Krško sicer po večletnem iskanju kupili in v svojo zbirko vpisali izvod *Dalmatinove Biblije*, ki pa je bil zaradi večstoletne uporabe poškodovan in v slabem stanju. Zato je bil eden od pomembnih ciljev knjižnice za prihodnost njena restavracija, ki so ga v knjižnici začeli uresničevati leta 2015 ob praznovanju 50-letnice njenega delovanja. Že konec leta 2014 so stekli dogovori v Centru za restavriranje in konzerviranje pri Arhivu republike Slovenije, kjer so v letih 2015 in 2016 pod vodstvom dr. Jedert Vodopivec Tomažič vložili veliko ur dela in opravili številne zahtevne postopke, da je Biblija dobila novo podobo in obdržala svojo stoletja staro zgodbo. Podrobneje je o opravljenem delu Vodopivčeva spregovorila tudi na proslavi v krajšem pogovoru z bibliotekarko Polono Brenčič, ki je tudi povezovala niti večera. Poleg delovne in strokovne je bil projekt tudi po finančni plati zahteven, zato so restavriranje poleg rednih občinskih sredstev za delovanje knjižnice omogočila tudi donacije, ki so jih prispevala podjetja GEN energija, Nuklearna Elektrarna Krško, HESS in Elmont.

Obiskovalci pa so bili posebno navdušeni tudi nad dokumentarnim filmom, v katerem je prikazan potek restavriranja Biblije, in ki je nastal v sodelovanju Valvasorjeve knjižnice Krško in Zavoda Neviodunum. V kulturnem program so sodelovali godalni kvartet Simfoničnega orkestra Glasbene šole Krško, učenci OŠ Jurija Dalmatina s sodobno dramsko sliko, ki je nastala pod mentorstvom učiteljice Irene Hictaler Simončič, in pevci krške Krščanske adventistične cerkve, ki je večer obogatila tudi s pogostitvijo.

Polona Brenčič

NA TRUBARJEVI DOMAČIJI Rašica, 31. oktober

Dan reformacije, 31. 10. 2016, na Trubarjevi domačiji na Rašici tradicionalno praznujemo s slovesnostjo v Trubarjevem muzeju. Številnim prireditvam po Sloveniji se na sam praznik pridružujemo tudi domačini iz Trubarjevega rojstnega kraja.

V muzejski dvorani je prisotne pozdravila dr. Tatjana Devjak, podžupanja Občine Velike Lašče, ki je letos tudi prevzela organizacijo in izvedbo prireditve. Primoža Trubarja je imenovala čarovnika, saj ima beseda moč, avtoriteto, in je mnogokrat pomenila uteho Slovencem v najtežjih trenutkih.

Kot slavnostni govornik je nastopil mag. Geza Erniša, častni škof slovenske evangeličanske cerkve. Svoj govor je pričel z Lutrovimi besedami: »Tu stojim, drugače ne morem, tako mi Bog pomagaj.« Obudil je spomin na pričetek reformacijskega gibanja leta 1517, ko je 31. oktobra Luter poslal protestno pismo proti pobiranju odpustkov s 95 tezami, v katerih zahteva prenovo cerkve. Reformacija ni bila mišljena le kot prenova institucije, ampak je zahtevala, da se ljudje kot posamezniki reformiramo: postavimo v službo dobrega. Med Bogom in človekom ni posrednika, »pred Bogom smo vsi glih« (Trubar), tako najpreprostejši kot najbolj učeni ljudje se z Bogom pogovarjajo na svoj način. Duhovniki niso tisti, ki odpirajo ali zapirajo vrata k Bogu, ampak učijo ljudi o neposrednem stiku z njim. Reformacija je poudarila in znova vzpostavila Sveto pismo kot vrhovno avtoriteto, se zavzemala za brezrazredno krščanstvo – reformatorji

Slavnostni govornik častni škof slovenske Evangeličanske cerkve Giza Erniša

so dosegli, da je pogled na vero in Boga postal drugačen, pristnejši. Naši Trubar, Dalmatin, Kūzmič so bili junaki takratnega in tudi današnjega časa, saj nam kažejo, da se je vedno znova treba reformirati in transformirati na boljše, ne le na področju vere,

Špela Kokošinek, učenka Glasbene šole Ribnica, oddelek Velike Lašče

ampak tudi v svetu in življenju. Trubarjeva odločitev, da bo pisal knjige v slovenskem jeziku, je bila junaško dejanje, saj smo po njem dobili knjige, avtohtono vero, eksistenco. Je navdih za samoosmišljanje in pozicioniranje v Evropi in svetu. Geza Erniša je na praznik reformacije pozval k povezovanju: k opažanju stvari, ki nas povezujejo in ne tistih, ki nas delijo, zaželel je vsem, ki so jim ljudje zaupali oblast, da sprejemajo odločitve, ki bodo naklonjene vsem ljudem in celemu narodu. Praznik reformacije naj bo premislek in prizadevanje za izboljšanje stvarnosti, za versko in družbeno harmonijo, strpnost in toleranco na človeka dostojni ravni. Škof Erniša nas je spomnil tudi na pregovor: »Če iščeš dobro, boš našel dobro,« ter pozval, naj postanemo sodobni iskalci dobrega. Tudi danes Trubarjev izrek »Vsem Slovencem gnado, mir inu pravu spoznanje božje« še vedno poziva k temu. Veliko navdušenje in simpatije je mag. Erniša požel, ko je ob koncu navdihujočega govora zmolil očenaš v prekmurščini.

V glasbenem nadaljevanju prireditve so nastopile dijakinje Konservatorija za glasbo in balet Ljubljana – klavirski trio Aurum (Meta Kokošinek, Rebeka Kotar in Neža Verstovšek) – ter Špela Kokošinek, učenka violine v Glasbeni šoli Ribnica, oddelek Velike Lašče, na klavirju jo je spremljala prof. Kristina Pečnik. Za ubrano petje s programom Ljudskih in slovenskih pesmi je poskrbel Kvartet Gallus. Čeprav smo na prireditvi pogrešali tudi kak izvirni odlomek iz Trubarjevih del, smo v prijetnem povezovalnem vzdušju nadaljevali večer v Galeriji Skedenj.

mag. Ana Porenta

Kvartet Gallus je zapel nekaj slovenskih pesmi
fotografije Gregor Grešak

POGLEDI

Prva dva prispevka v tej rubriki sta kot običajno pregleda naših paradnih strokovnih aktivnosti, Študijskih večerov v Trubarjevi hiši literature in revije *Stati inu obstati*. Pri prvih je prišlo do manjše spremembe v dolžini predstavitev posameznih predavanj, odslej prinašamo samo zelo kratke sinopsise. Menimo namreč, da imajo člani dovolj priložnosti za seznanjanje s tematiko, ki jih zanima: lahko se udeležijo predavanj, lahko preberejo izčrpne povzetke predavanj v reviji *Stati inu obstati*, le-te pa lahko najdejo tudi na internetu, kjer so na naši spletni strani na voljo kompletne številke. Izjemo smo naredili pri izjemno zanimivem predavanju Petra Kovačiča Peršina o papežu Frančišku, predvsem zaradi njegove aktualnosti in »kontroverznosti«. Pri reviji *Stati inu obstati* pa se obetajo v prihodnje velike spremembe, saj bo odslej izhajala v enojnih številkah dvakrat letno, spomladi in jeseni. Revijo bomo izdajali v sodelovanju z Univerzo v Novi Gorici in jo s tem dvignili na višji znanstveni nivo, česar sami nismo mogli doseči. Hkrati bo možno tudi kandidirati za kakšna sistemska javna sredstva, kar bo močno vplivalo na lažje financiranje revije, ki pomeni za naše društvo izreden materialni napor, saj je resne sponzorje čedalje težje pridobiti.

ŠTUDIJSKI VEČERI

»Študijski večeri« Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani, ki jih omogoča Mestna občina Ljubljana, organizira pa prof. dr. Božidar Debenjak, so ob tretjih sredah v mesecu potekali že šesto sezono. Pri tem so se v koledarskem letu 2016 zvrstila sledeča predavanja z razpravami:

20. januar: Dileme in »kontroverznosti« »najbolj laičnega papeža«, predaval Peter Kovačič Peršin

17. februar: Materialna podoba Dalmatinove Biblije: Nekatera nova spoznanja, predavala dr. Jedert Vodopivec Tomažič

16. marec: Max Weber, protestantizem in vprašanje »krščanskosti« zahodne civilizacije, predaval dr. Marko Kerševan

20. april: »Podajmo si roke in srca!«: Verska solidarnost nemških protestantov z evangeličani v Sloveniji, 1860–1918, predavala dr. Angela Ilić

18. maj: Odrinjene Jezusove učenke iz Novega testamenta, predaval dr. Božidar Debenjak

15. junij: Protestantizem včeraj, danes in jutri: Simpozij in zbornik o protestantizmu, mag. Franc Kuzmič

21. september: Inkvizitorjem po Italiji – polemika Petra Pavla Vergerija ml. s pisci cerkvenih seznamov prepovedanih knjig, predaval dr. Tomaž Jurca

19. oktober: O dokumentu »Od konflikta k skupnosti«, predaval častni škof Evangeličanske cerkve AV mag. Geza Erniša

16. november: Štiri Luthrova besedila z družbeno kritiko, predaval dr. Božidar Debenjak

21. december: Kaj vse je/ni krščansko, predaval dr. Marko Kerševan

Dopolnjena in po načelu znanstvene ali strokovne razprave prirejena besedila predavanj objavljamo v posebni rubriki revije *Stati inu obstati*. Prispevek Petra Kovačiča Peršina je bil pod naslovom *Frančišek, iskalec smeri duhovnih temeljev nove civilizacije: Kako naj krščanstvo znova postane duhovni temelj zahodne civilizacije?* objavljen v Sobotni prilogi *Dela* z dne 14. maja 2016. Zato tukaj objavljamo daljši povzetek izvirnega predavanja.

Peter Kovačič Peršin **Dileme in »kontroverznosti«** **»najbolj laičnega papeža«**

Vidni italijanski publicist Eugenio Scalfari je papeža Frančiška označil za »najbolj laičnega papeža v zgodovini krščanstva«. A treba je dodati, da je tudi najbolj evangelijski. Saj je bil tudi Jezus v odnosu do judovske institucionalne religije in tempeljske hierarhije popoln laik in oporečnik. Zato papež Frančišek vliva upanje, da bo nadaljeval s prenovo katoliške Cerkve, ki jo je začel II. vatikanski koncil. Toda konservativci v Cerkvi oznako laičen razumejo nasprotno. Očitajo mu, da je zapadel liberalizmu in da zagovarja socializem. To pa sta za tradicionaliste dve najbolj nesprejemljivi ideologiji, ki jih cerkveno učiteljstvo označuje od 19. stoletja do danes za največja ideološka nasprotnika katolicizma. Tako imajo papeža za trojanskega konja v Božji državi. Čeprav je papež Frančišek v svojih stališčih dosleden, velja tudi v očeh zmerne cerkvene javnosti za kontroverznega papeža.

Kardinal Bergoglio je bil izvoljen za papeža, ker je med kardinali prevladalo spoznanje, da je katoliška Cerkve zašla v globoko krizo zaradi zgodovinskega zaostajanja in neprilagojenosti sodobnemu svetu. Bil je kandidat za papeža že po smrti Janeza Pavla II., a je

bil odpor do njegovih reformnih pogledov premočan. Z odstopom papeža Benedikta, ki ni zmozel uveljaviti nujno potrebne reforme, pa je bila njegova izvolitev načrtovana. Italijanska revija za geopolitiko *Limes* je takoj po Ratzingerjevem odstopu na svoji spletni strani objavila, da bo buenosaireški kardinal Bergoglio novi papež. Mesec dni po njegovi izvolitvi je že je izšla posebna številka *Limesa* z naslovom *Atlante di pappà Francesco*, ki je prinesla program njegovega pontifikata. Pripravila ga je skupina osmih vplivnih kardinalov, ki so načrtovali njegov izvolitev. V ospredju programa je moralna prenova klera in izkoreninjenje pedofilije v katoliških ustanovah. Nato reforma vatikanske uprave in uvedba transparentnega poslovanja vatikanskih finančnih ustanov. Ob naraščajoči revščini večine svetovnega prebivalstva naj bi se pastoralna Cerkev usmerila v socialno dejavnost, ne le karitativno, in se politično angažirala za pravice brezpravnih množic. Okrepi naj se tudi ekumenski dialog med krščanskimi cerkvami, da bi bilo oznanjevanje evangelija prepričljivejše posebno v zahodnem svetu, kjer narašča ateizacija. Posebno pozornost pa naj bi katoliška Cerkev posvetila afriškemu in azijskemu prostoru, izrecno Kitajski, kjer se krščanstvo močno širi kljub zatiranju.

To je seveda program za več desetletij, a Francišek je izjavil, da ima časa le nekaj let. Zato se je takoj lotil reform. Zamenjal je vodilne kadre v vatikanski kuriji, upravo vatikanske banke je poveril laikom, da zagotovi transparentno delovanje in onemogoči pranje mafijskega denarja. Sprejel je vrsto ukrepov za moralno disciplino klera, pred kratkim je izdal tudi *moto proprio*, s katerim zahteva sankcije ne le za predstojnike, ki so prikrivali pedofilske škandale, ampak tudi za malomarne, ki se niso posvečali reševanju teh zločinov. Ti ukrepi naj bi odpravili politiko papeža Wojtyły, ki je s finančnimi malverzacijami financiral svojo protisovjetsko politiko in zahteval prikrivanje moralnih škandalov, da se ohrani ugled katoliške Cerkve. Ugled pa si bo Vatikan pridobil med kritično katoliško večino le z moralnim delovanjem duhovščine, reformo svoje uprave in s prilagoditvijo svoje pastoralne prakse potrebam današnjega človeka. Ta proces je začel že II. vatikanski koncil, a sta ga zadnja dva papeža zavrla. Francišek je odločen reformirati rimsko kurijo, ustanovil je komisijo za njeno reformo, in dati več pristojnosti lokalnim Cerkvam, kar je edina garancija za strukturalno posodobitev katoliške Cerkve. Koliko bo uspel pa je odprto vprašanje, ker prav v vodstvenih strukturah ne najde zadostne podpore.

Toda za svojo ključno nalogo Francišek izpostavlja razreševanje globalne socialne stiske, begunske krize in preoblikovanje svetovne gospodarske ureditve, ker sedanje gospodarske in socialne probleme sveta povzroča neoliberalni merkatokratski kapitalizem. Zavzema se za sonaravno gospodarstvo, za pravični

socialni red in mir v svetu. To poudarja v svojih javnih nastopih in odločno tudi v ekološki encikliki *Laudato si*, kjer obsoja ekonomijo, ki uničuje okolje in pogloblja socialno stisko človeštva. Poimensko je kritiziral moč lobijev in velike korporacije, kot npr. naftni družbi Chevron in Exxon, ter politiko ameriške desnice. To je razburilo katoliški episkopat ZDA, da je zagrozil, da ne bo več radodarno prispeval v vatikansko blagajno. Ameriška in nemška katoliška Cerkev pa sta glavni financerki vatikanskega aparata.

Na cerkvenem področju daje Francišek prednost pastoralni skrbi. V ospredje je postavil razreševanje krize sodobne družine, kar je danes eden ključnih civilizacijskih problemov. Prisluhnti je želel mnenjem navadnih vernikov in prilagoditi cerkvene predpise njihovim potrebam, tudi ločenim parom in istospolnim zvezam. Ta odprtost je razburila konservativce, ki vztrajajo na dosednji rigidni praksi družinske pastoralne. Kardinal Gerhard Ludvig Müller, vodja Kongregacije za nauk vere, je ob tem konfliktu celo opozarjal, da katoliški Cerkvi grozi razkol.

Pri prizadevanju za edinost kristjanov se Francišek opira na ravenški ekumenski dokument iz leta 2007, ki poudarja: »Avtoriteta v Cerkvi pripada samo Jezusu Kristusu, edinemu voditelju Cerkve.« To stališče, ki postavlja pod vprašaj načelo o papeževem prvenstvu in dogmo o nezmotljivosti, je bistven pogoj za zблиževanje med krščanskimi Cerkvami. Konservativni del hierarhije ne sprejema te ekumenske drže, kar še pogloblja odpor do papeža. Protirusko politiko pa moti njegov dialog z Rusko pravoslavno cerkvijo in zavračanje protiruske gonje ukrajinskih unijatov. V tem dialogu s pravoslavjem je tako radikalen, da npr. razglasitev kardinala Stepinca za svetnika pogojuje s strinjanjem Sinoda Srbske pravoslavne cerkve, da je ta vreden te časti.

Papež Francišek si prizadeva za korenit zasuk vzvišenega hierarhičnega ravnanja k ljudskosti. Dobro razume probleme sodobnega sveta in ima posluš za mentaliteto današnjega človeka. V tem smislu je razumeti tudi njegovo izjavo, ki seveda razburja konservativne dogmatike: »Ni nujno verovati v Boga, da si dober človek. Tradicionalna vera v Boga je celo nekoliko zastarela. Nekdo lahko živi poduhovljeno, čeprav ni religiozen. Ni nujno hoditi v Cerkev in ji darovati denar. Za mnoge je Božji hram tudi narava. Nekateri najboljši ljudje v zgodovini človeštva niso verovali v Boga, medtem ko so mnogi počenjali najhujše stvari v Njegovem imenu.« Tovrstno pastoralno svarilo pred konfesionalno ozkostjo je pač za avtokratsko hierarhijo nevarno, ker ogroža njeno oblastniško držo in s tem privilegije v Cerkvi. Toda ne ozira se na nasprotovanje in ne išče priljubljenosti, kar je bilo značilno za odnos papeža Wojtyły do javnosti. Zaveda se epohalne krize zahodnega krščanstva, posebno katolištva, in nujnosti korenitega preoblikovanja katoliških institucij, ki še

vedno ohranjajo mnoge značilnosti fevdalne strukture, kar ni sprejemljivo za sodobne demokratično urejene in sekularizirane družbe zahodne civilizacije.

Kršćanstvo kot civilizacijski pojav stoji pred ključno dilemo: ali bo sposobno ustrezne inkulturacije v nastajajočo novo dobo ali pa bo izgubljalo svojo življenjsko moč, da nagovarja sodobnega človeka. Bodo krščanske Cerkve most k oblikovanju nove civilizacije, kakor so bile prvotne Cerkve v stoletjih prehoda iz antike v srednji vek nosilke razvoja, ker so od Irske do Sirije ohranjale civilizacijsko in kulturno izročilo antike, ob tem pa uvajale nov moralni red in duhovno obzorje? To vlogo bodo zmogle le v primeru, če bodo usvojile vse kulturne in civilizacijske dosežke zahodne civilizacije, tudi razsvetljensko zavest, kar vključuje sodoben etični kodeks (svetovni etos) in paradigmo racionalne kritične zavesti, demokratični družbeni red, vzdržno ekonomsko ureditev z uvajanjem sonaravnega gospodarstva in socialno pravično družbeno ureditev. Delovanje papeža Frančiška se na ozadju teh razmer pokaže v pravi luči. Je eden redkih svetovnih voditeljev in pogumen klicar h krščanskosti krščanstva, ki se trudi ohraniti našo civilizacijo vitalno tudi za prihodnost.

Jedert Vodopivec Tomažič **Materialna podoba Dalmatinove Biblije:** **Nekatera nova spoznanja**

V predavanju je bilo predstavljenih nekaj novih spoznanj, do katerih so prišli strokovnjaki Centra za konserviranje in restavriranje pisne in grafične dediščine v Arhivu Republike Slovenije med konservatorsko-restavratorskem posegom na hudo poškodovanem izvodu Dalmatinove *Biblije*, ki je danes hranjena v Mestni knjižnici Kranj, nekoč pa bila del Frančiškanskega samostana na Sveti gori. Predavanju je sledil ogled filma *Biblija oživiljena*, ki ga je posnela TV Slovenija.

Marko Kerševan **Max Weber, protestantizem in vprašanje** **»krščanskosti« zahodne civilizacije**

Poudarjanje, da ima zahodna civilizacija krščanske »korenine« ali »temelje«, se hitro spotakne ob dejstvu, da v času največje moči in vpliva krščanstva in krščanskih cerkva, v srednjem veku, zahodne/evropske družbe po svojih dosežkih in načinu življenja niso bile bistveno drugačne od družb v bližnji ali bolj oddaljeni sosesčini, v kateri so dominirala druga velika verstva, zlasti islam. Pospešeni ekonomski, kulturni in politični razvoj ter ne nazadnje vojaško premoč nad temi družbami je Evropa doživela šele v času slabitve enotnosti in vpliva

krščanskih cerkva, sekularizacije, deklerikalizacije in desakralizacije. Teza Maxa Webra o vplivu protestantske etike pri nastanku modernega kapitalističnega duha kot nujnega člena pri oblikovanju moderne zahodne kapitalistične družbe pomeni, da je bilo protestantsko krščanstvo, posebej v svoji kalvinistični reformatorski usmeritvi, sodelleženo pri nastajanju take moderne sekularizirane družbe. Weber ne zanika zmožnosti za moderni/kapitalistični razvoj v družbah z drugimi religijskimi tradicijami, saj pozna in upošteva notranjo dinamiko velikih svetovnih religij; vztraja le na edinstvenosti dosedanjega razvoja zahodnega/krščanskega/protestantskega sveta. O čem govorita Webrova prispodoba o »železni kletki« moderne kapitalistične družbe, v kateri da ne prebiva več (religiozni in etični) duh, ki jo je nehote pomagal ustvariti, in njegova diagnoza o (politeističnem) »religioznem vsakdanu« ljudi v moderni družbi njegovega in (našega?) časa?

Angela Ilić **»Podajmo si roke in srca!«** **Verska solidarnost nemških protestantov** **z evangeličani v slovenskih deželah, 1856–1918**

Etnične, jezikovne in konfesionalne razlike znotraj habsburške monarhije so v drugi polovici 19. stoletja prihajale čedalje bolj do izraza. Ta trend se je nadaljeval vse do konca prve svetovne vojne. Kakšno vlogo so pri ohranjanju in krepitvi protestantske identitete v slovenskih deželah imele čezmejne organizacije?

Prispevek, ki temelji na novih arhivskih raziskavah, pretresa vlogo dobrodelne ustanove nemških evangeličanov (*Gustav-Adolf-Werk*) na primeru podpore cerkvenim občinam v Ljubljani, Mariboru, Celju in Prekmurju v različnih jezikovnih in družbenih kontekstih.

Božidar Debenjak **Odrinjene Jezusove učenke** **iz Novega testamenta**

V času po Jezusu je bila postopoma zabrisana vloga Jezusovih učenk; šele analiza sledov v kanoničnih evangelijih in drugih zgodnjekršćanskih spisih razkrije kakih 7 neposrednih Jezusovih učenk; najpomembnejša med njimi je Marija Magdalena, vsebinske podatke pa najdemo tudi za Salomo in Marijo iz Betanije. Pavlova pisma govorijo o ženskah, ki so njemu enakovredno vključene v širjenje evangelija in v obrede; a moteči redaktorski posegi vnašajo Pavlovim nasprotne sodbje, ki pričajo o vdoru patriarhalnih prepričanj. Reformacija se tudi v tem vrača k izvornemu krščanstvu in priznava tudi ženskam apostolsko vlogo.

Franc Kuzmič**Protestantizem včeraj, danes in jutri:
Simpozij in zbornik o protestantizmu**

V predavanju je bil predstavljen zbornik *Protestantizem včeraj, danes in jutri*, ki objavlja razširjene referate z mednarodnega simpozija, ki je potekal od 16. do 17. oktobra 2014 v Radencih in o katerem smo že poročali v *Lubih Slovencih* št. 19.

Zbornik, ki obsega 391 strani, sta uredila Franc Kuzmič in Polonca Šek Mertük, izdali in založili pa so ga Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Prekmurska akademsko znanstvena unija.

Tomaž Jurca**Inkvizitorjem po Italiji – polemika
Petra Pavla Vergerija ml. s pisci cerkvenih
seznamov prepovedanih knjig**

Med obsežno publicistično produkcijo Petra Pavla Vergerija ml., ki je nastala večinoma po njegovem umiku iz Italije, so še posebej zanimivi njegovi polemični odzivi na cerkvene sezname prepovedanih knjig. Omenjene knjižice bi lahko označili za povsem samosvojo literarno zvrst in so zanimive, ker vsebujejo tako imenovane protisezname izpuščenih knjig, s katerimi skuša Vergerij vplivati tako na cenzorje kot na bralce v Italiji. Namen teh protiseznamov ni ovajanje bratov v veri, saj je njihova funkcija predvsem polemična in psihološka. Gre predvsem za bistroumno orodje spretnega govorca, zavezanega svojemu poslanstvu, s katerim dobi protestantska propaganda novo razsežnost. Vergerij je dal od leta 1549 natisniti osem posegov proti seznamom prepovedanih knjig in od teh je bržkone najbolj zanimiv zadnji, ki se nanaša na rimski seznam iz leta 1559, naslovljen na inkvizitorje po vsej Italiji, saj v veliko pogledih povzema njegovo delovanje. Omenjena knjižica vsebuje tudi zapis o Trubarju in slovenskem prevodu *Svetega pisma*, ki se znajde na protiseznamu, kar zagotovo priča o njegovi pomembnosti, ter o splošnem pomenu prevodov *Biblije* v slovanske jezike. Pri Vergerijevem boju s cerkveno cenzuro so poleg tiskane besede njegova največja orožja splošna razgledanost, dobra informiranost ter ne nazadnje glasovi velikanov italijanske književnosti, ki se znajdejo na seznamih prepovedanih knjig. Zavaljo njihovega pričevanja pridobi Vergerijeva beseda, ki si preko skrivnih kanalov onkraj Alp predvsem v petdesetih letih šestnajstega stoletja utre pot v severovzhodno Italijo, širše občinstvo in postane pomemben dejavnik pri posredovanju sporočila evangelija na tem ozemlju.

Geza Erniša**O dokumentu »Od konflikta k skupnosti«**

V predavanju je predstavljen ekumenski dokument, ki ga je sestavila delovna skupina predstavnikov evangeličanske in rimskokatoliške Cerkve. Dokument je pomemben za obe Cerkvi z različnih vidikov, predvsem pa je dobra platforma za bodoče premišljevanje tako o teoloških, kakor tudi dogmatskih vprašanjih in stališčih omenjenih Cerkva v luči 500-letnice začetka reformacije. Razdeljen je na šest poglavij: 1. Obeleževanje reformacije v dobi ekumenizma in globalizacije; 2. Martin Luther in reformacija – nove perspektive; 3. Zgodovinski oris luteranske reformacije in katoliškega odgovora nanjo; 4. Vsebina Luthrove teologije v luči luteransko-katoliškega dialoga; 5. Povabilo k skupnemu spominjanju reformacije na osnovi zakramenta Svetega krsta, ki povezuje kristjane obeh Cerkva; 6. Pet ekumenskih imperativov. Kot rdečo nit celotnega dokumenta bi lahko izpostavili, da v njem ena in druga Cerkev v središče oznanjevanja postavljata Jezusa Kristusa in Božjo besedo, ne pa tradicijo, versko prakso in dogmatiko.

Božidar Debenjak**Štiri Luthrova besedila z družbeno kritiko**

Predavanje je predstavilo Luthrova besedila, nastala v letih 1520–1540, katerih slovenski prevod je pred izidom: Luthrovo obravnavo kupčije in dobičkarstva, Luthrovo pridigo o dobičkarstvu, Luthrovo pridigo o bogatašu in ubogem Lazarju ter poslanico fararjem, kako naj pridigajo zoper dobičkarstvo.

Martin Luther je bil tudi oster kritik negativnih plati nastajajočega kapitalizma. Pod imenom dobičkarstvo (*Wucher*) je obsojal grabežljivost finančnikov in trgovcev. Mnoge od tedanjih grehot, ki jih navaja v spisih iz let 1520, 1524 in pisma *Fararjem, da pridigajo zoper dobičkarstvo* (1540) prepoznamo v posodobljenih oblikah še danes. Spominjajo na izrek filozofa Hegla: »Kar je bilo res v začetku, je res šele na koncu; in kar je res na koncu, je bilo res že v začetku.« Zato je Luthrova kritika presenetljivo sodobna.

Marko Kerševan**Kaj vse je/ni krščansko**

Ob praznikih, ki so obeleženi kot veliki ljudski/religiozni/cerkveni prazniki zahodne civilizacije, se je predavatelj kot religiozolog in sociolog soočil z vprašanji: So ti prazniki potrditev, zanikanje ali prevrednotenje krščanskega verovanja? Je krščansko verovanje njihov smisel/osmislitev, dopolnitev ali kritika? Kje je krščanstvo med starim (in novim) »poganstvom« na eni in ateizmom na drugi strani?

dr. Nenad H. Vitorović

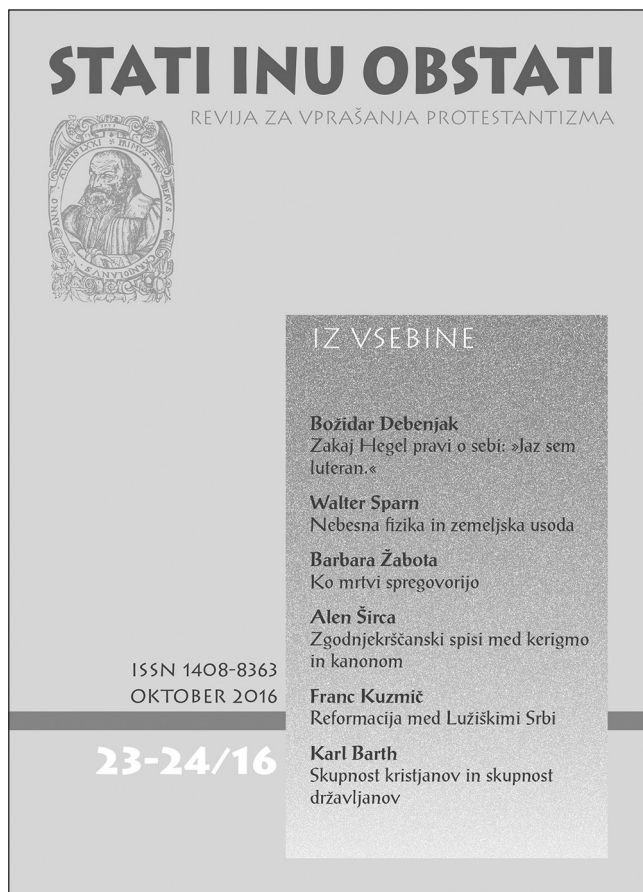
STATI INU OBSTATI

Številka 23-24/2016

Z izidom letošnje številke revije vstopamo v čas začetka praznovanja 500-letnice reformacije. To se bo, kot vemo, uradno začelo s slovesnostjo v Berlinu ob letošnjem dnevu reformacije.

Velike obletnice so čas praznovanja in povzdigovanja pomembnosti oseb in/ali dogodkov, vse do njihovega spreminjanja v ikone in mite/legende. Hkrati pa so (že zato) tudi izziv k ikonoklazmu (kar zadeva osebe) in demitologizaciji (kar zadeva dogajanje), ki gresta od razkrivanja in poudarjanja, da slavljene osebe in dogodki dejansko niso bili (le) to, za kar so se imele ali so jih imeli, ampak še marsikaj drugega, ali sploh predvsem negativnega, pa do dokazovanja, da – v skrajnih primerih – slavljenih dogodkov ali oseb sploh ni bilo. Prav je, da tudi ob letošnjem praznovanju 500-letnice ne pozabimo, da so praznovanja in povzdigovanja ljudi in dogodkov vedno povezana z nekimi vsakokratnimi videnji in interesi, a tudi to, da tudi ikonoklazem in demitologizacije niso samo rezultat raziskovalne radovednosti in iskanja resnice, ampak tudi odkrite ali prikrite spodbude o s strani častilcev drugih, konkurenčnih ikon in negovalcev drugih mitov in drugih legend.

Primerov za eno in drugo usmeritev, tudi primere njunih skrajnosti, ni težko najti. Na našem terenu bi jih našli že ob Trubarjevih jubilejih vse od začetka 20. stoletja. Spomnimo se takratnih očitkov, da je s svojimi jezikovnimi prizadevanji in dosežki blokiral širše združevanje južnih Slovanov, ali pa tihega privoščljivega zadovoljstva nekaterih ob novejših ugotovitvah oziroma hipotezah, da se prvotno sploh ni pisal Trubar in da se morda ni rodil leta 1508. Še bolj zgovorno je dogajanje ob še večjih obletnicah še širše pomembnih ljudi in dogodkov. Dvestoletnica francoske revolucije s simbolnim praznovanjem padca Bastilje 14. julija je bila upravičeno povezovana z deklaracijo o človekovih pravicah – toda dejstvom ustrezno je bilo tudi opozarjanje, da je bilo ob padcu Bastilje resda osvobojenih nekaj desetih političnih ujetnikov, a je bilo kmalu zatem, tako rekoč na istem mestu, obglavljenih nekaj tisoč političnih nasprotnikov zmagovalcev. Ob slavljenju 500-letnice »odkritja Amerike« so eni opozarjali na še starejša potovanja Vikingov in drugi na Kolumbu sledeča nedela in zločine španskih osvajalcev in belih priseljencev. Velika obletnica začetkov krščanstva pred 2000 leti je ponovno obudila stare kritične teorije, pa tudi nova spoznanja, ki so postavljala pod vprašaj vse novozavezne opise Jezusovega življenja (ali celo njegov obstoj sploh) ter v njih videla zgolj citate iz Stare zaveze ali nekaj, kar je bilo že sicer značilnost duha časa in obdobja, v katerem naj bi živel. Prav iz

tovrstnega kritičnega proučevanja Jezusovega življenja pa je poznano tudi vprašanje, ki se neizogibno pojavi ob takih radikalnih dekonstrukcijah, demitologizacijah in ikonoklazmu. Če bi bilo res vse tako drugače in je tako rekoč vse le kasnejša konstrukcija in imaginacija – od kod in kako se je tisto novo, ki ga danes živimo in proslavljamo, sploh pojavilo?

Vprašanja se ne rešimo, če namesto Jezusa kot ustanovitelja krščanstva obravnavamo Pavla, če iščemo in najdemo druga prva odkritja Amerike, če namesto francoske revolucije izberemo kot odločilne druge dogodke politične zgodovine. Problem s tem le premaknemo na druge dogodke in ljudi. Seveda se lahko premaknemo na drugo raven razumevanja in obravnavanja zgodovine in namesto o ljudeh in dogodkih razpravljamo o »strukturah« in »procesih«. Toda če ostajamo pri ljudeh in dejanjih/dogodkih – z imeni, letnicami, dokumenti – se moramo zavedati, da je sicer prav in hvalevredno, če kritično, natančno, izčrpno in verodostojno raziskujemo njihova dejanska dejanja in jih razločujemo od kasnejših mitov in legend o njih. Toda pri tem se moramo zavedati tudi, da se ideologizacije in mitologizacije ni mogoče znebiti: tudi sami akterji so vedno delovali z nekimi idejami, z nekimi vrednotami in miti v glavih, ki so jih spodbujali in usmerjali pri delovanju in tolmačenjih lastnega delovanja – tako kot so (kasnejši) miti in legende o njih spodbujali in usmerjali delovanje in razumevanje delovanja njihovih potomcev, še posebej tistih, ki so se

hoteli imeti za njihove potomce in dediče. Tudi mi smo dediči nekdanjih dejanj, pa čeprav se ta niso uveljavila kot zgodovinska zaradi namer in idealov njihovih akterjev, temveč zaradi »spleta okoliščin«, »strukturnih zakonitosti« ali »tendenc razvoja«. Dediči smo tudi (posledic) njihovih idej in vrednot, kolikor brez njih tudi njihovih dejanj ne bi bilo, pa najsi so bile te ideje in vrednote take, da lahko danes obžalujemo, da se niso zares ali v večji meri udejanjile, ali pa nasprotno ob njih rečemo, hvala bogu, da se ideje in vrednote, ki so jih vodile, z njihovim delovanjem niso uresničile. Tako lahko rečemo ob odkritju Amerike (Kolumb je hotel priti v Indijo in je mislil, da je tja tudi prišel), tako mnogi mislijo o francoski revoluciji in njenih idealih, o razsvetljenstvu in tudi o reformaciji. Toda vse to živi in učinkuje še danes, tudi skozi simbole, ikone in mite, ki jih ohranjamo (ali ustvarjamo) o njih in ki nas usmerjajo, spodbujajo ali zavirajo pri naših dejanjih in razmišljanjih. Če smo jih zavrgli, če jih nimamo več, je to zato, ker sprejemamo ali negujemo neke druge ... Boljše?

Letošnje **Razprave, študije** začinjamo z dvema besediloma z Luthrom in luteranstvom v naslovih, ne slučajno tudi na prvih mestih. Na uvodnem mestu je razprava/predavanje Božidarja Debenjaka o Heglovi luteranski vero-izpovedi. Hegel sodi med kronske priče notranjega krščanskega in kulturno-civilizacijskega pomena Luthra in protestantske reformacije. Svoboda, enakost, bratstvo so po Heglu krščanske ideje in ideji razsvetljenstva je utrla pot prav reformacija. Vitomir Tepeš prikaže poglede nekaterih sodobnih avtorjev na začetke Luthrove življenjske poti. Jonatan Vinkler in Tomaž Jurca ponovno pišeta o dveh velikih imenih reformacije iz naše zgodovine, Trubarju in Vergeriju. Prvi prikaže v naši protestantistiki doslej še premalo obravnavano Trubarjevo/Luthrovo postilo, drugi pri nas nepoznano Vergerijevo polemiko s sestavljavci prvega *Indeksa* prepovedanih knjig. Prispevek je tako nadaljevanje predstavitve Vergerija v reviji v njegovem jubilejnem letu in hkrati konkretno dopolnilo/ilustracija k lani končno izdanemu slovenskemu prevodu Tomizzinega romana o Vergeriju (*Zlo pride s severa*, Beletrina). Walter Sparn objavlja predavanje, ki ga je imel v Berlinu v okviru predavanj v Luthrovi dekad. Predstavlja nam težave, shajanja in razhajanja med luteransko in katoliško teologijo pri soočanju z novo-veško kozmologijo in njenim razsrediščenjem Zemlje.

Študijski večeri Slovenskega protestantskega društva v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani so bili tudi v sezoni 2015/16 tematsko in strokovno raznoliki. V rubriki objavljamo predavanja, ki so jih avtorji pripravili za objavo v reviji. Dve predavanji smo želeli posebej izpostaviti, jima dati poseben poudarek: z Debenjakovim predavanjem o Heglu smo zato uvedli tokratne Razprave in študije ter s tem številko sploh,

s predavanjem Geze Erniše o Svetovni luteranski zvezi pa smo začeli tokratne Razglede, vpogled. Tri zgodovinske razprave ob zgodovinskih dokumentih posegajo v protestantsko preteklost v našem prostoru. Barbara Žabota piše o ohranjenem delu župnijske knjige ljubljanske evangeličanske cerkvene občine 16. stoletja, Boštjan Zajšek prikazuje nemško evangeličansko cerkev v Mariboru v 19. in 20. stoletju; Angela Ilič prikazuje in obravnava (finančno) podporo evangeličanov iz takratnega nemškega cesarstva svojim sovornikom in sonarodnjakom na današnjem slovenskem ozemlju v 19. stoletju in do konca habsburške monarhije. Iz ohranjenih dokumentov je lepo razvidno, kako je pomoč, namenjena nemškim evangeličanom v zanje neprijaznem katoliškem in habsburškem okolju, ob koncu 19. in začetku 20. stoletja dobila tudi nacionalno-politično noto. Dve razpravi zadevata zgodnjekrščanska besedila. Alen Širca piše o poteh in usodah različnih zgodnjekrščanskih besedil »med kerigmo in kanonom«. Njegovo predstavitev lahko beremo tudi kot komentar k nedavnemu slovenskemu prevodu izčrpne zbirke (»kanonskih« in »nekanonskih«) zgodnjekrščanskih besedil pri celjski Mohorjevi družbi; zbirka se opira na delo Klause Bergerja, profesorja na evangeličanski teološki fakulteti heidelberške univerze. Predavanje Božidarja Debenjaka se sprašuje o usodi Jezusovih učenk v Novi zavezi. Marko Kerševan se ob prevodu Webrovih *Izbranih spisov iz sociologije religije* ponovno loteva vprašanja o aktualnosti Webrovih primerjalno religioloških analiz svetovnih religij in njegove diagnoze o »religioznem vsakdanjiku« sodobnih evropskih družb.

Razgledi, vpogledi po uvodni predstavitvi svetovne luteranske zveze ponujajo vpogled v premalo poznano zgodovino in sodobnost pretežno evangeličanskih Lužiških Srbov, ki so kot slovanski otok živeli in komajda preživeli v nemškem evangeličanskem okolju na obrobju nemškega cesarstva. Franc Kuzmič prikazuje tudi dva znanstvena simpozija o protestantizmu v letu 2015 (v Radencih in Murski Soboti) in zbornik *Protestantizem včeraj, danes, jutri*, ki je ob tem izšel. Hans-Otto Schneider pregledno predstavi mednarodni simpozij o Matiji Vlačiću v Labinu leta 2015 in njegove poudarke. Zadnja dva prikaza v rubriki sta namenjena dvema deloma, ki sta vsako zase redkost in že zato zaslužita pozornost. Cerkveni zgodovinar Emidio Campi predstavi habilitacijski spis mlajšega švicarskega reformiranega teologa in zgodovinarja Jana Bernharda (oba sta se pred leti udeležila simpozija ob Trubarjevi 500-letnici v Ljubljani) o poteh začetnega vpliva švicarske reformacije na še danes pretežno kalvinistični madžarski oziroma ogrski protestantizem. Anja Paulič prikaže zgodovinarsko disertacijo Bena Essweina o Trubarju, Vergeriju in Ungnadu oziroma o luteranski cerkveni organizaciji

v takratnih mejnih avstrijskih deželah, ki jo je leta 2012 zagovarjal na kalifornijski univerzi. Avtor je ob pomoči avstrijskega zgodovinarja protestantizma Rudolfa Leebe raziskoval tudi naše arhive in uporabil tudi Trubarjeve spise; zaradi neznanja slovenščine le njegove nemške predgovore in pisma.

Zaradi nepredvidenih težav letošnja številka nima običajnih rubrik *Bilo je povedano* in *Portret*. Upam, da bo ta manko na svoj način odtehtal presežek pri letošnjem **Prevodu**, ki je presežek tako v dolžini kot v pomembnosti. Prevod predavanja Karla Bartha (1886–1968) sicer na svoj način sodi v »bilo je povedano« (pa preveč preslišano in premalo upoštevano!) ter k dopolnitvi portreta tega, po mnenju mnogih, najpomembnejšega krščanskega teologa 20. stoletja (ki sem ga prvič obširneje predstavil v knjigi *Vstop v krščanstvo drugače*, 1992). Predavanje je bilo neposredno namenjeno nemškim evangeličanom leta 1946. Ob avtorjevih in siceršnjih še svežih izkušnjah z nacističnim totalitarizmom in dotedanjimi demokratičnimi ureditvami obravnava še vedno aktualno vprašanje razmerja med krščansko cerkvijo in državo, med »religijo« in »politiko«. Prepričan sem, da je njegovo predavanje eno ključnih besedil protestantskega in ne samo protestantskega krščanstva na to temo in da je še vedno aktualno in »kažipotno« za razmišljanje in za delovanje. Ne nazadnje že zato, ker ne govori stereotipno o »cerkvi in državi«, o dveh ustanovah, ki da (naj) skrbita za istega človeka in za iste ljudi, ampak že v naslovu izhaja iz krščanske in demokratične predpostavke (istih) ljudi, ki se združujejo v dve različni vrsti skupnosti in znotraj njih delujejo na različne načine, iz različnih izhodišč in z različnimi nalogami.

V rubriki **Kronika** tokrat objavljamo govor Igorja Grdine na osrednji slovenski proslavi dneva reformacije leta 2015 v Celju. V Kroniki običajno zabeležimo »za zgodovino« le govore na vsakokratnih proslavah dneva reformacije. Letos ne morem mimo tega, da ne bi sam vsaj na tem mestu zabeležil, za »črno kroniko« in »zgodovino kratkovidnosti«, obžalovanja vreden dogodek v tem letu, namreč ukinitve Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju, ki je po zaslugi njegovega vodje in hkrati tako rekoč edinega redno zaposlenega dr. Vincenca Rajšpa ob skromnih finančnih sredstvih mnogo naredil tudi za promocijo in vključevanje slovenske protestantistike v srednjeevropski znanstveni in kulturni kontekst. O tem bomo v reviji še pisali, dr. Rajšpu pa že danes izrekamo zahvalo.

Ob svoji 80-letnici je uredništvo in izvršni odbor društva zaprosil za razrešitev dosedanjega odgovornega urednika Dušana Voglarja. Izvršni odbor je za novega odgovornega urednika imenoval dr. Jonatana Vinklerja in potrdil dr. Nenada Vitorovića za namestnika odgovornega urednika.

Dušan Voglar je bil eden ključnih ustanoviteljev revije in odgovorni urednik vseh enajst let njenega izhajanja. S širino svojega kulturnega obzorja, obsežnostjo in rafiniranostjo svojega kulturnega znanja, z osebno odprtostjo za sodelovanje in dialog, po potrebi pa tudi za polemiko in kritiko, a brez iz-

ključljivosti in izključevanja – kar vse je izpričal že kot dolgoletni glavni urednik *Enciklopedije Slovenije* – je odločilno sooblikoval profil in usmeritev naše revije. S svojim ugledom in neutrudnim delovanjem je zagotavljal temeljno usmeritev društva in same revije: da je prostor in spodbuda za vse, ki jim zaradi zavzetosti za slovenstvo in moderne humanistične vrednote ni vseeno za dediščino protestantizma na Slovenskem, za njeno poznavanje, ohranjanje in uveljavljanje tudi danes; da je prostor za vse, ki jim zaradi njihovega protestantskega krščanstva ni vseeno za sedanjost in prihodnost slovenstva, modernega humanizma in kulture. Revija in društvo sta tudi po zaslugi Dušana Voglarja to svojo vlogo/nalogo uresničevala ne glede na različne siceršnje verske, nazorske in politične opredelitve svojih sodelavcev. Vsi, ki smo delali v ožjem uredništvu revije, poznamo tudi njegovo izjemno uredniško znanje, njegov posluš in skrb za jezik, poznavanje tudi čisto tehničnih vidikov urejanja, kar vse je nesebično dajal in razdal v skupno dobro, v našem primeru revije in društva.

Dušan, hvala! V osebno imenu, v imenu uredništva, posredno tudi društva in njegovih članov.

In še na mnoga leta skupnega dela in sodelovanja!

dr. Marko Kerševan

PREDSTAVITEV ZBORNICA PROTESTANTIZEM VČERAJ, DANES, JUTRI

Murska Sobota, 17. marec

Na odlično obiskanem dogodku so v Pomurski in študijski knjižnici predstavili zbornik *Protestantizem včeraj, danes in jutri*. Na predstavitev je prišlo nekaj uglednih gostov: škof Evangeličanske cerkve v Sloveniji Geza Filo, častni škof Geza Erniša, predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj in nekateri avtorji referatov. V ime-

nu knjižnice je zbrane nagovorila dr. Klaudija Sedar, tudi referentka na simpoziju. V imenu Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije je zbrane pozdravil predsednik uprave Ernest Ebenšpanger, podpredsednik Marjan Šiftar pa je napovedal nekaj letošnjih pomembnih dogodkov, tudi povezanih s praznovanji 20. obletnice ustanovitve fundacije.

Kakor doslej je tudi po mednarodnem simpoziju oktobra 2014 v Radencih na temo Protestantizem včeraj, danes in jutri izšel zbornik referatov z enakim naslovom. S tem je dobilo znanstveno srečanje trajen in dokumentarni pomen za ožji in širši prostor, ki prestopa meje Slovenije. Na simpoziju povedane besede se ne porazgubijo v posamičnih natisih v strokovnih publikacijah (ali pa tudi ne) in so v premislek in nadaljevanje raziskovanja tega področja. Knjiga, o kateri pišemo, je vsebinsko nadaljevanje znanstvenega srečanja Protestantizem – zatočišče izgnanih na Petanjcih (Nadasdyjev dvorec), ki je bilo oktobra 1999 v Radencih in na Tišini. Pobuda za srečanja in natis zbornikov izhaja iz Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije, pri organizaciji pa so sodelovali Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti Ljubljana in Pomurska akademsko znanstvena unija Murska Sobota. Osrednji strokovni vodja simpozijev in priprave zbornikov je bil mag. Franc Kuzmič, pri urejanju je tokrat sodelovala tudi Polonca Šek Mertük. Simpozija se je udeležilo 25 vabljenih predavateljev iz Avstrije, Slovaške, Madžarske in Slovenije, dober je bil tudi siceršnji obisk, zlasti zgodovinarjev, ki poučujejo ta predmet na srednjih šolah.

Tako kot simpozij je tudi zbornik vsebinsko razporejen in razdeljen v štiri poglavja, in sicer Zgodovina, Sociologija/Teologija/Etika, Jezik in Umetnost. Uvodno besedo je napisal evangeličanski škof Geza Filo, spremno besedo pa Franc Kuzmič. Nekatere tekste dopolnjujejo tudi skice in grafikoni.

mag. Franc Kuzmič

GLASBA V EVANGELIČANSKI CERKVI

Mag. Evgen Balažic, upokojeni evangeličanski duhovnik, je pripravil knjižico s tem naslovom, ki je izšla že leta 2014 v izdaji Evangeličanske cerkve v Sloveniji.

Avtor pričujočega dela se je poleg duhovniškega poslanstva čez pol stoletja ukvarjal tudi z glasbo. Med drugim ugotavlja, da se v pesmi izpoveduje in izraža božja vsemogočnost, da je naše petje odgovor na

božja dela in da je predznak večnega slavljenja, kakor je prikazano v svetopisemski knjigi *Razodetje*. »Petje nas prepričuje o navzočnosti Najvišjega, očiščuje notranjost človeka, in tam, kjer je taka pesem, ni nečistih misli. Dviga nas v višjo duhovno sfero, ki bi bila drugače zaprta,« poudarja mag. Balažic.

Najprej nas poduči o moči pesmi in pomenu petja in tudi o tem, kako sta to pojmovala reformatorja Martin Luther in Primož Trubar, oba prav tako glasbenika. Luther med drugim razmišlja tako: »Menim in prav nič se ne sramujem priznati, da za teologijo ni nobene umetnosti, ki bi jo lahko primerjali z glasbo, zakaj samo ona zmora tisto, česar je sicer zmožna samo Božja učenost: pomiri in razveseli človekovo dušo, ker zbeži hudič na besedo 'glasba' skoraj enako kot na besedo 'teologija'«. Trubar pa je zapisal: »Muzika in petje ob pravilnem in pobožnem izvajanju nagiblje namreč človeško srce k pobožnosti in krščanskemu notranjemu veselju ... Sami vemo, da postanemo mnogo bolj pobožni in zbrani za molitev, za Božje besede, za pridiganje in sprejem svetega zakramenta, če v cerkvi pojo ob spremljavi instrumentov ali brez njih ...«

V nadaljevanju spremljamo zapis o evangeličanskih glasbenih šolah in potem o nekaterih znanih osebnostih. Te najprej pospremi filozof Schopenhauer s svojimi mislimi o glasbi. Nato je prikazan J. S. Bach in koral, ki je temeljna prvina luteranske liturgije. Sledi prikaz orgel kot kraljice inštrumentov. Sledita poglavji Kaj je cerkvena glasba in pesem, potem pa še Pesem skozi čas.

Po kratki razlagi v poglavju Sakralna glasba se avtor posveti obdelavi pesmaric in pesmi. Poroča o pogostnosti petja pesmi, pri tem pa ugotavlja, da je v *Evangeličanski pesmarici* iz leta 1970 zapisanih 296 melodij, uporablja pa se jih le okrog 65. V nadaljnjem pregledu pesmaric se najprej ustavi pri *Martjanski pesmarici*, ki je najstarejša pesmarica iz obdobja reformacije v Prekmurju. Temu sledi prikaz poznejših pesmaric, najprej prekmurskih, potem pa še drugih osrednjeslovenskih evangeličanskih reformatorjev.

Publikacijo avtor zaključuje s pregledom pesmarice iz leta 1970, ki je trenutno še v uporabi. Ta ima 582 pesmi. Mimogrede pa še zvemo, da je v pripravi nova slovenska evangeličanska pesmarica, ki bo imela 300 pesmi v prekmurščini, ostale do 556 pa bodo v knjižni slovenščini. Dodane bodo še nekatere ekumenske pesmi in pesmi sosednjih evangeličanskih cerkva.

Balažic se ob vsem tem zaveda poslanstva glasbe, ko pravi: »Duhovno identiteto ohranimo z Božjo besedo in cerkveno pesmijo.«

mag. Franc Kuzmič

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

Nova rubrika iz lanskega letnika se je dobro prijela, kar navsezadnje kaže bogata letošnja bera. Začenjamo z izredno zanimivim zapisom pred kratkim preminulega člana društva Janeza Grudna, ki je nastal leta 2007 ob 30. obletnici ustanovitve Trubarjeve domačije in njeno trnovo pot do današnjih dni, ko končno dobiva zaključeno podobo. Nadaljujemo s prikazom pomembnega obiska iz Romunije, s katerim smo obudili spomin na Trubarjevega sopotnika Paula Wienerja, ki je del svojega poslanstva opravljal na službovanju na Sedmograškem. Za boljše poznavanje njegovega dela je poskrbel dr. Marko Kerševan z izčrpnim predavanjem ob tej priliki. Sledijo krajši zapisi o podelitvi Rožančeve nagrade za leto 2016, o dr. Ivanu Zelku, prekmurskem katoliškem duhovniku, ki pa je zvesto raziskoval tudi zgodovino reformacije v Prekmurju, ter o Aleksandru Terplanu, znamenitem pučonskem duhovniku iz sredine 19. stoletja. Zaključujemo s portretom dveh uglednih članov našega društva, ki sta – žal – prehitro končala svojo bogato življenjsko pot.

TRUBARJEVA DOMAČIJA NA RAŠICI

Janez Gruden, 1939 (Dvorska vas) – **2014** (Velike Lašče). Pravniki, sodnik, odvetnik, kulturnik. Prek 20 let predsednik KUD Primož Trubar, soorganizator izgradnje Levstikovega doma in Trubarjeve domačije, soavtor različnih zbornikov o Velikih Laščah. Trikrat je bil predlagan za občinsko priznanje. Ni ga dobil. Njegovi kulturniški sopotniki Marija Perhaj, Janez Debeljak, Bogomir Samsa in Jože Centa so vsi častni občani naše občine. Pričujoč tekst je nastal leta 2007. Na voljo je bil tudi uredništvu zbornika ob 30-letnici Trubarjeve domačije, a objavljen je bil le majhen izsek. V Krpanovih novicah je bil objavljen v celoti.

Od tam je tudi naš ponatis. V prejšnji številki Lubih Slovencev smo objavili spomine akademika dr. Antona Vratuše na čas, ko je kot predsednik republiškega odbora vodil in uresničil obnovo Trubarjeve domačije ob 400. obletnici Trubarjeve smrti. Ker se ponovno zbirajo temni oblaki nad usodo tega bisera slovenstva (nedavna ukinitve Javnega zavoda Trubarjevi kraji!), se nam zdi primerno, da ponatisnemo izčrpen prispevek domačega kulturnega in družbenega delavca Janeza Grudna v času priprav na praznovanje 500. obletnice Trubarjevega rojstva, v katerem je izčrpno osvetlil kalvarijo Trubarjeve domačije v dobrih zadnjih sto letih. Tekst je posredoval njegov sin Matjaž Gruden.

Pozaba, ki je štiri stoletja obležala na Primožu Trubarju, je legla tudi na kraj njegovega rojstva. Literarni zgodovinarji in književniki (dr. Ivan Prijatelj, Anton Aškerc, Ivan Cankar, Ivan Tavčar) so prah pozabe s Trubarjevega imena pobrisali šele leta 1908, torej ob 400-letnici njegovega rojstva in izzvali prepir o Trubarjevem pomenu v narodovi zgodovini, ki mu je sledilo še prerekanje o zapisu rojstnega kraja, trajajoče do današnjih dni, saj se občasno pojavljajo kar tri različice in sicer Rašica, Raščica ter Rašca. V knjigi *Drugi Trubarjev zbornik*,

ki ga je uredil profesor dr. Mirko Rupel in leta 1952 izdala Slovenska matica, je kraj Trubarjevega rojstva dosledno zapisovan kot Raščica. Raščica se v praktični rabi ni prijela, Rašca pa je sad domačijskih razmišljanj in nedomišljiski poskus, ki zaradi opustitve samoglasnika nima opore

v pravopisu slovenskega jezika. V tem prispevku bom ostal zvest priporočilu nekdanjega jezikovnega radsodišča, ki se je leta 1986 zavzelo za Rašico s poudarkom na prvem zlogu. V takšni obliki je kraj zapisan v Odloku o upravnih enotah Republike Slovenije (Uradni list RS št. 39/2003), v leksikonih in na zemljevidih.

Trubarjev rojstni kraj je bil v slovenski javnosti ponovno opažen šele leta 1951 ob 400-letnici prve slovenske knjige *Katehizem*, v katerem je Trubar nagovoril rojake kot nekakšen prerok: »Vsem Slovencem gnado, mir, milost in pravo spoznanje božje skozi Jezusa Kristusa prosim,« je bil natisnjen brez letnice, in tedaj je še veljalo mnenje profesorja dr. Franceta Kidriča, da je bila prva slovenska knjiga natisnjena leta 1551. Kasnejši raziskovalci protestantizma so ugotovili, da je bil *Katehizem* tiskan leta 1550. Odbor za proslavo tega jubileja (njegov častni predsednik je bil podpredsednik vlade FLRJ in zunanji minister Edvard Kardelj) je slovenski javnosti posredoval naslednje sporočilo:

Odbor je sklenil, da se v trajen spomin na 400-letnico izida prve slovenske knjige v Trubarjevi rojstni vasi postavi spomenik. Ker Trubarjeve rojstne hiše ni več, je odbor mnenja, naj se mu postavi spomenik nekje na Rašici tako, da bo viden vsem domačim ljudem in sleherniku, ki pride, da si ogleda Trubarjev rojstni kraj. Pri tem je odbor vodila tudi želja, naj bi bil spomenik tak, da bi se lahko skladno vključil v organsko nastalo vaško podobo.

Take množice Trubarjeva domačija kasneje ni doživela nikoli več – Predsednik predsedstva SFRJ Sinan Hasani in Janez Gruden

Avtor spomenika je arhitekt Vinko Glanz, bronast relief s Trubarjevo glavo pa je delo kiparja Vladimira Štovička. Temelj za spomenik je bil položen na slavnosti 9. 9. 1951. Govornik na proslavi je bil Edvard Kardelj, po njej pa smo se udeleženci peš napotili v Velike Lašče, kjer se je v gozdičku pod cerkvijo, imenovanem Ščita, slavlje nadaljevalo s kulturnim programom in veselico. Dogodek je dokumentiral Božidar Jakac s filmskim zapisom, ki ga hrani Arhiv Slovenije. Laščani, tedaj že organizirani v KUD Primož Trubar, so obletnico počastili z uprizoritvijo Levstikove in Kreftove zgodovinske tragedije *Tugomer* na odru novega kulturnega doma. Spomenik Primožu Trubarju je bil ob vznožju vasi postavljen leta 1952.

Kljub prahu pozabe se je na Rašici, ki je v Trubarjevem času in vse do začetka 20. stoletja s podružnico sv. Jerneja sodila v starodavno škocjansko faro, ohranil spomin na velikega rojaka in na kraj, kjer je stala njegova rojstna hiša. To je bil mlin pod vasjo ob potoku Rašica. Trubar sam je zanesljivo opisal lego svoje rojstne hiše, ko je zapisal, da je bil rojen v srednjem mlinu na Rašici. Do povojnih let so se pod vasjo Rašica v razdalji dobrega kilometra vrtela mlinska kolesa treh mlinov in srednji je bil Temkov mlin, v katerem je sedaj urejena Trubarjeva spominska soba. Turki so Rašico in verjetno tudi Trubarjevo rojstno hišo požgali leta 1528. Čas je izbrisal materialne sledi iz 16. stoletja in na Rašici je iz Trubarjevih časov ostala le cerkev sv. Jerneja, v kateri je bil njegov oče ključar in hkrati izpričani donator, saj je bogato nagradil hrvaškega slikarja, ki jo je poslikal. Do leta 1986 na Rašici razen spomenika in cerkve ni bilo ničesar, kar bi spominjalo na Primoža Trubarja. Ohranjen pa je bil neizbrisljiv zgodovinski spomin.

Trubarjeva domačija, ki je leta 1986 odprla vrata obiskovalcem, je sad mnogoterih dejavnikov, ki so

se srečno združili v času pred 400-letnico Trubarjeve smrti. Zadnji lastnik hiše, mlina, gospodarskega poslojpa in žage Temkov Jože je na domačiji živel sam, potomcev ni imel. Zaradi spremenjenih gospodarskih razmer sta mlin in žaga obstala, na vrata je trkala starost in obstajala je možnost, da bi domačijo prodal in si s kupnino zagotovil varna pozna leta življenja. Istočasno je v velikolaških ljudeh dozorela odločitev, da je potrebno pred bližajočo obletnico nekaj storiti. Misel o odkupu Temkove domačije in ureditvi spominske hiše se je v jesenskih dneh leta 1981 gnetla in oblikovala za okroglo mizo Kukljeve gostilne v Velikih Laščah. Na prelepo septembrsko nedeljo tega leta so se namreč z imenitno izvedenim taborom v Retjah končale slavnosti ob 150-letnici rojstva Frana Levstika, v okviru katerih so Velike Lašče pridobile obnovljen kulturni dom, predvsem pa izkušnjo pri organizaciji kulturnih prireditev in skupino mladih zanesenjakov, zbranih v KUD Primož Trubar, ki so bili voljni v majhnih provincialnih razmerah početi resne stvari. Ob zadovoljstvu zaradi uspešno izvedenih prireditev v Levstikov spomin je gostilniški pogovor nanesel na bližajočo se obletnico Trubarjeve smrti in sprejeta sta bila »sklepa« o odkupu Temkove domačije na Rašici ter o navezavi stikov z ljudmi iz državnega in političnega vodstva, ki naj bi podprli zamisel o ureditvi Trubarjevega gaja (takšno je bilo prvo poimenovanje pomnika) na Rašici. Srečna okoliščina je bila, da je za mizo sedel Jože Javoršek, ki je vse, kar je v življenju počel, počel iz strasti. Strast je prevevala njegovo literaturo ter njegovo veselje do življenja, skozi katerega se je prebijal kot samotni jezdec. S strastjo je imel rad rojstni kraj Velike Lašče, ki so bile zanj po njegovih zapisanih mislih kotiček lepote, trdnjava njegove zavesti, prispodoba mladosti, pravljica pokrajina in srčika slovenstva. Srečna je bila tudi okoliščina, da se

je omizju pridružil predsednik takratne krajevne skupnosti France Rigler. Bil je posebež med funkcionarji tedanjega časa, kmetiško zvit in zgovoren, do skrajnih meja trmast, kadar je šlo za »ovrednotenje kraja«, kot je neprestano ponavljal. Mož je ušel iz kalupa, oblikovanega za krajevne politične veljake po tedanji meri in dejansko je bil duhovni dedič Ivana Puclja, velikolaškega rojaka, ki je kot politik, delujoč med obema vojnoma, veliko energije vložil v razvoj kraja.

Posebež pa je bil tudi Temkov Jože, ki se je nerad družil z ljudmi in nerad delil z drugimi svoje težave. Zato je bil za njegovo mehčanje zadolžen Jože Javoršek, ki naj bi kot priznan pisatelj in svetovljan naredil nanj ugoden vtis. Javoršek je svojo vlogo odlično odigral, po načelnem pristanku Temkovega Jožeta, da proda domačijo, pa se je k njemu podal France Rigler, ki se je pričel pogajati o višini kupnine. Seveda je France Rigler, izveden v teh rečeh, barantal do onemoglosti. Po doseženem soglasju o prodaji in kupnini je bilo potrebno poiskati kupca, ki bi bil pripravljen in sposoben plačati kupnino. V vlogi kupca je leta 1983 nastopila Občina Ljubljana Vič-Rudnik, kamor je po tedanji ureditvi sodila Krajevna skupnost Velike Lašče, denar pa so prispevale občina, Ljubljanska kulturna skupnost in Kulturna skupnost Slovenije. Nepremičnine, ki sestavljajo sedanjo Trubarjevo domačijo, so postale družbena lastnina s pravico uporabe za Občino Ljubljana Vič-Rudnik. Po družbenih spremembah, ustanovitvi Občine Velike Lašče v letu 1994 in dogovoru o delitveni bilanci, ki so ga leta 2000 sklenile občine, nastale na območju mesta Ljubljane, pa je Trubarjeva domačija prešla v last Občine Velike Lašče, ki je kot lastnica vpisana tudi v zemljiški knjigi.

Drugi sklep omizja je bil lažje uresničljiv. Laščani smo si pridobili zaupanje ljudi iz politike z uspešno organizacijo pri obnovi kulturnega, sedaj Levstikovega doma, in pri kulturnih prireditvah v Levstikov spomin. Izrabili smo znanstvo z dr. Antonom Vratušo, ki je bil predsednik Izvršnega sveta skupščine SRS, s predsednikom Republiške konference SZDL Jožetom Smoletom, ki je pogosto prihajal v svojo počitniško hišo na Rašici, in seveda prijateljevanje z Jožetom Javorškom, tesnim sodelavcem Josipa Vidmarja, predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Naše prizadevanje je bilo uspešno tudi zaradi takratnih razmer. Bili so že prepoznavni zametki krize jugoslovanske federacije in že vidni obrisi možnega reševanja krize v škodo slovenskega naroda, bil je čas, ko se je v Sloveniji rahljalo trd prijem ene in edine oblasti, bil je čas razmišljanja o ekumenizmu ter čas iskanja narodove identitete in Trubar je bil primerna oporna točka v tem procesu. Odbor za počastitev 400-letnice smrti Primoža Trubarja je 21. 2. 1983 imenovala Občinska konferenca SZDL Ljubljana Vič-Rudnik, kmalu po imenovanju pa je bil spremenjen v republiški odbor. Predsednik odbora je

bil dr. Anton Vratuša, najbolj prizadevni člani odbora pa so bili Jože Osterman, Franc Dimec, Jaro Dolar in dr. Matjaž Kmecl. Za izvedbo obnovitvenih del je bil zadolžen odbor, oblikovan pri Krajevni skupnosti Velike Lašče, ki ga je z neponovljivo vztrajnostjo vodil Bogomir Samsa. Načrt za prenovo zapuščenega hleva, žage venecijanke in hiše z mlinom ter za ureditev okolice je bil zaupan domačinu s Turjaka gradbeniku Antonu Klincu, osrednji spominski prostor v nekdanjih bivalnih prostorih nad mlinom pa je urejal arhitekt Marjan Loboda. Leta 1983 je bilo stanje objektov klavarno, enak vtis pa je dajalo tudi zapuščeno in zanemarjeno okolje domačije. Po izselitvi Temkovega Jožeta in njegovi preselitvi k nečaku je bila zapuščenost domačije popolna. Gradbenik Anton Klinc je dosledno upošteval napotilo, naj vse štiri stavbe (hiša z mlinom, gospodarsko poslopje s hlevom, žaga in kozolec) ohranijo zunanji videz. Med obnovo je bilo poseženo predvsem v bivalne prostore hiše, iz katerih je nastal enoten prostor, in v gospodarsko poslopje, ki je bilo iz nekdanjega skednja spremenjeno v galerijo in Trubarjevo čitalnico, hlev v pritličju pa je bil spremenjen v krčmo. Prav o krčmi so bile v obeh odborih polemike najbolj zaostrene. Nasprotniki krčme so bili mnjenja, da ne sodi v tako rekoč posvečeni in skoraj romarski prostor, zagovorniki pa so zagovarjali tezo o gostilni kot obvezni sestavini vsakršnega druženja Slovencev, ki naj bi si v pomanjkanju elitnejših in imenitnejših lokacij duha ostril prav v prostorih s pivsko namembnostjo. Zmagali so seveda slednji, današnji obiskovalec domačije v zrelih letih pa dobi v večernem času ob pogledu na pivsko zagretost mladeničev in mladenk vtis, da so se zagovorniki krčme mogoče vendarle prenačili.

Dr. Anton Vratuša, predsednik organizacijskega odbora, odvarja obnovljeno Trubarjevo domačijo

Obnovitvena dela so stekla v izrazito improvizirani obliki. Z žago so se ukvarjali mojstri, ki jih je našlo Gozdarstvo Velike Lašče, mlin je bil obnovljen s pomočjo podjetja Žito Ljubljana, z instalacijami se je ukvarjalo podjetje IMP Ljubljana. Navedena podjetja so bila hkrati tudi glavni donatorji, ob njih pa še Kmetijska zadruha Velike Lašče, Žaga Rob, Hoja Ljubljana in Geološki zavod Ljubljana. Največji delež v denarni obliki so prispevale takratne interesne skupnosti (Komunalna skupnost Ljubljana, Ljubljanska kulturna skupnost in Kulturna skupnost Slovenije). Republiški odbor je v začetku leta 1986 pozval organizacije in državljane, naj na posebni račun, odprt pri KS Velike Lašče, prispevajo za obnovo Trubarjeve domačije. Slovenci iz domovine, zamejstva in tujine so se v velikem številu odzvali pozivu odbora za denarno pomoč, pomembni so bili tudi prispevki številnih podjetij, organizacij, društev, likovnikov, ki jih je organiziral rojak Jože Centa, mest Tübingena ter evangeličanov iz Slovenije in Derendingena. O ureditvi pomnika Primoža Trubarja v obliki spominske hiše je bilo dejansko doseženo nacionalno soglasje, h kateremu je prispevalo tudi sodelovanje evangeličanskih in rimokatoliških teologov v odboru in očitna podpora nadškofa dr. Alojzija Šuštarja. Za razumevanje takratnega časa ni nepomemben podatek, da je šele duhovnik rimokatoliške cerkve in teolog dr. Jože Rajhman prvi v celoti zbral Trubarjevo korespondenco in jo leta 1986 izdal v knjigi z naslovom *Pisma Primoža Trubarja*, prav tako pa naj bo zapisano, da si je dr. Alojzij Šuštar v Levstikovem domu ogledal predstavo *Življenje in smrt Primoža Trubarja* v izvedbi igralcev in pevcev KUD Primož Trubar, po predstavi pa je domači župnik Rafko Kralj v župnišče na večerjo z nadškofom povabil tudi nekaj domačinov, ustvarjalcev kulturnega programa.

Obnovitvena dela so kljub improvizaciji potekala brez večjih zapletov. Odbor je predvsem skrbel za dostojno ureditev spominske sobe. Jaro Dolar je pripravil tekst o Trubarjevem življenju ter njegovih poteh in postajah v tujih mestih, tekst pa je na stene spominske hiše prenesel restavrator in slikar Veljko Toman. Akademski kipar Drago Tršar je podaril kip Primoža Trubarja, restavrator Peter Štaut je izdelal posnetke izvirnikov vseh Trubarjevih knjig, vitražna okna, na katerih so upodobljeni Trubarjevi sodobniki, s katerimi je na različne načine prihajal v stik, pa so delo slikarjev Tomaža Perka in Bojana Klančarja ter mojstra Stojana Višnerja. Notranjost spominske hiše je urejena skromno, torej v protestantskem duhu. Obiskovalec se lahko ob zvočni kulisi šumeče vode, pretekajoče se prek mlinskih koles, seznanja z vsemi postajami Trubarjevega življenja in zgodovinskim ozadjem dobe, v kateri je živel, z njegovimi sodobniki v vitražnih oknih in s posnetki njegovih devetindvajsetih knjig, položenih v

Na otvoritvi se je zbralo vse, kar je kaj pomenilo v politiki in kulturnem življenju tistega časa. Na sliki starosta slovenskih likovnih umetnikov Božidar Jakac s soprogo

stebre. Ob posnetkih knjig ostaja sodobniku čudenje zaradi Trubarjeve silne ustvarjalne moči, hkrati pa tudi čudenje, da Slovenci še nimamo natisnjenih njegovih zbranih del. Projekt, ki se ga je leta 2002 lotilo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, še ni niti na polovici poti, saj so doslej izšle le štiri knjige. Najprej torej pozaba, potem pa vsakršno zamudništvo! Obiskovalec pa se lahko izogne tišini in premišljevanju o teh rečeh ter se prepusti razlagi domačiji zvestega vodnika Andreja Perhaja, ki s svojim žarom pri poudarjanju pomena Trubarjevega dela za Slovence izpričuje, da je z njim v vsakodnevni duhovni povezavi.

Prav zaradi vitražev je prišlo do zapleta pri organizaciji svečanosti. Otvoritev Trubarjeve domačije je bila načrtovana na dan 28. 6. 1986, torej na 400-letnico Trubarjeve smrti, zaradi zamude pri izdelavi vitražnih oken pa je bila preložena v september. Kljub temu spominski dan ni ostal brez slavlja. Na večer pred obletnico je bilo na otoku zraven domačije uprizorjeno dramsko delo Jožeta Javorška *Življenje in smrt Primoža Trubarja*, v katerem je Trubarjev lik prepričljivo predstavil Mirko Modic, potem pa je sledil še bogat kulturni program, trajajoč vso poletno noč.

Slavnost ob izročitvi obnovljene Trubarjeve domačije se je 21. 9. 1986 pričela s petjem Zdravljice. Jože Smole je ob petju vstal, za njim pa vsa politična in kulturna elita tedanjega časa. Tako je bila Zdravljica za slovensko himno prvič priznana na Rašici, simbolično v kraju, kjer je bil pred pol tisočletja rojen človek, ki je dal Slovencem ime in knjigo, torej podlago za njihovo samozavedanje in duhovno popotnico za naslednja stoletja. Svečanost, ki je bila zaradi navzočnosti predsednika predsedstva SFRJ Sinana Hasanija organizirana z ustreznimi protokolarnimi in varnostnimi ukrepi, je ostala v spominu po spodrsljaju, ki si ga je privoščil Sinan Hasani, ko je v nagovoru dejal, da smo se na Rašici zbrali »povodom 40-godišnjice smrti Primoža Trubarja«. Niso mi znani razlogi, zaradi katerih se je svečanosti na Rašici udeležil predsednik zveznega predsedstva. Odbor o povabilu predsedniku ni razpravljal. Jože Smole mi je kasneje namignil, da je šlo pri povabilu za politično kombinatoriko, skrito očem javnosti. Med govorniki na svečanosti je bil najbolj zanimiv Dieter Roser, župnik iz Derendingena, ki je opozoril na Trubarjevo evropsko širino in hkrati na njegovo zajemanje moči iz »živega vrelca domovine«. Po odhodu politične elite se je na Rašico v prelepi pozno poletni nedelji z nadihom jeseni vrnila sproščenost. Srečala sva se z Jožetom Javorškom na osrednji vaški cesti. Bil je fantovsko razposajen in imel je iskrice v očeh.

Izgnanec Trubar se je iz »nikdirdoma« končno vrnil v rojstno vas. Predsednik odbora dr. Anton Vratuša mi je na svečanosti izročil ključ Trubarjeve domačije. Vlogo »ključarja« sem skušal odigrati na najboljši način. Z obljubami, da bo država prek ustreznih zavodov poskrbela za delovanje Trubarjeve domačije, ni bilo nič. Upravljanje z domačijo je najprej prevzela KS Velike Lašče, kmalu pa je skrb zanjo prešla na KUD Primož Trubar, katerega predsednik sem bil. V društvu smo si leta in leta zaman prizadevali, da bi bila domačija organizirana kot javni zavod. Amaterizem je moral po desetih letih, v katerih je postala Trubarjeva domačija prepoznavno kulturno žarišče, nujno privedi do krize vodenja, ki se je dodatno poglobila zaradi privatizacijskih apetitov nekaterih domačih kljukcev in zaradi zapoznelega odmeva protireformacije, ki se je v naše kraje priplazil iz temin preteklosti in se je manifestiral v odločitvi prvega sveta nove Občine Velike Lašče, da dan Trubarjevega rojstva ne more biti občinski praznik. Kriza je seveda mimo, Občina Velike Lašče s ponosom praznuje na dan, ko se je pred 500 leti rodil Primož Trubar, domačija na Rašici pa je vključena v Javni zavod Trubarjevi kraji, ki ga je ustanovila občina. Ne glede na težave pa je potrebno poudariti, da so bila vrata spominske hiše zmeraj odprta, da so se v njej zvrstile generacije mladih

ljudi, da so kulturne programe na domačiji obogatili številni slovenski pesniki in pisatelji, igralci, pevci, skladatelji in slikarji. Domačijo sta obiskala oba dosedanja predsednika Republike Slovenije Milan Kučan in dr. Janez Drnovšek, slednji skupaj s predsednikom Republike Hrvaške Stjepanom Mešićem. Ob različnih priložnostih sta bila govornika na domačiji vladna predsednika dr. Andrej Bajuk in Anton Rop.

Tukajšnji ljudje z nestrpnostjo pričakujemo junjske dni leta 2008 in svečanosti v Trubarjev spomin ob 500-letnici njegovega rojstva. Obletnica sovpada v čas, ko bo Republika Slovenija predsedovala Evropski uniji. Ob tej zgodovinski priložnosti lahko Slovenija Evropi predstavi podobo moža, ki je bil po delovanju in načinu mišljenja Evropejec že v 16. stoletju, hkrati pa do konca življenjske poti zvest »ljubljeni domovini«, podobo torej, aktualno v naših in prihodnjih dneh.

*Janez Gruden,
v Velikih Laščah, avgusta 2007*

OBISK IZ ROMUNIJE Rašica, 9. oktober

V letu reformacije se bomo spominjali Martina Luthra in ostalih reformatorjev, ki so postavili temelje novemu pojmovanju in doživljanju krščanske vere. Protestantizem pa ima svoj začetek tudi v Sloveniji, ko je v 16. stoletju Primož Trubar izdal prvo slovensko knjigo in s tem postavil nove in drugačne temelje ne samo krščanski veri, ampak tudi slovenskemu jeziku in kulturi. Njegov sopotnik in sodobnik je bil tudi v Ljubljani rojen kanonik in evangeličanski škof Pavel Wiener, ki je bil pregnan na Sedmograško v Romuniji in tam uveljavil luteransko smer reformacije. Prav Wiener je osebnost, ki povezuje slovenske in romunske evangeličane.

Spominu tega reformatorja je bila namenjena prireditev, na kateri so se srečali predstavniki slovenskih in sedmograških evangeličanov. Pričela se je začela z božjo službo, pri kateri so sodelovali duhovniki evangeličanske cerkve v Romuniji in Sloveniji, med njimi škofa obeh evangeličanskih cerkva Geza Filo in Reinhart Guib. Škofa sta v nagovoru in pridigi poudarila, da lahko Evropa preživi le tako, da se poveže. Tako kot je povezanost pomembna za družino, da se prebije skozi hude čase, tako je tudi pomembno, da kot ekumenska skupnost, kot svetovno krščanstvo in ljudje dobre volje sodelujemo, da bodo svoboda in tudi strpnost ter vera, znanost in veliko drugih vrednot preživele.

NAPIS NA PLOŠČI

Paul Wiener 1495–1554

v Sloveniji somišljenik in sodelavec reformatorja
Primoža Trubarja, 1549 v Sibiuju pridigar
in mestni župnik, od 1533 prvi superintendent
Evangelicanske cerkve AV na Sedmograškem
SPD Primož Trubar, 2009

Na prireditvi je dr. Hermann Pitters iz Sibiuja v krajšem predavanju predstavil Paula Wienerja, dr. Marko Kerševan pa je ob spominu na Wienerja in Trubarja v svojem predavanju spregovoril o temi srečanja »Evropa z mejami in brez njih« (objavljamo ga v nadaljevanju). Predavanje prof. Pittersa pa bo objavljeno v naslednji številki revije *Stati inu obstatu*. Srečanje je s krajšim programom popestril še pevski zbor Cantate iz Murske Sobotice.

Sledila je zasaditev drevesca jablane. Gre za projekt z naslovom »Dvanajst drevesc jablan za jasno besedo«, v okviru katerega bodo v obdobju od jeseni 2016 do pomladi 2018 posajene jablane v dvanajstih krajih po Evropi, ki so bili pomembni za reformatorsko gibanje na Sedmograškem v Romuniji. Prva od dvanajstih jablan je bila tako posajena prav med prireditvijo na Trubarjevi domačiji na Rašici.

Ob tem dogodku se spomnimo, da je Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar leta 2009 v navzočnosti predstavnikov slovenske in sedmograške cerkve v Sibiuju (Hermannstadtu) postavilo trojezično (slovensko, romunsko, nemško) bronasto spominsko ploščo z Wienerjevim portretom. Slavnostnemu dogodku sta prisostvovala tudi dva avtobusa članov našega društva v okviru društvenega izleta po Romuniji.

Člani romunske delegacije in domači cerkveni in politični predstavniki na srečanju na Trubarjevini

foto Boštjan Podlogar

EVROPA Z MEJAMI IN BREZ NJIH

Predavanje dr. Marka Kerševana
Rašica, 9. oktober

Zaprošen sem bil, da na srečanju slovenskih in sedmograških evangeličanov v okviru teme *Evropa z mejami in brez njih* rečem »jasno besedo o Evropi«. Lahko bi začeli s tem, da o nečem, kar je brez meja, kar je neomejeno in s tem neopredeljeno, sploh ni mogoče govoriti, vsekakor pa ne jasno. Tudi ko govorimo o Evropi. Jasno lahko govorimo – poizkušamo govoriti – iz dveh izhodišč: ko imamo vnaprej jasno opredeljene meje in potem poizkušamo poiskati in pojasniti, kaj je tisto bistveno, skupno, povezujoče znotraj tako postavljenih meja. Ali pa najprej in vnaprej čim bolj jasno opredelimo »idejo«, v našem primeru Evrope, njeno bistvo, njeno posebnost, in potem iščemo, do kod tako opredeljena seže, kje so njene dejanske ali možne meje.

Meje in Evropa

Če bi začeli z *zunanjimi* mejami, je očitno, da nimamo jasne in nedvoumne naravno-geografske ali politično-geografske in še manj ustaljene zgodovinske meje Evrope. Vsi poznamo najbolj uveljavljeno, šolsko-geografsko mejo: Ural, Kavkaz, Bospor – toda tako zarisane meje zasekajo mejo v držav, Rusijo, Turčijo, ki takih meja ne poznajo in ne priznajo. Tudi zgodovinski zemljevidi nam ne pomagajo, v starem Rimu je bila Sardinija npr. vključena v provinco Afrika.

Če hočemo najprej in vnaprej opredeliti idejo, bistveno in skupno značilnost Evrope, sta gotovo najprej pri roki odgovora: *krščanstvo* in *evropska kultura* (s svojimi vrednotami kot danes govorimo). Toda jasno je, da tako do jasnih meja in besede tudi ni mogoče priti. Če mislimo s *krščanstvom* katoliško, pravoslavno in protestantsko krščanstvo, sega to danes na zahodu in vzhodu preko vsakršnih geografskih evropskih meja. Nekoč jih na severu ni dosegalo, na jugu in jugovzhodu je segalo daleč preko njih, v prostore, iz katerih je v Evropo tudi prišlo. Če nejasno govorimo o *zahodnem krščanstvu* in mislimo pri tem na latinsko, katoliško in protestantsko, ne pa na grško in vzhodno pravoslavno, odmislimo iz Evrope Rusijo, Ukrajino, Romunijo, Grčijo, balkanske dežele; po drugi strani, če govorimo o *zahodnem krščanstvu* mnogi upravičeno opozarjajo, da brez *razsvetljenstva* z njegovim poudarjanjem *razuma*, *sekularizmom* in tudi *ateizmom*, ne bi bilo mogoče preseči nevzdržnih posledic medkonfesionalnih krščanskih delitev in ne bi bilo mogoče uveljaviti sicer krščanskih (in še posebej reformacijskih) vrednot svobode, bratstva in enakosti.

Če govorimo o *evropski kulturi*, njenih temeljih, dosežkih in vrednotah, kako bi lahko iz tega izključili

nekdanje grško rimske prostore in helenistično kulturo Bližnjega vzhoda, od koder je Evropa dobila ne samo krščanstvo, ampak tudi svoje ime, da ne govorimo posebej o tam živečih velikih imenih evropske kulture? Največji teolog zahodnega krščanstva, z neizbrisnim vplivom na evropsko duhovno kulturo, sv. Avguštín, je živel in pisal v Afriki. In na drugem časovnem koncu, kaj je evropska umetnost brez ruske literature 19. in 20. stoletja, kaj je zahodna, evropska civilizacija brez ameriške demokracije in deklaracije o človekovih pravicah, da ne govorimo o ruskih in ameriških znanstvenih in tehničnih dosežkih.

Jasno je, da ne po eni ne po drugi poti ne moremo priti ne do jasnih zunanjih meja Evrope, ne do jasnih besed o njej. Jasno je lahko le, da so jasne besede o njenih mejah, ki naj bi veljale enkrat za vselej – in/ali njenem prav takem bistvu – lahko nevarne, ker neizogibno za mnoge preveč vključujejo in za druge preveč izključujejo – prostorov, vsebine, ljudi. In če/ker ne moremo določiti nedvoumnih zunanjih meja Evrope, potem že zato obstajajo in ostajajo različne notranje meje in potreba po njih.

Jasno je zato tudi, da *Evropska unija* ne more biti isto kot Evropa. Evropska unija je najprej neka *politična zveza, zveza držav*. Kot taka je lahko nekaj ožjega ali širšega od različnih zgodovinskih, geografskih, kulturnih opredelitev Evrope in evropskega. Kot politična zveza je odvisna od volje in hotenja držav in državljanov po njihovem združevanju ali razmejevanju, ta pa od njihovih prav ali napačno spoznanih interesov, vrednot, dejansko obstoječih ali želenih povezav, načinov življenja, ki jih skupno sprejeta in uveljavljena načela in pravila zagotavljajo, omogočajo ali vsaj obljublajo. Seveda ima tudi prilastek »evropska« svojo težo: težko je v imenu evropskosti na primer vključevati ali pridruževati Ukrajino, Gruzijo ali Turčijo in se hkrati sovražno postavljati proti Rusiji.

In še nekaj je lahko ali bi moralo biti jasno. Evropska zveza je lahko le zveza – tesnejša ali ohlapnejša – narodov, držav in njihovih državljanov, v kateri imajo vsi svoj glas, pa čeprav ne vedno enako močan in ne vedno enako slišan. Zgodovina je pokazala, da je Evropa enega centra, enega glasu, enega voditelja tako nezaželena kot neuresničljiva, in da je bila cena za tako Evropo previsoka tako za tiste, ki so se ji upirali, kot za tiste, ki so si zanj prizadevali, pa čeprav se je kdaj zdelo, da so v tem že skoraj uspeli. Zgodovinska poizkusa, da bi z Napoleonom Evropa postala Velika Francija (s pridruženimi/podrejenimi ji deželami) in s Hitlerjem Velika Nemčija, sta se zlomila. Ob odporu znotraj Evrope, predvsem pa z odločilnim skupnim posegom ne(le)evropskih, a tudi evropskih sil Anglije in ZDA na eni in Rusije na drugi strani! Skomine enih ali drugih zmagovalcev, da bi Evropa postala podre-

jeni del velike atlantske zveze, »Velike Amerike«, ali podrejeni del Sovjetske zveze, »Velike Rusije«, so se medsebojno blokirale – za ceno zidu in železne zaves po sredini Evrope (ob notranjem odporu proti temu znotraj obeh »polovic«). Konec te delitve in zidu znotraj Evrope pa ne bi bil in ne bo nekaj osvobajajočega in varnost zagotavljajočega, če bo pomenil uresničevanje nekakšne nove (zgolj) atlantske zveze, Velike Amerike, ki bi ji uspelo prestaviti in postaviti novo železno zaveso bolj proti vzhodu, proti Rusiji kot domnevnemu sovražniku Evrope. Enako kot bi bilo nekaj ne- varnega in ne- osvobajajočega postavljanja novega atlantskega zidu na drugi strani (za kar v nasprotju s prvo zgrešeno usmeritvijo zdaj k sreči ni nobenih možnosti).

Evropo je mogoče opredeliti in razmejiti na toliko različnih načinov, da je vsaka »dokončna« opredelitev in postavitve meja v skladu z njo nekaj, kar zareže v tisto, kar z vidika neke druge opredelitve ne sme in noče biti ločeno, ali pa vključi nekaj, kar bi z drugega vidika moralo ali hotelo ostati zunaj.

Edini jasni zaključek iz tega spoznanja je, da brez meja ne gre, da pa nobena meja, nobena razmejitev Evropske unije ne proti zahodu, ne proti vzhodu Evrope, ne sme biti taka, da je ne bi bilo mogoče s sodelovanjem presegati, prestopati, nobena ne sme biti postavljena kot zid nasproti sovražnikom.

Toda danes se predvsem vprašujemo, ali in kako velja to tudi za razmejitev in meje proti jugu in jugovzhodu? Nimamo zanesljivih odgovorov, vendar nekaj je jasno: dobrih odgovorov na to vprašanje ne bomo našli, če bomo meje nasproti (ruskemu) vzhodu in (anglo-ameriškemu) zahodu razumeli in postavljali kot meje nasproti sovražnikom, namesto da bi jih razumeli kot skupne meje, ki zavezujejo in spodbujajo k dobrososedskim odnosom, izmenjavam in medsebojni pomoči. EU potrebuje Ameriko in Rusijo, obe sta – vsaka na svoj način – evropski, toda ne sme postati teren ali orodje spopadanja med njima.

Še toliko bolj naj bi to veljalo za *notranje meje*, meje med državami EU: meje naj bodo nekaj, kar omogoča in spodbuja sodelovanje, medsosedsko solidarnost, obojesmerno prehajanje meja zaradi skupnega bogatenja zaradi različnosti. Ohranjanje različnosti naj ne bo ovira, ampak spodbuda za obojesmerno prehajanje in povezovanje preko meja. Mimogrede, a ne slučajno: kot piše Markus Gauß, je nemška beseda za mejo, *Grenze*, nastala iz stare in še danes večinsko slovanske besede *granica*, je tako rekoč skupna beseda vsaj za Nemce in Slovane, torej nekaj, kar jih že kot beseda povezuje ... Meje naj bodo »odprte meje«!

Evropa – od tu ...

Toda, kaj se gremo? Govoriti z velikimi, jasnimi ali nejasnimi besedami, o Evropi in njenih mejah od tu, v mali vasi sredi male dežele sredi kakorkoli že

opredeljene Evrope? In to ob spominjanju 500-letnice reformacije kot evropskega verskega, kulturnega in političnega gibanja?

Seveda je to retorično vprašanje, na katerega je odgovorjeno že s tem, ko se na tem kraju spominjamo dveh med seboj povezanih imen.

Primož Trubar in Paul Wiener sta se rodila in zrasla pri nas, na Rašici in Kranju oziroma Ljubljani, tu se je začela njuna življenjska pot in hkrati njuna evropska pot. Oba sta bila že poimenovana kot Evropejca, zaradi njunih evropskih poti, ki so ju vodile od tu enega na Virtemberško, v Nemčijo, in drugega na Sedmograško, v Romunijo; kot Evropejca sta bila poimenovana ne le zaradi poti, ampak predvsem zaradi svojega življenja in delovanja na teh poteh. Za Trubarja je na slovesnosti ob njegovi 500-letnici tedanji evangeličanski škof Trubarjeve druge domovine v Ljubljani izrekel in zapisal: »Trubar je bil pravi Evropejec [...] zgleden primer za to, kako lahko presežemo konfesionalne, kulturne in etnične razlike in stkemo trdnjše vezi med Slovenijo in deželo Württemberg ter trdne vezi v celotni evropski skupnosti [...]. V tem oziru so Evropejci Primožu Trubarju dolžni zahvalo in občudovanje.« (Christian Rose, *Stati inu obstatu* 7-8 /2008, 210, 212)

Ne pozabimo: tako je Trubar ravnal v času verskih spopadov (tudi med samimi protestanti), v času nestrpnosti in izključevanj. Trubar se duhovno ni pustil zapirati v takratne meje in omejenosti svoje domovine; sprejemal je duha, ki je vel iz širšega evropskega prostora, sprejemal je misli in spodbude švicarskih, italijanskih, nemških reformatorjev in sodeloval z njimi. Da bi lahko ostal zvest svoji veri, je kot begunec skrivaj zapustil svojo deželo in dobil zatočišče v Nemčiji. Toda tam je ostal zvest tudi svoji prvi domovini, zanjo in za njene ljudi je delal vse življenje, jim nudil tisto, kar jim je največjega lahko: Božjo besedo, knjigo, v njihovem materinem jeziku.

Mimogrede, a ob tej priliki seveda ne le mimogrede: v prvo slovensko knjigo, *Katekizem 1550*, ki je bila sicer naskrivaj natisnjena v Nemčiji, na Švabskem, je dal napisati – da ne bi izdal tiskarja – da je bila natisnjena v *Siebenburgen*, na Sedmograškem, kamor je evropska pot zares zanesla Paula Wienerja. Največja takratna slovenske knjiga, Dalmatinova *Biblija 1584*, je bila natisnjena na Saškem.

Ne pozabimo, da sta bila oba z Wienerjem *begunca*, izgnanca, da sta zapustila svojo domovino in v iskanju azila prestopila različne meje; oba sta bila na različne načine *manjšinca*, izhajala sta iz verskih in jezikovnih manjšin in delovala zanje: Paul Wiener za nemške, saške luterane na Sedmograškem, Trubar za slovenske vernike znotraj pretežno nemških katoliških habsburških dežel.

In kot taka: kot begunca, popotnika in prestopnika različnih meja, kot manjšinca, kot zavezanca različnim domovinom sta bila in postala Evropejca. S svojimi

potmi in delovanjem sta izražala potrebo po evropski odprtosti in povezanosti – in prispevala k njej, tudi tako, da sta ostajala zvesta svojim ljudem obeh svojih domovin.

Domovina

Pesnik Oton Župančič se je v časih najbolj množičnih migracij in izseljevanja Slovencev ob koncu 19. in začetku 20. stoletja, ko so ljudje iz slovenskih vasi množično odhajali – »tamkaj v Ameriki, tamkaj v Vestfaliji nam so izginili« – spraševal:

»Kje domovina si?
Ali na poljih teh? Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In ni ti meja?«
In ugotavlja:
»Silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod«.

Tako se je leta 1908 spraševal in odgovarjal v pesmi z rusko-ukrajinskim naslovom *Duma*.

Župančič začuti in izreče tudi tisto, kar spremlja vsako odhajanje in prehajanje v brez-mejnost nove domovine: *bolečino*. Bolečino, ki veje tudi iz Trubarjevih besed o »nigdirdomu«.

Domovina s svojimi mejami in brezmejnostjo pesniku – in tudi nam – ostaja in postaja skrivnost, skrivnost, ki privlači in straši, ki boli ...

Vse je tu, bilo je že takrat in v Trubarjevih in Wienerjevih časih: domovina, migracije, izseljevanje in preseljevanje, meje in vprašanje brezmejnosti oziroma domovine brez meja; in tu je in bila je tudi takrat – bolečina.

Ali kdaj pomislimo na to, ko v teh dneh razmišljamo in govorimo – ali govorimo brez razmišljanja, občutenja in sočutenja – o domovini, Evropi z mejami ali brez njih, migracijah in prehajanjih meja?

Rožančevo esejistično nagrado za leto 2019 sta prejela Robert Simonišek za Trk prostorov in Jure Jakob za knjigo Hiše in drugi prosti spisi (prvi in drugi z leve)

SKLEPNO DEJANJE ROŽANČEVE NAGRADE 2016 Trubarjeva domačija, 17. september

Sadovi esejističnega dela preteklega leta so (kot že nekaj let doslej) doživeli svojo potrditev in vrhunec s podelitvijo Rožančeve nagrade za najboljšo esejistično knjigo leta 2016 na Trubarjevi domačiji na Rašici.

Župan Občine Velike Lašče Anton Zakrajšek je v uvodnem nagovoru poudaril, da je iz srca počaščen, da se ta prestižna nagrada podeljuje v rojstnem kraju Primoža Trubarja, ter izrekel dobrodošlico vsem prisotnim in čestitke nagrajencema.

Predsednik Društva Marjan Rožanc, prof. dr. Edvard Kovač, je povzel kratko zgodovino nagrade za esejistično knjigo, ki jo na pobudo Nika Grafenauerja podeljujejo od leta 1993 (dve leti po Rožančevi smrti), tokrat že štiriindvajsetič. S Stendahllovimi besedami »Njih beseda je kakor pesem« je napovedal letošnja lavreata, oba tudi filozofa, sicer vsestranska literarna ustvarjalca, Jureta Jakoba in Roberta Simoniška.

Srečanje, ki se je letos pričelo 13. 9. pred spominsko ploščo v Volčah, pred hišo, kjer je Marjan Rožanc ustvarjal, se nadaljevalo istega večera v Knjižnici Komen s predstavitev štirih nominirancev, 15. 9. pa še v ljubljanskem Cankarjevem domu, je 17. septembra na Trubarjevi domačiji doseglo svoj vrh. Žirija v sestavi Mateja Komel Snoj, Tomo Virk, Peter Kovačič Peršin, Marko Golja in Ifigenija Simonović je izbrala kar dva letošnja nagrajenca.

Pred uradno izročitvijo nagrade v Trubarjevem muzeju smo poslušali odlomek iz romana *O knjigah* Marjana Rožanca, ki ga je brala Klara Kastelec. Izbran in interpretativno dovršen glasbeni program, ki je obogatil posamezne dele prireditve, so pripravile gojenke Glasbene šole Ribnica (oddelek Velike Lašče): Zala Starc, Špela Kokošinek, Eva Pečnik (pod mentorstvom prof. Iva Valšiča) ter Kristina Pečnik (klavir).

Predsednica žirije za podelitev nagrade Marjana Rožanca za najboljšo knjigo esejev Ifigenija Simonović je povedala nekaj besed o letošnjem izboru. Žirija je upoštevala knjige, ki so izšle med 1. 6. 2015 in 30. 5. 2016, kar je bilo 22 knjig (vpisanih na seznam COBISS) ter še 4 esejistične zbirke, ki ustrezajo širšemu pojmovanju eseja, kakršnega je nakazal tudi pisatelj Marjan Rožanc v svojih delih. Žirija je nominirala dela Stanislave Chrobák Repar *Agonija smisla*, Dragana Petrovca *Nasilje pod masko*, Roberta Simoniška *Trk prostorov* in Jureta Jakoba *Hiše in drugi prosti spisi*. Na koncu se je komisija odločila, da sta Jakobovi in Simoniškovi deli tako različni in vendar po svoji kvaliteti enakovredni, da si obe zaslužita nagrado. Avtorja sta se predstavila z branjem odlomkov iz nagrajenih del tudi v Trubarjevem muzeju. Jure Jakob je iz svoje knjige prebral esej *Notranji svet*. Robert Simonišek se je predstavil z esejem *Pogovori*

o Merlinu, ki je nastajal na njegovem potovanju po Walesu. Dr. Edvard Kovač in Ifigenija Simonovič sta nato avtorjema slavnostno podelila letošnji Rožančevi nagradi. Ob tem je Jure Jakob izrazil ponos ob prejemu nagrade, ki jo jemlje kot spodbudo oziroma obvezo za nadaljnje pisanje. Robert Simonišek je poudaril, da je nagrade zelo vesel in čeprav je ni pričakoval, je upal, da pride knjiga v izbor zanjo. Poudaril je, da so taki trenutki v življenju redki in jih je treba ceniti.

Voditeljica celotne prireditve dr. Ignacija Fridl Jarc je podelitev zaključila s smelimi besedami, da je slovenska esejistika v imenitni duhovni kondiciji. Za konec pa nas je navdušil ples Ele Novotny in Mariše Krnel iz Konservatorija za glasbo in balet iz Ljubljane (mentorica Jana Valdes Kovač).

Zelo prijetno srečanje se je nadaljevalo s pogostitvijo v galeriji Skedenj. Ostane vabilo za naslednje leto: pridružite se nam na podelitvi, ki je zelo prijetno literarno doživetje z vrhovi slovenske sodobne ustvarjalnosti, popestrjena z nastopi mladih glasbenikov in plesalcev.

Besedilo in foto mag. Ana Porenta

DR. IVAN ZELKO KOT RAZISKOVALEC PROTESTANTIZMA

Prekmurski duhovnik dr. Ivan Zelko (1912–1986) je bil rojen v Črenšovcih v Prekmurju. Gimnazijo je obiskoval v Murski Soboti (1923–1930), maturo pa je opravil v Ljubljani. Nato je v Mariboru študiral bogoslovje (1931–1936) in bil leta 1935 posvečen. Kot kaplan je služboval v več krajih (Dobrovnik, Sv. Jakob, Dvorjane, med okupacijo na Madžarskem, pri Gradu in na Cankovi). Od 1946 je bil v Špitaliču župni upravitelj, od 1959 župnik. Zelko je bil prav tako zunanji sodelavec Zgodovinskega inštituta Milka Kosa pri SAZU v Ljubljani. Umrl je v Špitaliču, pokopan pa je v rojstnem kraju.

Na teološki fakulteti v Mariboru je v letih 1969–74 predaval cerkveno zgodovino. Doktoriral je leta 1974 na teološki fakulteti v Ljubljani s tezo *Gospodarska in družbena struktura turniške pražupnije po 1381*.

Že kot bogoslovec je zbiral vire za zgodovino Prekmurja po arhivih doma in na tujem. Obdeloval je cerkveno upravo, vizitacijske zapisnike, zgodovino posameznih župnij, redovništvo in podobno, seveda, kar se je pretežno nanašalo na Prekmurje.

Nedvomno pa je zelo pomemben njegov prispevek raziskovanje zgodovine reformacije v Prekmurju. Dejansko se je prvi lotil tega področja z raziskovalnega vidika; čeprav je bil katoliški duhovnik, so njegove razprave objektivne, temeljite in zanesljive.

Njegov prvi prispevek k zgodovini reformacije je bil prispevek, objavljen v Časopisu za zgodovino in narodopisje v Mariboru z naslovom *K zgodovini reformacije v Prekmurju* (1937). Na reformacijo se delno nanaša tudi njegov članek *Slovenska krajina v cerkveni zgodovini*, ki je bil objavljen v Trgovskem listu (1939). Prikaz cerkvene uprave v Prekmurju je prikazal v prispevku *Protestantska cerkvena uprava v Prekmurju od konca XVI. stoletja do leta 1781*, objavljenem v Bogoslovnem vestniku (1970), kot tudi v zborniku ob 750-letnici Mariborske škofije z naslovom *Zgodovinski pregled cerkvene uprave v Prekmurju* (1978). Na Ivanocyjevem simpoziju v Rimu je imel referat *Cerkvena pripadnost Prekmurja v zgodovini*, kar je bilo potem objavljeno še v Ivanocyjevem zborniku (1985), kakor tudi v kratkem povzetku v koledarju Stopinje (1985). V tem prispevku sicer ne obravnava reformacije kot takšne, saj ima ta prispevek drug namen in je bolj okviren. Po njegovi smrti je bil iz zapuščine objavljen tipkopis *Cerkvenoupravni položaj Slovenske krajine od 798 do 1958* v Zborniku soboškega muzeja 3 (1994), kjer pa reformacijskega obdobja ne obravnava posebej, saj gre za zelo podobno zadevo, kot je prej omenjena.

Zelo dragocen je prispevek *Gradivo za zgodovino reformacije v Prekmurju*, objavljenem v Časopisu za zgodovino in narodopisje (1973), v katerem obravnava s tolmačenjem zelo pomemben protestantski vizitacijski zapisnik iz leta 1627.

Ko je pripravljaj in objavljal orise posameznih katoliških župnij, se je povsod tudi dotaknil obdobja reformacije. Poudariti velja, da so njegovi prikazi korektni in objektivni.

Kot dober poznavalec reformacije se je odzval na knjigo Franca Šebjaniča *Protestantsko gibanje panonskih Slovencev*, ki je izšla leta 1977, in v Časopisu za zgodovino in narodopisje dodal svoje umestne pripombe.

S svojim širokim znanjem in nabranim gradivom je tudi večkrat dopolnjeval in popravljaj madžarske in slovaške zgodovinarje.

Zanimanje za njegove razprave je narekovalo potrebo, da sem dal Pomurski založbi v Murski Soboti pobudo za izdajo Zelvovih izbranih del, tistih, ki niso izšla kot samostojne knjižne enote, nanašajo pa se na Prekmurje. Pripravil sem kopije vseh teh del, naredil izbor in založba je to poslala dr. Vilku Novaku, da kot »starosta« napiše uvod. In potem je knjiga z naslovom *Zgodovina Prekmurja s podnaslovom »Izbrane razprave in članki«* izšla leta 1996 (nato še kmalu ponatis). In zgodilo se je pač tako, da je bilo potem zapisano, da je besedilo »izbral, uredil in spremno besedo napisal Vilko Novak«, podpisani pa je ostal le kot sestavljalec Zelvove bibliografije.

V kolikor se dr. Ivan Zelko ne bi lotil tudi obdelave reformacije, bi verjetno še danes bila na tem področju marsikje siva lisa.

mag. Franc Kuzmič

ALEKSANDER TERPLAN – ZNAMENITI PUCONSKI DUHOVNIK

Leto 2016 je za Evangelikičansko cerkveno občino Puconci zelo pomembno, saj je preteklo 200 let od rojstva Aleksandra Terplana, puconskega duhovnika, ki je deloval v Puconcih med leti 1841–1858.

Terplan slovi po svoji izjemni dejavnosti in ustvarjalnosti tako na materialnem kakor na duhovnem, verskem in narodnostnem področju. Rojen je bil 3. maja leta 1816 v Ivanovcih, vse do svoje prerane smrti pa je služboval v Puconcih in tam pustil trajen pečat. Eden izmed teh pečatov je bil tudi trud in delež pri nakupu 22-registrskih dvomanualnih orgel, ki so bile posvečene teden dni po njegovi smrti in donijo vernikom še danes. In ne le da je skrbel za razvoj gmajne in njene materialne podobe, ampak je v slovenskem jeziku tudi pisal homiletične in pastoralne spise za potrebe svoje gmajne in tudi za ostale duhovnike, ter tako v poskrbel za celotno Evangelikičansko cerkev, da je ohranila svojo slovensko in luteransko podobo.

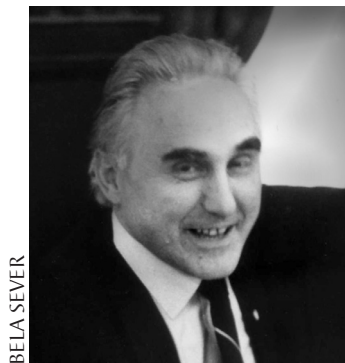
Eno izmed njegovih majhnih, vendar ne nepomembnih del, je tudi knjižica *Pesmi i řed pri poszvecsivanyi ponovlene evangelicsanszke czérkve piuczonszke*, ki je izšla ob blagoslovitvi prenovljene puconske cerkve 12. oktobra leta 1856. Avtorstvo knjižice pripada njemu, vsebuje pa deset kratkih hvalnih pesmi in pravil v cerkvenem delovanju ter izpričuje njegovo veliko ljubezen do Božje hiše in do Boga kot pomočnika in zavetja Božjemu ljudstvu.

Prav ob okrogli obletnici njegovega rojstva smo se odločili, da Evangelikičanska cerkvena občina Puconci skupaj s Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobotna izda faksimile omenjene knjižice. Na ta način smo se spomnili nanj ter omogočili, da je knjižica luč dneva uzrla še enkrat, obenem pa smo to uvrstili v sklop praznovanja 500-letnice reformacije, ki bo naslednje leto.

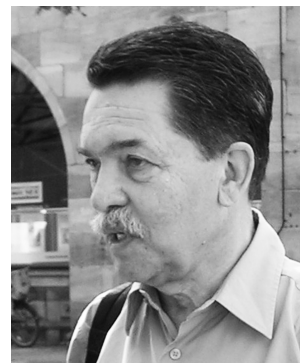
Katja Ajdnik

BELA SEVER, MARKO ZORE

Ob pregledovanju, kako se je vzpenjala, širila in uveljavljala dejavnost Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, se izoblikuje ugotovitev, da sta med njenimi trdnimi značilnostmi tudi izdajanje društvenega glasila in prirejanje strokovnih ekskurzij. Pri tem se spomin vrača k veliko prezgodaj umrlima požrtvovalnima društvenima delavcema: k Beli Severju, umrlemu leta 2004 kmalu po dopolnjenem 68. letu starosti, in k Marku Zoretu, ki je po trdovratni

BELA SEVER

MARKO ZORE

in dolgi bolezni umrl leta 2014 tik pred svojim 75. rojstnim dnevom.

Bela Sever je bil eden od trinajstih mož (Geza Džuban, mag. Geza Filo, dr. Ludvik Horvat, dr. Marko Kerševan, Drago Kuhar, dr. Oto Norčič in drugi), ki so zasnovali naše društvo. Sever je v mladem društvu prispeval nešteto pobud. V svojem delovanju je neomajno izhajal iz prepričanja o kulturnem in duhovnem pomenu protestantov Trubarjevega obdobja za oblikovanje slovenskega naroda, na podlagi svojega poznavanja samosvoje zgodovine Prekmurja pa je tudi poudarjal pomen nekoliko poznejših knjig prekmurskih protestantov, ki so izoblikovali prekmurski knjižni jezik in s tem temelj za ohranitev samobitnosti Slovencev na ogrskem delu narodnostnega ozemlja. Bil je iniciativen, zanesljiv in temeljit delavec na področju geografije in številnih drugih strok (kakor je bilo prikazano v 9. številki našega glasila), v svojem zadnjem poldrugem desetletju kot član uredništva *Enciklopedije Slovenije*. V zgodovini našega društva si je pridobil mesto z obojim: z urejanjem glasila in s pripravljanjem ekskurzij.

Glasilo, namenjeno članom Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, je sprva izhajalo kot *Letopis*; 1. številka je bila *Letopis* '95. Sestavljal, urejal in razmnoževal ga je tajnik društva mag. Geza Filo, duhovnik ljubljanske občine Evangelikičanske cerkve AV. S 3. številko (1997), ki je poročala o društvenih dosežkih za počastitev 450. obletnice rojstva Jurija Dalmatina, je glasilo dobilo ime *Stati inu obstati*. Ko je vodstvo društva uresničilo pobudo, naj društveno glasilo preraste v interdisciplinarno revijo za vprašanja protestantizma, je nova slovenska strokovna revija prevzela ime *Stati inu obstati* (2005), glasilo za člane društva pa si je nadelo novo, prav tako trubarjevsko ime *Lubi Slovenci*. Po zastoju pri izhajanju glasila je poprijel Bela Sever in sestavil številko 5-6, ki je prikazala dogajanja v letih 1999 in 2000. Društvo je prav leta 2000 s svojo dejavnostjo poudarilo 450. obletnico izida prve slovenske knjige. Sever je zbral in pripravil gradivo še za 9. številko (2004). Za glasilo je bilo nasploh značilno, da je ob poročilih o dejavnosti društva objavljalo tudi sestavke, ki so načenjali vprašanja vrednotenja protestantske dediščine na Slovenskem in prikazovali posamezna poglavja iz nje.

Prvo veliko – prav zares lahko uporabimo tako naglašeno besedo – društveno ekskurzijo je pripravil Bela Sever leta 1997. Popotniki v dveh avtobusih iz Murske Sobote in iz Ljubljane so obiskali Bad Urach, samostan Bebenhausen, Tübingen in Derendingen ter ob strokovnih razlagah (v Urachu nekdanji ravnatelj Evangeličanskega kolegija dr. F. Schmid, v Derendingenu v Nemčiji živeča arhitektka Alenka in Matjaž Čuk ter derendingenski duhovnik) podoživeli Trubarjevo in Dalmatinovo prebivanje in delovanje na Württemberskem. Posebnost leta 1999 je bil obisk ekumenskega centra v Tramontih v Karnijskih Alpah na pobudo tržaške valdeške protestantske cerkve. Ponovna ekskurzija na Württembersko (septembra 2000) je bila povezana z dvema slovesnostima: po prizadevanju društva (predvsem Ota Norčiča in Bele Severja) sta bili vzdani in odkriti spominski plošči na cerkvi v Rothenburgu nad Taubero (prvo Trubarjevo službeno mesto, tam je napisal prvi slovenski knjigi) in na stavbi z nekdanjo Morhartovo tiskarno v Tübingenu (takrat so bili slovenski in evropski znanstveniki še prepričani, da sta bili v njej natisnjeni tudi prvi slovenski knjigi leta 1550). V naslednjem obdobju je bilo izjemno razgibano 2003. leto. Člani društva iz Ljubljane in okolice so junija obiskali Mursko Soboto, Goričko in za porabske Slovence pomembna naselja v Porabju (Monošter, Gornji Senik, Števanovci, Andovci), med vračanjem pa počastili na pokopališču v Nemčavcih spomin na pokojnega Ota Norčiča (1935–2002), prvega predsednika društva. Septembrsko popotovanje po poteh najstarejše slovenske pisne dediščine je popeljalo prek ogledov Prage in Dresdna v Luthrovo mesto Wittenberg, kjer sta Jurij Dalmatin in Adam Bohorič poskrbela za natis slovenskega prevoda *Biblije* (natisnjen 1583, z letnico 1584) in Bohoričeve slovnice. Pridruženi obisk univerzitetnega mesta Halle je bil namenjen spominu na tiske v prekmurskem knjižnem jeziku (med njimi: *Nouvi zakon* Števana Küzmiča, 1771) v tamkajšnjem biblijskem središču, postanek v Eislebnu pa obisku muzeja v Luthrovi rojstni hiši. Oktobra so se člani društva udeležili odkritja spominske plošče Števanu Küzmiču na pročelju evangeličanske cerkve v Šurdu na Madžarskem. Pobudo za vzdavo plošče je dalo društvo; Sever je kot predstavnik društva v svojem govoru poudaril nenavadno široko in globoko vplivanje protestantizma na slovensko kulturo. Že na Severjevih ekskurzijah se je uveljavilo skorajda pravilo, da posamezni člani društva pripravijo za udeležence popotovanje spremljajoča strokovna pojasnila in opozorila.

Po nenadni smrti Bele Severja se je organiziranja ekskurzij lotila skupina Marija Kuhar, Nada Norčič in Ladislav Pojbič, na primer ekskurzij v Breze (Fresach) na avstrijskem Koroškem, kjer je po zaslugi avstrijskega znanstvenika dr. Oskarja Sakrauskyja nastal evange-

ličanski muzej s pomembnimi slovenskimi knjigami, nato v istrski Labin, kjer se je rodil teolog Matija Vlačić (Mathias Flacius Illyricus) in je o njem sestavljena muzejska zbirka, ter v Laško, Brestanico in Krško, ki so povezani z življenjem in delovanjem Trubarja, Dalmatina in Bohoriča. Kmalu je za ekskurzije začel skrbeti **Marko Zore**. Že po prvih stikih s člani društva se je posvečal obsežnemu preučevanju literature o slovenski reformaciji in protireformaciji; pridobil si je dobro vednost o njunem bistvu in pomenu, pa tudi o vijugah poznejših odnosov do protestantskega izročila. Poleg pripravljanja ekskurzij je prevzel tudi navezovanje stikov z ustanovami in posamezniki v tujini in druge organizacijske posle za nova spominska obeležja na tujem. Po teh načrtnih akcijah – naj ne bo zamolčano, da tudi z velikim angažiranjem predsednika društva mag. Viktorja Žaklja – sta bili vzdani spominski plošči na stolnico v Sibiuju (Hermannstadt) v Romuniji (2009; tu je bil Paul Wiener iz Kranja prvi superintendent Evangeličanske cerkve na Sedmograškem) in na cerkev v Kemptnu (2008; Trubarjevo službeno mesto). Tudi odkritji teh obeležij sta bili povezani z dobro obiskanima ekskurzijama. Iz seznama ekskurzij v tem obdobju je mogoče zaradi omejenega prostora omeniti samo še nekatere. Ekskurzija na Koroško (aprila 2006) je poglobila vednost o protestantizmu v Slovenj Gradcu, ekskurzija v Kempten (dogovor o umestitvi že omenjenega spominskega obeležja) in Konstanco je bila posvečena Trubarjevemu delovanju in osebnosti Jana Husa z obiskom njegovega muzeja. Ekskurzija v Belo Krajino (aprila 2007) je obudila spomin na protestantsko središče Metliko. Potovanje po Švici (maja 2007) je bilo namenjeno predvsem Zürichu, mestu reformatorjev Zwinglija in Bullingerja (hkrati uporabljeno za poglobitev znanstvenih stikov z Inštitutom za zgodovino švicarske reformacije), in Ženevi, mestu reformatorja Kalvina. Veliko več kot ekskurzija, tudi po zaslugi dr. Zvoneta Štrublja, slovenskega katoliškega duhovnika v Nemčiji in pisca knjige o Trubarju, je postala štiridnevna pot po Trubarjevih krajih na Nemškem (Nürnberg, Rothenburg nad Taubero, Tübingen, Derendingen, Bad Urach, Kempten) z nagovori slovenskih znanstvenikov in kulturnim programom v vsakem kraju. Naslov ekskurzije *Protestantizem in Plečnik v »Zlati Pragi«* (maja 2011) ni obljubil ničesar preveč, kajti Phdr. dr. Jonatan Vinkler je o reformacijskem gibanju na Češkem zares temeljito, privlačno in dostopno poučil vse udeležence. Še enkrat je bila potrjena vsa dolga leta uresničevana resnica: naše ekskurzije zares bogatijo našo vednost.

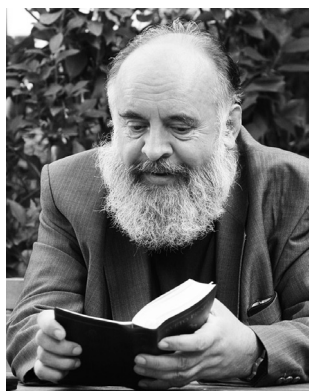
Žal pa je tudi Marka Zoreta iz naših vrst prehitro iztrgala zavratna bolezen. Odtlej skrbi za društvene ekskurzije neumorna tajnica društva mag. Marija Kuhar ob pomoči nekaterih članov.

Dušan Voglar

500 LET REFORMACIJE

Kmalu bo poteklo 500 let od dogodka, ki je povzročil razkol v krščanski sferi in jo (na grobo rečeno) razdelil na katoliški in reformirani (evangeliki, protestantski) del. Začetek te delitve je povzročil nemški teolog in reformator Martin Luther, ko je 31. oktobra 1517 na vrata grajske cerkve v Wittenbergu nabil 95 tez, v katerih je opozarjal na trgovanje z odpustki. Praznovanje 500. obletnice tega dogodka se je po celem svetu pričelo že sredi leta 2016 in se bo nadaljevalo tako rekoč do konca leta 2017. Ker je in bo dogajanje v zvezi s to obletnico zelo zanimivo in pomembno za večino našega članstva, bomo v Lubih Slovencih v teh dveh letih začasno uvedli novo rubriko, ki bo o teh praznovanjih podrobneje informirala člane Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Imenovan je že bil častni odbor za pripravo praznovanj ob 500. obletnici tega dogodka, ki ga sestavljajo predsedniki države, vlade, državnega zbora in državnega sveta, Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter druge vidne osebnosti, vodi ga pa predsednik Republike Slovenije Borut Pahor. Med najvidnejšimi operativci za pripravo slavnosti je član našega društva ddr. Jonatan Vinkler, kar je lepo priznanje našemu društvu. Po njegovih besedah so priprave že v polnem teku, med njimi so: velika razstava z naslovom *Božja beseda ostane vekomaj* v NUK (4. 4. – 28. 6. 2017), dva simpozija, prvi 15. marca v Mariboru in drugi 8. junija na ZRC SAZU v Ljubljani, ki bosta pospremljena s kasnejšima izčrpnima monografijama (v l. 2018 in 2019), dva koncerta v okviru abonmajev (vokalni abonma 7, Kozinova dvorana Slovenske filharmonije, 12. marec 2017, 19.30: <http://beta.publishwall.si/slovenska.filharmonija/event/104>, in nekateri drugi. Na začetku objavljamo zanimiv zapis Vinka Ošlaka, ki na prvi pogled nima veliko skupnega z reformacijo, a samo dokler ne pridemo do razmišljanj o Trubarju, začetniku slovenskega jezika in imena Slovenci, o poteku reformacije v času Avstro-Ogrske in kasneje, ter končno o njegovi skrbi za ohranitev slovenskega jezika.

KDAJ SLOVENC LJUBJO SVOJ JEZIK?

Vinko Ošlak, slovenski pisatelj, publicist in prevajalec, piše in objavlja leposlovno literaturo in esejistiko, filozofska in družboslovna besedila, priložnostno tudi časopisno feljtonistiko.

Danes smo priče poskusom, da bi na visokošolski stopnji najprej poleg slovenskih predavanj uvedli tudi predavanja v angleščini. To bi po logiki take odločitve kmalu vodilo k temu, da bi na koncu bila večina predavanj v angleščini ali kar vsa, saj bi to domnevno pripeljalo v Slovenijo še več tujih študentov in profesorjev in tako predvsem še več tujega denarja, in denar je tista »sveta« stvar, za katero pobudnikom takega razvoja v osnovi gre. Čisto zadnja posledica pa bi bilo postopno poangleženje ne le vseh univerz in visokošolskih ustanov, ampak tudi celotnega srednjega šolstva in nazadnje tudi osnovne šole. Mnogi mislijo, da gre pač za značilno vedenje porabniškega in tako vsem vrednotam odtujenega človeka 21. stoletja. Tu pa ne gre le za pobude in pritiske »od zgoraj«, kakor ljudje

navadno mislijo, ampak je tak pritisk zoper lasten in tako drago plačevan zaklad dan tudi »od spodaj«. Ko bi starši opazili, da lahko njihov otrok uspešno napreduje od osnovne šole do doktorata le tedaj, ko čim bolje obvlada angleščino, bodo sami zahtevali uvedbo pouka v angleščini in ne samo poučevanja angleščine, tudi v srednjih in nazadnje osnovnih šolah. To je neizprosna logika stvari, pred katero si ni pametno zatiskati oči.

Razumljivo je, da se človek, ko to opazuje na širšem zgodovinskem ozadju, mora vprašati: Je bilo utemeljeno, da smo pomagali razdreti habsburško cesarstvo, ki je bilo v mnogih pogledih tudi za nas boljše od vsega, kar je prišlo pozneje? Če danes tako prostodušno sprejemamo kot prvi in najpomembnejši jezik angleščino, čemu smo se potem tedaj upirali nemščini, ki prav tako ni hotela nič drugega, kakor današnja angleščina, in je prav tako dvojezičnega Slovenca tistega časa katapultirala v evropski tok znanja, mišljenja in delovanja? Ko bi dr. Korošec zadnjemu cesarju Karlu ne izrekel tistih odločilnih nekaj besed: »Zu spät, Majestät!« – prepozno, veličanstvo, ko mu je cesar ponudil preureditev cesarstva v smislu trializma, da bi kakor prej Madžari, potem tudi južnoslovanski narodi znotraj habsburške hiše dobili močno državno samostojnost s polno veljavo svojih jezikov in kulture, bi se vsaj del cesarstva ohranil; Trst in Celovec bi bila v precejšnji meri slovenska in Hitlerjevega vzpona ne bi bilo. Se je torej »splačalo«? Dobro, in če so se naši predniki že glede Avstrije tako hudo zmotili, ali ne bi mogli ohraniti vsaj Jugoslavijo, ki nam sicer ni dala takšne samostojnosti, h kakršni vsak izoblikovan na-

rod naravno teži, a brez določene avtonomije vendar nismo bili. Če Slovenija ne bi zapustila Jugoslavije, ki je bila v tistem času sicer res v zelo slabem položaju, bi ne imeli tretje balkanske vojne s strahotami, ki so presegale strahote iz druge svetovne vojne in danes Slovencem ne bi bilo treba jokati za izgubljeno Titovo dediščino. Je mogoče danes pravno in moralno utemeljevati izstop Slovencev iz Jugoslavije ob dejstvu, da se prav danes prostovoljno odreka glavni argumentu za tak izstop: svojemu maternemu jeziku in lastni kulturni in narodni identiteti? K angleščini bi vendar lahko enako uspešno prešli tudi v okviru Jugoslavije. Kot narod bi se lahko postopoma ukinili tudi v režimu Slobodana Miloševića in njegovih naslednikov.

Ponujanje slovenščine ali pa sugestije drugih, da bi bilo za nas same bolje, če se svojemu vendar »tako majhnemu« jeziku odrečemo, v slovenski zgodovini ni nič novega in presenetljivega. Nimamo dokumentov, kako je bilo glede tega v času, ko so nastali Brižinski spomeniki, a težko si predstavljam, da bi bili tedaj bistveno bolj razumni, kakor smo bili v poznejših časih, ko dokumente imamo. Vsekakor imamo prvo zgodovinsko zabeleženo krizo svojega jezika prav v času, ko je naš jezik s Trubarjem dobival svojo najtrdnjšo utemeljitev in tudi status, ko je namreč postal nosilec Božje besede. A ista reformacija, ki nam je lasten knjižni jezik tako mogočno utemeljila in nam ga tako dala, bi nam ga lahko tudi vzela. In kar naredi zadevo še bolj zapleteno: nikakor ne iz kakega nemoralnega ali zavajalskega nagiba, kakor se je to dogajalo v poznejših časih, predvsem pa v času italijanskega in madžarskega fašizma in nemškega nacionalnega socializma, deloma tudi v času jugoslovanskega integralizma, ki je imel v obdobjih kraljevine in republike sicer različne oblike, a isto težnjo, pač pa iz najboljše želje, da bi evangelij dosegel čim širši krog ljudi, da ne bi »drobili moči in sredstev«, ampak bi z najmanjšim vložkom dosegli največji učinek reformacije in njene skrbi za evangelizacijo južnoslovanskih ljudstev, ki tedaj še niso imeli institucij, ki bi jih naredile za narod v polnem pomenu te besede.

Tako sta se v letu 1555 med 24. in 27. januarjem v nemškem mestu Ulmu srečala odločilna moža slovenske reformacije: Primož Trubar in nekdanji koprski škof in poznejši spreobrnjenec k evangeliju Peter Pavel Vergerij in nekaj pomembnih protestantskih teologov. Kaj je bila tema tega sestanka, mogoče najbolj odločilnega v vsej dosednji slovenski zgodovini? Vergerij, sam Italijan, a z delnim poznavanjem slovenščine in hrvaščine, je Trubarja spodbujal, naj se loti prevajanja Nove zaveze. Prvi Trubarjev pomislek zoper tako ponudbo je bila njegova samokritičnost in skromnost glede znanja jezika, ki je za tako delo nujno potreben, namreč novozavezne grščine (*koinē*), ki je bila nekakšen »esperanto« v času apostolov, saj je bil to tedaj narodno nevtralen jezik, obenem pa

poenostavljena, ljudska, nikakor ne atiško akademska varianta grščine. V tem jeziku se je bilo mogoče sporazumeti v vsem sredozemskem prostoru, domala v vsem Rimskem imperiju, apostol Pavel, »apostol narodov« tako pri svojem oznanjevanju skoraj ni potreboval pomoči prevajalcev. Trubar je dobro znal nemško, latinsko in italijansko, najbrž pa grščine ni znal. Kako naj bi se torej brez znanja ključnega jezika, v katerem so bile napisane knjige Nove zaveze, takega dela lotil? Vergerij – tako je pač mogel argumentirati Italijan, nikoli tako ne bi argumentiral Nemec – ga je tolažil in spodbujal, da to ni tako pomembno, da mu bo priskrbel svetovalcev in pomočnikov in naj se vendar loti dela. Trubarju sta bila na voljo dva močna svetopisemska prevoda: Hieronimova latinska *Vulgata* in Luthrov nemški prevod, in oba prevoda je Trubar lahko gladko bral in razumel. Vergerijev argument je bil, in v smislu nuje oznanjevanja brez predolgega odlašanja do časa, ko bi se Slovenci le začeli učiti novozavezne grščine, gotovo utemeljen, da zadrega z neznanjem izvirnega jezika ni tako pomembna, da bi zaradi tega ljudstvom, ki govorijo podobne slovanske jezike še naprej odtegovali Božjo besedo, ki bi jo mogli razumeti. Ko je Trubar nazadnje popustil in Vergerijevo zamisel sprejel, je nastal naslednji problem, ki pa se je zdel nepremostljiv. Trubar je, ko je vendar že imel za seboj dve knjigi v svojem slovenskem jeziku, *Katekizem* in *Abecednik* (1550), kajpada imel v mislih prevod novozaveznih knjig v isti jezik, ki ga je sam utemeljil in mu dal raven in veljavo knjižnega jezika, čeprav sam v teh današnjih kategorijah ni razmišljal, to vemo za nazaj. Vergerij pa mu je prigovarjal, naj vendar ne misli samo na svoje Kranjce, ampak naj se odloči, ko se že pripravlja k tako pomembnemu in velikemu delu, za prevod v jezik, ki bi ga enako razumeli tisti, ki jim Trubar pravi Slovenci, kakor tudi Hrvati, pri čemer je ta beseda označevala tudi Srbe. Povejmo naravnost: Italijan Vergerij je oče jezikovnega, nacionalnega in kulturnega jugoslovanstva! Tu pa se je za »trmatega Kranjca« Trubarja šala končala. Čeprav ni bil v osnovi jezikoslovec, kaj šele etnolog, je čutil in vedel, da Slovenci in Hrvatje vsej ljubezni in Vergerijevim dobrim namenom navkljub vendar niso isti narod in ne govorijo istega jezika. Konstelacija moči na tem tako dramatičnem sestanku v Ulmu je bila povsem na Vergerijevi strani. Vergeriju je povsem pritegnil württembergški nadvojvoda Krištof, sicer eden najbolj zaslužnih mož za uspeh Trubarjevega dela in slovenske reformacije, s tem pa tudi konsolidacije slovenskega naroda in knjižnega jezika, prav tako pa tudi največji Trubarjev podpornik in financer baron Ungnad. Za oba velikaša, od katerih je samo nadvojvoda zagotovo bil nemškega rodu, je bil jezikovni položaj med Slovenci in Hrvati analogen jezikovnemu položaju med nemškimi deželami pred Luthrom, saj je ta s svojim

prevodom *Biblije* dal Nemcem, ki so bili prej razdeljeni na močna in med seboj komaj razumljiva narečja, enoten nemški jezik – čemu ne bi Trubar podobno ravnal na območju, ki ga poseljujejo Slovenci in Hrvatje? Ungnad in Krištof nista znala ne slovenščine in ne hrvaščine in nista mogla konkretno presoditi, ali ima Vergerij prav, da bi bili to samo dve narečji nekakšne v osnovi skupne južnoslovanščine, medtem ko je Trubar znal dovolj dobro nemško, da je znal razlikovati med razlikami na narečni in razlikami na jezikovni ravni. Vedel je, da je med slovenščino in hrvaščino neka specifična razlika, ki je drugačne narave in ravni, kakor pa razlika med še tako različnimi narečji sicer v osnovi istega jezika. A če bi zgolj to vedel, bi proti tako močnim kontrahentom v tej odločitvi ne mogel zmagati. O tem, ali bo slovenščina kot lasten knjižni jezik »stala in obstala«, če parafraziram Trubarjevo formulo, ki se sicer nanaša na človekov položaj pred Bogom, ni moglo odločati samo pravo jezikovno spoznanje in pravi jezikovni čut, potreben je bil še poseben značaj človeka, ki je svoj jezik branil in ga nazadnje tudi uveljavil. To je bila Trubarjeva trma, ki pa ni bila trma samovoljnega in nepoučljivega človeka, ampak je bila to trma človeka, ki ve, da ima v tej zadevi prav in nosi polno odgovornost, da stvar brani do meja svojih moči. Tak značaj ne more biti zgolj človekov »izdelek«, taki značaji so darovani od »zgoraj«, kakor pravimo, in v svoji zgodovini smo imeli kar nekaj ljudi s tako od Boga darovano »trmo«, brez katere bi se že davno utopili v valovih vergerijevsko razumljenega ilirstva, pri čemer nočem odvzeti niti grama od neprecenljivih Vergerijevih zaslug za Trubarjevo delo, slovensko reformacijo in tako posledično tudi za rojstvo slovenske nacije. Na koncu je Trubar prepričal sogovornika – pomislimo: skoraj tlačan, vsekakor tlačanov sin, aristokrata, posredno pa tudi Hansa Ungnada in samega nadvojvodo Krištofa. Tako je bilo odločeno, da Trubar prevede Novo zavezo v isti jezik, v katerem je v Rottenburgu napisal svoji prvi knjigi in tako njegov slovenski jezik dobi tudi najvišje potrdilo po Božji besedi, katere posoda je s tem postala in do danes ostala. Prva uradna ura slovenskega knjižnega in nacionalnega jezika!

Slovenci ne bi bili Slovenci, če se zgodba čez tristo let ne bi ponovila. Nastane ilirsko gibanje, ki nam ni hotelo le zamenjati pisave, kar je uspelo, ampak kar ves jezik, kar ni uspelo. Dve osebnosti slovenske poezije simbolizirata in predstavljata ta spor znotraj naroda in med dvema narodoma, znova med Hrvati in Slovenci. Stanko Vraz, nadarjen pesnik, se priključi ilirski zamisli zlitja obeh jezikov in postane nazadnje uspešen – ne ilirski, kakor je menil, ampak preprosto hrvaški pesnik. Spet je bila slovenščina rešena po trmi, značilni kranjski trmi Franceta Prešerna, ki raje sprejme spor s pesniškim prijateljem, kakor da bi se

odrekel svoji slovenščini. Tudi Prešeren se vda novemu pravopisu, po Ljudevitu Gaju, torej po Hrvatih posredovani deloma češki pisavi, kakor jo pišemo še danes, čeprav bi mogoče tudi tu njegova trma ne škodila, saj naši bohoričici prav nič ni manjkalo, z računalniško rabo pa bi imeli veliko manj težav. A bodimo hvaležni Prešernovi kranjski trmi, da smo še enkrat ohranili jezik, čeprav je šla pisava po Savi!

Seveda hudič, ki je pristojen za zmešnjave med jeziki, ni odnehal in se je ilirska zgodba pod novim pojmom državnega »zedinjenja«, ki je hotelo postati tudi narodna in nazadnje jezikovna »edinost« v obliki integralnega jugoslovanstva, kmalu ponovila. Namreč po »zedinjenju«, ki je v resnici bilo vojaška okupacija prejšnje, le dober mesec trajajoče »Države Slovencev, Hrvatov in Srbov«, ne da bi zato morali potekati boji, saj so predstavniki te že obstoječe, veliko boljše zamišljene Jugoslavije, v strahu pred Italijo, ki je silila proti Ljubljani, sami šli prosit v Beograd, naj kraljevina Srbija ustvari nova dejstva in zasede ozemlje mednarodno ne priznane Države SHS. In ob tem se razvname novo navdušenje, da bi prišlo tudi do jezikovnega zlitja, o čemer dovolj obširno piše Josip Vidmar v svoji sijajni knjigi *Kulturni problem slovenstva* (1932), kar je mogoče imeti za najbolj pomembno Vidmarjevo esejistično delo, ki do danes ni izgubilo svoje aktualnosti. Tudi najpomembnejši predstavniki slovenske kulture in umetnosti so se bili pripravljali odreči slovenščini in jo položiti na žrtveni oltar integralnega jugoslovanstva, kakor ga je v državni program povzdignila srbska dinastija Karađorđevićev. Ivan Cankar je že pred razpadom habsburške monarhije opozarjal na to premišljanje in dogajanje in je v svojem znamenitem predavanju *Slovenci in Jugoslovani* v Mestnem domu v Ljubljani leta 1913, kjer je odločno zavrnil poskuse jezikovnega in kulturnega »ujedinjenja« in podal svojo preroško formulo, ki je žal niso upoštevali niti arhitekti Kraljevine SHS niti Titove Jugoslavije: »Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratranci. Po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si veliko bolj tuji, nego je naš gorenjski kmet tirolskemu ali goriški viničar furlanskemu.« Celo elitna katoliška revija Čas se je zavzemala za jezikovno zlitje s Hrvati in je to skušala teološko utemeljevati z očitkom, da se Slovenci damo voditi od duha sebičnosti in samovšečnosti.

Kraljevina Jugoslavija ni doživela sramote, da bi se uničila sama, uničili so jo štirje okupatorji: Italija, Nemčija, Madžarska in Bolgarija. In tudi ti je niso uničili docela. Nemško okupacijsko poveljstvo je moralo uporabiti že prej odstavljenega generala jugoslovanske kraljeve vojske, ki je tako brez vsakega pooblastila podpisal akt predaje, ki tako ni imel nobene pravne in mednarodno pravne veljave. To veljavo je pon-

redku dala oblast komunistov, ki je tako s spretnim manevrom prikazala kraljevino kot izdajalsko oblast, ki se je brez upora predala okupatorju, sebe pa kot rešitelja domovine. Druga Jugoslavija, temelječa na tej prevari in še na vrsti drugih, ni postala žrtev tuje okupacije, ampak se je uničila sama, njeni privrženci pa ves čas po načelih zarotniških teorij iščejo krivca za razpad zunaj države, čeprav človek zdrave kmečke pameti ve, da je odgovoren za razprodajo posestva zapiti in negospodarni kmet, ne pa gostilničar, odvetnik in drugi, ki so seveda vedno navdušeni, če se lahko polastijo imetja, ki ga pijanec in zapravljivec ni znal pošteno upravljati.

A na začetku tega žalostnega razpada, ki je pustil za seboj toliko mučenih, mrtvih in toliko ruševin, imamo spet isto skušnjavo jezikovnega in kulturnega »ujedinjenja«. Takrat (1983) se je zadeve lotil hrvaški partijski funkcionar in minister, pozneje predsednik vsejugoslovanske Partije dr. Stipe Šušvar, ki ima sicer neslavne zasluge za ukinitve gimnazij v Jugoslaviji in uvedbo »usmerjenega izobraževanja«. Sodu pa je izbila dno njegova zamisel »skupnih šolskih jeder«, po kateri bi se pouk nacionalnih vsebin močno zmanjšal, zato pa bi vse šole v Jugoslaviji povečale učne vsebine o drugih jezikih in kulturah, a vsakemu jeziku, kulturi in zgodovini bi bilo po vsej državi odmerjeno toliko ur, kolikor je v kaki republiki prebivalcev z ozirom na celotno jugoslovansko prebivalstvo. Navidez prijazen in privlačen predlog, v katerem pa je bil skrit stari načrt poenotenja v državi, seveda ne v škodo najmočnejših narodov, Srbov in Hrvatov, ampak manjših, tako tudi Slovencev. Na to pobudo se je zelo energično oglasil pesnik Janez Menart, ki se ga danes v tej pogumni vlogi komaj še kdo spominja. To je bil začetek razpadanja države, ne pa zarota Vatikana in skrivnostnih tajnih združb, s čimer si perejo slabo vest protagonisti ene največjih katastrof zgodovine na Balkanu.

Se je s tem žalostna serija poskusov nasilnega »ujedinjenja«, ki nikoli ni uspel, vedno pa je pustil za seboj veliko škode in v prejšnjem stoletju tudi človeških žrtev, končala? V človeški nespameti je neka čudna zvestoba, ki je nič ne omaje. Komaj so se Slovenci rešili neprijetnega gospodarja na jugu, so začeli mrzlično iskati novega gospodarja na severu. Našli so ga v Evropski Uniji in v vojaškem paktu NATO. V svoji politični neprisebnosti niso ugotovili, da je ureditev EU na las podobna ureditvi nekdanje Jugoslavije ali pa Sovjetske zveze. Navidezna enakopravnost, dejanska neenakost. Vsakdo bi si lahko izračunal, da je idealu enakopravnosti pri več ko dvajsetih narodih in jezikih veliko težje zadoščati, kakor pa v državi s petimi ali šestimi narodi in jeziki, kakor je to bilo v Jugoslaviji. In če imperij ne more praktično poslovati v vseh formalno enakopravnih, a le paradno rabljenih jezikih,

posluje pač v enem samem, vse druge pa ima na isti ravni kakor zastavo in himno, za paradne potrebe, nikakor pa ne za redno komuniciranje. Res je, da so jeziki držav EU uradni jeziki, pri čemer je treba takoj povedati, da iz vsake države le en jezik, kar pomeni, da so številni jeziki vendar zapostavljeni in bi se tako krivica godila tudi, če bi EU dosledno poslovala v vseh svojih uradnih jezikih. A podobno kakor pri OZN ni tako odločilno, kateri so uradni jeziki, bistveno je, kateri so delovni jeziki. In to sta v EU spet formalno dva, da je nekoliko prikrita privilegiranost angleščine, namreč francoščina in angleščina, dejansko pa prevladuje angleščina, čeprav za to ni nobene pravne osnove. Kako je vrednost francoščine v zadnjih letih padla, kaže odločitev avstrijskega zunanjega ministra Kurza, da znanje francoščine ni več pogoj za študij na sloviti dunajski diplomatski akademiji. Kdor torej hoče delati kariero v Bruslju, si mora usvojiti angleščino na čim višji ravni. To pa je mogoče samo, če to ni le učni predmet v nacionalnem šolskem sistemu, ampak kar učni jezik. Seveda ne takoj na vseh ravneh, ampak postopno. Najprej na univerzi, potem bodo sledile srednje šole in nazadnje tudi osnovne. In sredi tega jezikovnega vrtinca se je znašla Slovenija, ki svoje samostojnosti ni vzdržala.

To je logika svetovnih jezikov, izmed katerih v vsakem obdobju prevladuje le eden, a ta ne za vedno, pač pa se »zmagovalci« v zgodovini izmenjujejo. Naš rod je doživel tako zamenjavo, ko je po drugi svetovni vojni začela upadati vloga francoščine, vse večji monopolni položaj pa je dobila angleščina. To nikoli ni bila demokratična odločitev posameznikov in narodov, ampak enostransko ustvarjeno dejstvo. Slovenščina se je doslej uspešno upirala nasilnim ali zvijačnim poskusom, da bi se bodisi zlila z večjim »bratskim« jezikom ali pa sploh izginila – nič pa ne kaže, da bi bila enako rezistentna v soočenju z močnim svetovnim jezikom, ki se ne uveljavlja na silo, na kar je opozarjal že Cankar, ampak z ustvarjanjem dejstev in z metodami angleške diplomatske šole, ki žrtev prepriča, da to, kar so hoteli Nemci, Italijani, Madžari in drugi vsiliti, narod ne le prostovoljno sprejme, ampak to celo drago plača. Angleščina je danes eden največjih izvoznih artiklov britanskega gospodarstva.

Nekateri, tudi nekateri esperantisti, za to krivijo angleški jezik, angleško kulturo in nacijo. To je napačna in škodljiva presoja. Kriv je apriori krivičen svetovni in lokalni jezikovni sistem, ki ga ne podpirajo samo pripadniki najmočnejših narodov, katerih jeziki se v zgodovini vrstijo na nekaj časa trajajočem prvem mestu, ampak vsi narodi, saj vsi zavračajo moralno in pravno dobro paradigmo, ki temelji na sporazumni odločitvi vseh posameznikov in narodov, da svoji materinščini pridružijo še jezik, ki je skupna

last človeštva in ne pripada nobenemu narodu. Tak jezik mora biti občutno lažji za učenje, saj je v tem njegova demokratičnost, obenem pa mora imeti takšne izrazne zmožnosti, da je vanj mogoče »pretočiti« vse zaklade človeškega izražanja, mišljenja, čutenja in znanja. Prav to pa je opis jezika, ki s tem namenom že 130 let obstaja in je vsem tem zahtevam v polni in dokazljivi meri zadostil. To je jezik, ki ga je nekdo kot seme vrgel v brazdo komunikacijske njive sveta, številni njegovi učenci pa so to setev zalivali ne le z znojem svojega prizadevanja, ampak tudi s solzami in nazadnje s krvjo svojega žrtvovanja za to vzvišeno zamisel. Ne vem, ali je zgolj naključje, da njegovo resnično ime – Zamenhof – kar je popačena oblika nemškega Sammenhof, kar bi lahko prevedli z »dvor semen«, saj se njegov esperanto od vseh drugih projektov s podobnim namenom radikalno razlikuje prav po tem, da so drugi izdelali kompleten jezik s debelim slovarjem in slovnico, medtem ko je dr. Zamenhof po načelih organske rasti – saj je bil po poklicu zdravnik in ne jezikoslovec – izdelal le seme jezika, ki ga je izročil humusu človeštva v upanju, da bo seme vzklilo, zraslo in obrodilo obilen sad. Seme je vzklilo, rast je bila presenetljivo nagla in obilna, zrasli so tudi lepi in dobri komunikacijski, literarni, znanstveni in drugi jezikovni sadeži – narodi pa se obotavljajo in ne pristopijo k žetvi, za katero bi že bil čas.

Ne le Slovenci, vsi narodi sveta imajo samo eno možnost, da končajo krivično jezikovno, s tem pa tudi kulturno, gospodarsko in politično ureditev sveta. Zediniti in odločiti bi se morali za nevtralno sporazumno rešitev, za katero ne bi bilo treba nikomur plačevati. Vložek vsakega posameznika za tak sporazum je 150 ur učenja za osvojitev osnovnega znanja, s katerim lahko človek reši vse osnovne komunikacijske situacije. Tu problem ni ne čas ne denar, ampak zgolj dobra volja in jasno spoznanje. A najmočnejši motiv poleg zahteve pravičnosti, da se posamezniki in narodi pridružijo takemu sporazumu, je iskrena ljubezen do materne jezika, ki ima svojo podlago v Božji zapovedi o spoštovanju očeta in matere, kakor je to sijajno utemeljil mariborski škof Slomšek v svoji znameniti pridigi *O dolžnosti svoj jezik spoštovati* v Blatogradu na Koroškem v letu 1838. Svojega jezika pa ne moremo spoštovati, ga ohranjati in bogatiti, če pristajamo na njegovo zapostavljenost ali se celo sprijaznimo z njegovim izginjanjem, ker je tako morda ugodno za našo kariero. Najboljše varovanje materne jezika pa je raba nevtralnega mednarodnega jezika s pripadniki drugih jezikovnih skupin in narodov. Drugače kakor svetovni jezik, ki vedno hoče vladati in biti nazadnje prvi, hoče mednarodni jezik služiti in biti vedno le drugi. To je vsa filozofija esperantske komunikacijske paradigme. Slovenec pa je kakor majhen otrok, ki se

začne zanimati za odloženo in zanemarjeno igraro samo, če kak drug otrok seže po njej, sicer pa nanjo hitro pozabi in jo prepusti umazaniji in razpadanju. Zato je bila slovenščina vedno najbolj živa in ljubljena, kadar in kjer je bila preganjana. Skozi dolgo zgodovino smo imeli srečo, da smo imeli gospodarje nekoliko počasne pameti, ki so nam skušali naš jezik na silo vzeti, kakor je povedal Cankar. Danes pa smo dobili, po lastni izbiri, gospodarja, ki je inteligenčen in svojega jezika ne vsiljuje, ampak ga prijazno prodaja. Proti temu uporabnik slovenske materinščine ni zgodovinsko cepljen. To nas kot narod utegne odnesti, kakor nas vse druge ujme prej niso. Rešitev je, da se zavemo svoje neodraslosti, da mentalno, moralno in duhovno odrastemo, saj je samo odrasel človek sposoben in voljan pristopiti k moralnemu sporazumu take razsežnosti, kakor je to sprejetje skupnega nevtralnega jezika. Trubarjev klic ni nič drugega, kakor klic k temu, da njegovi rojaki odrastejo in niso več otročaji, ki se stepejo za igraro, ko se je kdo dotakne, sicer pa jim zanj ni mar. Stopiti za Trubarjem v njegovo smer ne pomeni le stopiti v obzorje svoje večne usode, kar je temeljni smisel reformacije, ampak tudi stopiti v zemeljsko obzorje racionalnosti in pravičnosti.

EKUMENSKA MOLITEV V LUNDU

31. oktober

V luteranski katedrali v Lundu pri mestu Malmö je na dan reformacije potekala skupna ekumenska molitev ob 500-letnici reformacije, ki sta jo vodila papež Frančišek in predsednik Svetovne luteranske zveze škof Munib Younan. Isti dan je bil na sporedu

Papirž Frančišek pred spomenikom Martinu Luthru v Lundu

še ekumenski dogodek z nagovorom obeh najvišjih predstavnikov cerkva v športni areni v Malmöju, ki mu je sledilo še srečanje z ekumensko delegacijo.

Za spominsko slovesnost so katoličani in luterani skupaj napisali liturgično besedilo ob 500-letnici reformacije. Dogodek bi lahko opredelili kot zgodovinski. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da so se vodilni predstavniki katoliške Cerkve in Svetovne luteranske zveze skupaj ozrli na zgodovino reformacije. Na pragu jubileja, ko mineva 500 let, odkar je Martin Luter objavil znamenitih 95 tez za idejno prenovo takratne Cerkve, je očitno prišel ta čas. Dogodek je bil obenem tudi eden vidnih sadov petdesetih let dialoga med katoličani in luterani. Predvsem ekumensko srečanje v areni Malmö, katerega naslov je bil Skupaj v upanju, želi biti pričevanje o Božjem usmiljenju za cel svet. Povabilo se torej glasi, da bi izkoristili to priložnost skupnega pričevanja za Jezusa Kristusa, da bi svet veroval, in da bi molili in delali za dobro evangelija.

Na poti ekumenizma so tudi ovire, toda želimo si, da bi skupna spominska slovesnost dala moč ekumenskemu prizadevanju in podarila znamenja ohrabritve ter upanja celemu svetu. Dogodek bi lahko opredelili kot zgodovinski.

V svojem nagovoru je papež poudaril: »Imamo priložnost, da popravimo ključni trenutek naše zgodovine in gremo prek sporov in nesporazumov, ki so nam večkrat onemogočili, da bi razumeli drug drugega.« Dodal je, da je bila ločitev neizmeren vir trpljenja in nerazumevanja. Martin Junge, generalni sekretar Svetovne luteranske zveze, ki združuje luteranske cerkve po vsem svetu, pa

je dejal: »Priznavamo, da obstaja veliko več stvari, ki nas združujejo, kot pa tistih, ki nas ločujejo.«

Spravni dogodek na Švedskem je vsekakor korak, ki mu v Rimu ne ploskajo ravno vsi. V najnaprednejših deželah severne in zahodne Evrope ter ponekod v severni Ameriki miselno prevladujejo protestanti, imajo najvišji standard in posluš za socialno pravičnost. Tega pa katoliška centrala ne bi rada priznala kar tako, s tako preprostimi besedami.

Organizatorji papeževega obiska in srečanja v Lundu so pripravili tudi skupni dokument, ki so ga naslovili *Od konflikta do skupnosti*. Papež Frančišek, prvi jezuit na papeškem prestolu, pa je za revijo Signum, švedsko jezuitsko glasilo, razložil pomen svoje sedanje ekumenske akcije. Učiti se moramo iz luteranske tradicije, je rekel. Na vprašanje, kaj lahko tradicija protestantizma nauči katoličane, je dejal, da so to reforme, ki jih mora Cerkev ves čas negovati. To je po njegovem božja beseda, ki jo je Luter pomagal prenesti med ljudi.

EKUMENSKO SREČANJE TUDI V MURSKI SOBOTI

Murska Sobota, 6. november

Evangelikanska cerkev augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji in murskoboška katoliška škofija sta včeraj pred 500. obletnico reformacije, ki jo bomo zaznamovali prihodnje leto, v evangeličanski cerkvi

Na ekumenskem bogoslužju v Evangeličanski cerkvi so se zbrali predstavniki obeh cerkva ter državni in občinski voditelji

Martina Lutra v Murski Soboti pripravili dobro obiskano spominsko slovesnost z ekumenskim bogoslužjem pod naslovom *Od konflikta do skupnosti - združeni v upanju*. Med visokimi gosti so bili predsednik države Borut Pahor, nuncij msgr. Juliusz Janusz in ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore. Pridigarja na včerajšnji slovesnosti v okviru skupnega pričevanja in skupne zaveze sta bila škofa mag. Geza Filo z evangeličanske in dr. Stanislav Lipovšek s katoliške strani, zadnji je bil kot celjski škof tudi v funkciji predsednika slovenskega ekumenskega sveta.

Kot je pred ekumenskim bogoslužjem pojasnil murskoboški škof ordinarij msgr. dr. Peter Štumpf, so z včerajšnjo slovesnostjo počakali, da se je 31. oktobra v Lundu na Švedskem odvil zgodovinski ekumenski dogodek, ko sta tam papež Frančišek in predsednik svetovne luteranske zveze Munib Younan po ekumenski molitvi tudi podpisala skupno katoliško-luteransko izjavo z naslovom *Od konflikta do skupnosti*. Ta dokument je bil v Murski Soboti že predstavljen sredi letošnjega junija, njegovo osrednje sporočilo pa je, da lahko samo dialog med verniki treh veroizpovedi (katoliške, evangeličanske oziroma luteranske ter binkoštni) postopno zaceli rane razkola iz obdobja reformacije.

Škof Štumpf je poudaril, da dokument in izjava »izpostavljata 50 let stalnega in sadu polnega dialoga med katoličani, kar je pomagalo prerasti številne razlike ter poglobilo razumevanje in zaupanje med nami. V tem obdobju smo spoznali, da smo se približali drug drugemu s skupnim služenjem bližnjemu, pogosto v razmerah trpljenja in celo preganjanja.«

Sedanja cerkev v Puconcih, prvi Evangeličanski občini pri nas

Med včerajšnjim skupnim obhajanjem spomina na reformacijo sta po pridigi škofov Filo in Lipovška škofa Štumpf in Erniša podala pet imperativov ali zavez, ki so zapisane v omenjenem dokumentu. Med njimi je tudi ta, da naj bi se katoličani in luterani ponovno zavezali, da »bodo iskali vidno edinost ter skupaj izdelali konkretne korake«.

PUCONCI – KRAJ REFORMACIJE

Ugledni status Kraj Reformacije je poleg Puconcev dobila tudi Ljubljana, kmalu pa ga bo dobila tudi Rašica

Puconci so 28. aprila leta 2016 dobili poseben status – KRAJ REFORMACIJE. Podelila jim ga je Skupnost protestantskih cerkva v Evropi s sedežem na Dunaju. Nosilki tega projekta, Evangeličanska cerkvena občina Puconci in Občina Puconci, sta ta status z veseljem in ponosom sprejeli, saj izpričuje močne zgodovinske korenine tega kraja. Puconci so namreč bili zibelka protestantizma in prva ustanovljena Evangeličanska cerkvena občina. Evangeličanska veja krščanstva živi na območju puconske občine že skoraj 500 let, uradno pa se je Evangeličanska cerkvena občina lahko organizirala šele po tolerančnem patentu leta 1781.

Prva uradna Božja služba skupaj s krstom še pred zgraditvijo cerkve je bila tako 12. oktobra leta 1783, sama cerkev pa je bila zgrajena in posvečena v naslednjem letu 1784. Prav tako se še danes Občina

Puconci ponaša z največjim deležem evangeličanov oziroma protestantov, kar daje kraju poseben ton in način življenja.

Slavnostna obletnica reformacije po vsej Evropi se je pričela 31. oktobra leta 2016 in bo končana 31. oktobra leta 2017.

V sklopu tega bo steklo tudi pri nas v naši puconski občini kakor tudi širom po Sloveniji ter Evropi mnogo dogodkov in srečanj v počastitev te obletnice.

Vrhunec praznovanja za naš pomurski prostor bo v Puconcih v sredo, 25. januarja 2017. Takrat bomo tudi mi podali svojo zgodbo reformacije oziroma življenja tukajšnjih ljudi.

Na ta osrednji dogodek in na vsa ostala srečanja vas pristrčno vabita Evangeličanska cerkvena občina Puconci in Občina Puconci.

Status KRAJ REFORMACIJE sta dobili še mesto Ljubljana in kakor kaže, ga bo dobil tudi Trubarjev rojstni kraj Rašica.

Katja Ajdnik

ZAPISNIK SREČANJA ODBORA ZA PRIPRAVO JUBILEJA REFORMACIJA 2017

Ljubljana, 5. januar

Srečanje je potekalo v prostorih Evangeličanske cerkvene občine Ljubljana. Prisotni: škof Geza Filo, častni škof Geza Erniša, predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj, inšpektor Johann Laco, prof. dr. Marko Kerševan, prof. dr. Igor Grdina, prof. dr. Jonatan Vinkler, duhovniki Leon Novak, Aleksander Erniša, Katja Ajdnik, Simon Sever in direktor Zavoda Primož Trubar Borut Andrejek.

Uvodni pozdrav in beseda sta pripadala škofu Gezi Filu, ki je povedal, da je potrebno okroglo obletnico reformacije približati slovenskemu človeku v vseh njenih razsežnostih in posledicah ter jo obeležiti na strokoven način.

Cerkveni odbor znotraj EC AV na Slovenskem se je glede tega sestel meseca avgusta z različnimi idejami oz. predlogi. V ta namen so se vsebinsko formirali trije sklopi obeležitve:

- Mednarodno sodelovanje, katero vključuje *Evropsko reformacijsko pot* po Evropi (vključeni tudi mesto Ljubljana in Puconci) ter mednarodno bogoslužje (na Bledu oziroma na Trubarjevi domačiji).

- Kulturno-literarno-zgodovinski sklop, kjer se apelira na Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar

oziroma na določene institucije za strokovno pomoč. V smislu tega bi se organiziral mednarodni znanstveni simpozij. V sklopu tega tudi muzej protestantizma v Murski Soboti, prevod Simboličnih knjig (izdaja leta 2017), slovenska protestantska pesmarica in druga dela manjšega obsega.

- Misijonski sklop obsega delovanje za čim večjo prepoznavnost evangeličanstva v širšem slovenskem prostoru (npr. mobilna cerkev v Bodoncih).

Projekt *Evropska reformacijska pot* je predstavil Geza Erniša. Obsega 25 držav in 42 mest. Na praktični ravni pomeni to marsikaj, tudi tovornjak z vso infrastrukturo, ki bo z osmimi člani prepotoval vse države in postojanke. V Ljubljani bo predstavitev njihove zgodbe 24. januarja, v Puconcih pa 25. januarja leta 2017. Zaželeno je postaviti simbol vrat, ki spominjajo na začetek in na nenehne spremembe. V zgodbo naj ne bo vključena le zgodovinska podoba reformacije dotičnega kraja oziroma cerkve, ampak naj je vključena pomembna splošna, široka implikacija reformacije skozi čas vse do danes. Obenem si je potrebno zastaviti teoretična in praktična vprašanja, kot *zakaj sploh biti veren človek danes*, treba je navoriti mlade ljudi, študente, recimo skozi glasbo, filme, takšna in drugačna srečanja, okrogle mize, kot konkreten primer je omenjena predstavitev himne Trdi grad v novi obliki itd. Naša zgodba je prepuščena nam, našim idejam.

Pomemben doprinos je tudi madžarski televizijski dokumentarec o Martinu Luthru, ki naj bi bil predvajan sistematično kot zgodovinski dokument po vseh slovenskih šolah. V tem smislu bi apelirali na ministrstvo za šolstvo. Vsebinsko je treba poudariti in ohraniti prelom, katerega je prinesla reformacija, voditi je potrebno dialog s celotno slovensko družbo in z večinsko cerkvijo. Odprto je recimo tudi pomembno vprašanje eklezioloških pogledov, prav tako je treba poudariti dokument iz leta 1999 o opravičenju, podpisan s strani luteranskega sveta, katoliške cerkve in metodistov. Aktualen je dialog krščanstva in islama, zanimiv je moment primerjave s Trubarjevim časom in islamom takrat. Za promocijo in ozaveščanje o jubilejnem letu bi naj poskrbel nacionalni medij.

Predsednik Protestantskega društva Primož Trubar Viktor Žakelj je povedal, da se mora vsa organizacija izpeljati na celostni državni ravni. Začetek protestantizma je kulturno-civilizacijsko dejanje. Ob tem je potrebno obeležiti tudi pomembno priključitev Prekmurja k Sloveniji ter izkoristiti priložnost, da se v tem času promovira Trubarjevina, obenem pa se dvigne na raven, ki jo dosegajo podobni pomniki v sosednjih državah. Trubarjevina je nacionalni objekt. Nazadnje se je le-ta promoviral v tem smislu leta 1986. Prav tako je bil predlagan koncert protestant-

skih pesmi (recimo Trubarja in Dalmatina) v izvedbi Slovenske filharmonije skupaj s kvalitetnim zborom v Cankarjevem domu. Predlagan je simpozij, kjer bi se predstavila inventura literature protestantizma, nadalje razstava del, ki nosijo protestantsko poanto, likovnega in arhitekturnega značaja. Prav tako predlog o kolesarski poti, ki bi potekala recimo iz Rašice do Derendigena in bi nagovorila predvsem mlade. Izdelati je potrebno pisni material za splošne namene, izdati najmanj dve knjigi, npr. o Martinu Luthru in knjigo o razvoju protestantizma na pedagoški ravni, ki bi izšli leta 2017.

Prof. dr. Grdina je poudaril, da je ta obletnica pomembno jubilejno leto, saj smo od takrat naprej del Srednje Evrope, revija *Stati inu obstatu* se mora drugače in konkretno odzvati na ta jubilej, obenem je treba doseči, da bo to postala državna zgodba. Protestantizem in protestirati – v tem smislu je morda treba postaviti table oziroma vrata, oglasne stebričke, na katere se pribije, napiše protest moderne dobe. Vsebinsko je potrebno postavljati aktualna vprašanja, etično-moralna itd., in poskušati na njih odgovarjati na protestantski način. V smislu tega je treba izpostaviti idejno nit, vodilno idejo jubilejnega leta.

Prof. dr. Marko Kerševan je poudaril refleksijsko-študijsko raven obletnice, katera bo obsežena v reviji *Stati inu obstatu*, v predavanjih v Trubarjevi hiši literature in na mednarodnem simpoziju, katerega naj prevzame kompetentna institucija. V tematiki reformacija in krščanstvo na Slovenskem naj se izpostavi protestantski profil, v čem je protestantizem alternativen znotraj krščanstva, kakšna je povezava reformacije in njene modernosti, kakšni so njeni učinki, posledice, kakšen je pogled protestantizma na krizo modernosti. Prav tako je potrebno obdelati vprašanja življenjske etike, ki je bila zmeraj tipična za protestantizem.

Prof. dr. Jonatan Vinkler je predlagal ljudsko izdajo 11 knjig o Primožu Trubarju (predvsem od številke 6 do 11). Ker je glasba močno povezana s protestantizmom, naj se organizirata vsaj dva koncerta (predlagan recimo skladatelj Mendelssohn).

Duhovnik Leon Novak je predstavil projekt Muzej protestantizma v Murski Soboti, ki bi bil odprt leta 2017. V njem bi bila predstavljena zgodovina protestantizma, evangeličanov, prav tako reformirane cerkve in ostalih protestantov. Vključeval bi tematske razstave in okrogle mize itd. Prav tako predlog, da bi RTV Slovenija poskrbela za prenos različnih filmov in dokumentarcev na to temo.

Duhovnik Aleksander Erniša je povedal v smislu Žakljevega predloga, da bi se v materialnem smislu uredil spomin na cerkev v Govčah pri Žalcu. Podan je bil predlog za različne športne aktivnosti, ki bi nagovorile predvsem mlade.

Častni škof Erniša je podal predlog za ureditev katedre za protestantizem na primerni instituciji. Prav tako je ponudil, da priskrbi za leto 2016 dva relevantna predavatelja.

Treba je ustanoviti ožji operativni odbor in častni odbor na državni ravni za pripravo obeležitve Reformacije 2017 – 500 let od reformacije. Obenem bi bilo zaželeno, da je v odboru na državni ravni predsednik odbora sam predsednik države RS, vključen naj bo tudi katoliški škof, saj se reformacija kot zgodovina in sedanjost tiče vseh. Cerkveni odbor je že ustanovljen. Že v mesecu januarju je treba formirati častni odbor na državni ravni.

S Slovensko filharmonijo bo govoril prof. dr. Jonatan Vinkler, prav tako se bodo konkretizirale teme in institucije, zadolžene za znanstveni simpozij.

Sprejem in posredovanje različnih idej bo prek elektronske pošte prevzel Aleksander Erniša.

Naslednji sestanek pripravljalnega odbora bo v Prekmurju, predvidoma na začetku februarja v soboto.

Pomembno vodilo teh pripravah in izvedbe je, da bo ostalo za tem nekaj konkretnega in oprijemljivega, ko se bo jubilejno leto 2017 končalo.

Zapisala Katja Ajdnik

Evangeličanska cerkev v Ljubljani

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

Ker smo v minulem letu izpeljali le en kratek izlet in je temu primerno tudi poročilo o njem razmeroma kratko, smo izpustili običajno običajno rubriko Društvene ekskurzije in prispevek o njem uvrstili na prvo mesto v Pahljači dejavnosti. Sledi vrsta zanimivih prispevkov iz vseh naših enot, med katerimi je prikaz dejavnosti v Trubarjevih krajih nekaj novega, pač v skladu z dejstvom, da je občina prevzela upravljanje Trubarjeve domačije v svoje roke. Posebej bogato je bilo dogajanje na likovnem področju, kjer so tradicionalno aktivni tako na Trubarjevini kot tudi v Moravskih Toplicah. Končujemo s poročili iz vseh naših podružnic – posebej opozarjamo na ljubljanskega – in z zapisnikom občnega zbora društva.

IZLET V GRADEC

10. september

V soboto, 10. septembra 2016, smo se odpravili na enodnevni izlet v Gradec, ki je danes glavno mesto avstrijske zvezne dežele Štajerske, nekoč – in zlasti tudi v obdobju reformacije in protireformacije – pa je bil tudi prestolnica Notranje Avstrije, ki je obsegala Štajersko, Koroško, Kranjsko in Goriško in je imela pomembno vlogo pri obrambi pred Turki. Ob koncu 16. in začetku 17. stoletja pa je bil Gradec kot sedež zelo katoliškega deželnega kneza tudi glavno središče protireformacije v tem prostoru.

Na poti proti Gradcu smo najprej skrenili v mestece Bärnbach zahodno od Gradca. Tam smo si ogledali cerkev sv. Barbare, ki jo je pred tremi desetletji predelal sloviti avstrijski slikar, arhitekt in naravovarstvenik Friedensreich Hundertwasser (1928–2000). Zunanjsčino cerkve, zgrajene v prvih letih po 2. svetovni vojni, je preoblikoval v svojem značilnem barvitom stilu, ne le cerkev in zvonik s štirimi različnimi urami, pač pa tudi njeno okolico z raznimi elementi, ki simbolizirajo sobivanje različnih religij. Notranjost cerkve pa je zelo preprosta in prijetna.

Po ogledu Hundertwasserjeve cerkve smo nadaljevali pot do Gradca, ki je bil pred nekaj leti v središču pozornosti kot evropska prestolnica kulture in so ga takrat še lepše uredili. Gradec je bil med vojno manj na udaru kot denimo bližnji Maribor, zato se je skoraj v celoti ohranilo staro, povečini baročno mestno središče, ki ga je zaradi odlične ohranjenosti vzel pod zaščito Unesco. Že v napoleonskih vojnah pa je bil porušen nekdanji grad, tako da zdaj na grajskem hribu stojita samo dva stolpa, ki so ju morali tedaj meščani odkupiti, da so ju rešili.

Od parka, kjer smo izstopili iz avtobusa, smo si na poti proti staremu mestnemu jedru nameravali ogledati dvojno spiralno stopnišče iz poznega 15. stoletja, enega redkih ostankov nekdanj obsežne cesarske palače Friderika III, vendar smo si zaradi njegove prenove lahko ogledali samo dvorišče.

Nato smo se sprehodili po znameniti Herren-gasse, osrednji ulici starega graškega mestnega jedra, kjer smo si v dveh skupinah ogledali slovito deželno orožarno, s 30.000 eksponati največjo zbirko starega orožja iz 16. do 18. stoletja. V njej smo videli ogromno oklepov, mečev, helebard, pušk in pištol, a to orožje v bistvu nikoli ni bilo zares uporabljeno, ker mesta ni nikoli nihče resno ogrožal. Takoj zraven je deželni dvo-

V Bärnbachu smo si ogledali cerkev sv. Barbare, ki jo je v svojem značilnem slogu obnovil Friedensreich Hundertwasser

Za ogled za Slovence pomembnega mesta in njegovih znamenitosti je bil enodnevni izlet kar prekratek

rec s čudovitim renesančnim dvoriščem. Po njegovem ogledu smo se odpravili proti poznogotski stolnici in si ogledali tudi sloviti mavzolej cesarja Ferdinanda II., ki spada med najpomembnejše arhitekturne spomenike na poti proti baroku. Ferdinand je bil sicer še kot deželni knez glavni pobudnik protireformacije, pozneje kot cesar pa s svojo neizprosno politiko tudi krivec za izbruh tridesetletne vojne.

Na koncu smo se ustavili še v Herbersteinovi palači, kjer domuje del bogatih zbirk štajerskega deželnega muzeja Joanneum, poimenovanega po ustanovitelju nadvojvodi Janezu. Nedavno prenovljena palača hrani bogato zbirko umetnin, zanimivih predmetov in vladarskih insignij, med drugim deželno krono in potovalni voz Friderika III, ki je pravo čudo gotskega rezbarstva.

Po končanih ogledih smo imeli še nekaj prostega časa za sprehod po slikovitih graških ulicah, potem pa smo pozno popoldne zapustili Gradec in se napotili proti domu. Na slovenski strani smo še večerjali, nato pa se v večernih urah vrnili domov, polni lepih estetskih in zgodovinskih doživetij.

*Primož Debenjak
foto Marija Kuhar*

EVANGELIČANSKI VEČER 2016

Puconci, 8. april

Evangeliki in evangeličanke oziroma vsi, ki v svojih mislih stremimo k protestantskemu duhu, kar pomeni k protestantskemu načinu verovanja in miselnosti, k tovrstnemu pogledu na širni svet, smo se tradicionalno zbrali na evangeličanskem večeru. Dogodek je potekal v petek, 8. aprila, v Spominskem domu Števana Küzmiča v Puconcih. Večer je glasbeno obogatil Mešani pevski zbor Cantate iz Murske Sobote.

Letno srečanje je že potekalo v duhu priprav na naslednje leto 2017, ki bo leto 500-letnice reformacije v Evropi in po velikem delu sveta. To pomeni praznovanje tudi pri nas v Prekmurju in v Sloveniji, kjer je reformacija povzročila velike spremembe. V sklopu tega že poteka tako imenovana »Luthrova dekada« (Luthrovo desetletje), ki se je pričela leta 2008. To leto pa velja pri nas za Trubarjevo leto, saj smo takrat praznovali 500-letnico rojstva Primoža

Trubarja. S tega vidika je leto 2008 za Slovence zelo pomembno leto.

Luthrova dekada se bo slavnostno končala 31. oktobra 2017 v mestu Wittemberg, od koder uradno tudi izvira reformacija. Vsako leto dekade nosi svoje sporočilo, svoj teološki in občečloveški naboj, kar je na predavanju poudaril tudi škof Geza Filo, ki je bil predavatelj večera.

Leta dekade in njihova sporočila so sledeča: leto 2010 je bilo posvečeno reformatörju Kalvinu, ključna tema je bila reformacija in izobraževanje. V letu 2011 je bila nosilna tema Reformacija in svoboda, leta 2012 Reformacija in glasba, leta 2013 Reformacija in strpnost, leta 2014 Reformacija in politika, leto 2015 se je ukvarjalo s temo Reformacija, slika in *Biblija*, leta 2016 pa je ključna tema bila Reformacija in en svet.

Škof Filo se je najbolj dotaknil teme letošnje dekade z naslovom Reformacija in en svet oziroma Reformacija kot svetovljanka. Tema letošnjega leta pomeni predvsem, da se vprašamo, kaj pomeni reformacija v svetu globalizacije in vsesplošne ekumene. Uvodoma je zastavil vprašanje, ki veje iz same obletnice, in sicer ali je reformacija, ki velja za razkol v nečem, lahko podlaga za praznovanje. Ob razkolu, ki je nastal v zgodovini že pred stoletji, pa je doprinos reformacije v ožjem in širšem versko-duhovnem, socialno-etičnem, kulturnem in splošnem pojmovanju velik in nujen, kajti reformacija je rodila mnoge sadove, kateri rastejo in se odražajo še danes.

Gibanje reformacije je zaznamovalo vse vidike življenja in k temu, predvsem k spremembam na bolje, nas spodbuja še danes. Obletnice so prav tako pravi čas in mesto, da preverimo svoje lastno delovanje, usmerimo kritičen pogled nazaj, v sedanost in v prihodnost.

V sklopu praznovanja 500. obletnice se bo znotraj Evangeličanske cerkve, ekumene in širše odvijalo mnogo dogodkov, bogoslužij, simpozijev in srečanj tudi pri nas. V sklopu evropske reformacijske poti

sta Ljubljana in Puconci pridobila poseben status – status Luthrovih mest oziroma mest reformacije.

Zadnja Luthrova dekada Reformacija in en svet, kakor je nadaljeval škof, je tematski zaključek leta reformacije 2016, ki poteka v znamenju sveta, kakršen je danes. Sveta, ki je v mnogočem postal *majhen*, saj prek spleta v trenutku *skočimo* na njegovo drugo stran. Sveta, ki zahteva od nas aktivno delovanje, etičnost, krščanstvo v pravem pomenu besede, izobraževanje in kritično postavljanje meja, sveta, ki zahteva pravičnost in zavzetost kristjanov za pereča vprašanja. Sveta, ki zahteva humanost do vseh ljudi in ki mora biti usmerjen proti sovražstvu in ksenofobiji. Najprej in vedno je treba začeti pri sebi, sprejeti svojo lastno noto odgovornosti in jo nato razširiti še globalno.

Katja Ajdnik

KÜZMIČEVI DNEVI 2016

Puconci, 25. avgust

Letošnji Küzmičevi dnevi so bili posebni. Niso bili le tradicionalna obletnica najstarejše Evangeličanske cerkvene občine v Puconcih, ampak so bili namenjeni uradni razglasitvi Puconcev, Ljubljane in Rašice za kraje reformacije. Vsem trem krajem oziroma mestom je bil podeljen ta status, saj so bili pomembni tudi pozneje kot mesta nastanka uradnega evangeličanstva na Slovenskem (Puconci, Ljubljana) oziroma kot kraji, od koder prihaja pomembna protestantska osebnost (Trubarjeva Rašica).

Naslednje leto 2017 mineva namreč 500 let od reformacije, česar se bo spominjala predvsem Evropa, eden izmed dogodkov v sklopu tega pa je tudi t. i. reformacijska pot, ki obsega 68 krajev po Evropi. Pri

Spominski dom Števana Küzmiča v Puconcih, ki je bil zgrajen pred slabim desetletjem, pomeni veliko pridobitev za vas in okolico. V njem potekajo številne prireditve verske vsebine, posvečene predvsem proučevanju zgodovine protestantizma, postal pa je tudi izobraževalno, kulturno in družabno središče te živahne vasi.

nas so to Puconci ter Ljubljana z Rašico. V ta namen smo v Puconcih postavili tudi table, ki krasijo vse vhode v vas in tudi cerkev, ter nas postavljajo na pomemben zemljevid zgodovine in sedanjosti.

Küzmičevi dnevi so bili uradno odprti v četrtek, 25. avgusta, v Spominskem domu Števana Küzmiča v Puconcih. Uvodne besede je imel škof Filo, ki je spregovoril o bližajoči se obletnici reformacije in o pogledu naprej, kaj je zapuščina reformacije oziroma katere prvine je potrebno ponovno odkriti času primerno. Nato je sledilo predavanje dr. Klaudije Sedar na temo Aleksander Terplan (1816–1858), neomajen in neutrudden duhovnik puconske fare. Letos je namreč minilo 200 let od njegovega rojstva. V ta namen smo skupaj s Pokrajinsko in študijsko knjižnico Murska Sobota izdali faksimile njegove knjižice, ki je izšla leta 1856 ob blagoslovitvi prenovljene puconske cerkve. Večer so popestrili duo Tadeja in Dejan ter domači ženski pevski zbor pod taktirko prof. Vukana.

27. avgusta je potekalo rekreativno kolesarjenje *Po nekdanjih zgodovinskih poteh med Puconci in Gornjo Radgono*. Bilo nas je 16 kolesarjev in kolesark, ki smo prevozili 36 km dolgo pot, se ustavili na pomembnih mestih, ki pričajo o protestantskem življenju ter se obenem prijetno družili. 28. avgusta pa smo imeli svečano bogoslužje ob prisotnosti duhovnikov in duhovnic, častni pridigar je bil škof Filo.

Tako smo se v najstarejši evangeličanski cerkveni občini spomnili preteklosti, na to, kar nas določa v mišljenju in v verovanju tudi danes, obenem pa smo pogledali naprej, kaj nam protestantske vrednote lahko dajo jutri, kako je Božja beseda temelj našega življenja, ljubezni do sočloveka in družbe, izraz naše vere v Boga.

Küzmičeve dneve so organizirali Evangeličanska cerkev AV v Sloveniji, Občina Puconci ter Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – podružnica Pomurje.

Katja Ajdnik

GALERIJA SKEDENJ IN LIKOVNA SREČANJA TRUBARJEVI KRAJI

Trubarjeva domačija, 14. maj do 8. junij

Ta dan mi je bilo popolnoma nemogoče pečati se s kako drugo rečjo. Ponoči že v postelji me obide misel, ali ne bi bil morda jaz v umetnosti našel, kar bi mi bilo, če ne izpolnilo, pa vsaj nekoliko potolažilo večno hrepenenje mojega srca ter me vsaj za trenutke povzdignilo nad vse bede sveta, ko bi bil nji posvetil vse svoje moči. (J. Stritar, Zorin, str. 61–62)

Beseda in podoba, dva tradicionalno najmočnejše uzaveščena načina orisovanja človekovega odnosa do sveta, nas s svojimi receptornimi in izraznimi specifikami osredotočata na različne vidike družbene realnosti in subjektivna doživljanja njenih segmentov. Opozarjata na možnost divergentnih rešitev in na neverjetno moč ideje, kadar v njuni reprezentaciji združita moči. Beseda, pisana in govorjena, slovenska beseda in beseda kot *logos*, se je po dolgotrajnih prizadevanjih v preteklem stoletju na Trubarjevini zasedla kot osrednja kulturna vrednota, njeno negovanje je postalo samoumevna civilizacijska norma. Ne le Rašica, celotno velikolaško okolje je prežeto z literarno tradicijo in, čeprav včasih bolj potihlo, v njem neprestano poleg Trubarjevih odmevajo tudi Levstikove, Stritarjeve in Javorškove besede. Morda je prav zaradi bogastva njihove zapuščine likovno ustvarjanje ostajalo v poziciji alternative in ni nikoli, tako po kvaliteti kot po kvantiteti, doseglo mesta, primerljivega besednim mojstrovčinam. Za naštevaje akademsko izobraženih umetnikov, ki izhajajo iz teh krajev, potrebujemo eno samo roko, morda bi bil dovolj celo en sam prst. Vse to navkljub dejstvu, da prav Stritar velja za enega najpomembnejših piscev likovnih kritik in ekfraz v slovenskem jeziku iz obdobja devetnajstega stoletja in preloma v dvajseto stoletje.

Pa vendar je bila ob obnovi domačije v osemdesetih letih 20. stoletja ravno podoba tista, ki je pomagala ustvariti prostor najprej za Trubarjevo besedo in nato še za slovensko besedo nasploh. Na pobudo Jožeta Cente, ki jo je naslovil na Društvo likovnih umetnikov, je prek petdeset slovenskih ustvarjalcev prispevalo svoja dela za dražbo, katere izkupiček so namenili dokončanju renovacije stavb in prezentaciji vsebin. Med njimi najdemo nekatera zveneča imena, kot npr. Božidar Jakac, Zdenko Kalin, Miha Maleš, Drago Tršar, Janez Boljka, France Slana in Andrej Jemec. Zaključne razstave likovnih srečanj, ki so se redno odvijale vse od leta 1983 naprej, so se po odprtju Trubarjevine leta 1986 iz Velikih Lašč preselile v galerijo Skedenj. Od ponovne prenove leta 2015 je galerijski prostor z gladko belino sten še primernejši za razstavljanje, kljub temu pa njegova velikost in razporeditev okenskih in drugih odprtin ne preneseta večjega števila del in zahtevata premišljen izbor.

Likovna srečanja so se tu več kot dve desetletji odvijala pod okriljem Kulturnoumetniškega društva Primož Trubar Velike Lašče pod strokovnim vodstvom Jožeta Cente in pod organizacijsko taktirko Janeza Grudna. Za Cento je organizacijo in vodenje srečanj prevzela Helena Grebenc Gruden. Sprva so se srečanj udeleževali le akademsko izobraženi umetniki, ki so se jim sčasoma pridružili še nekateri, na lokalni ravni bolj ali manj uveljavljeni ljubiteljski ustvarjalci.

Pavle Ščurk, Brez naslova, akril/platno, 140 × 50 cm

Umetnostni zgodovinar in likovni kritik Tomaž Brejc je zapisal, da Zorinov spomin na umetnine iz pariškega Louvra, ki ga navajam na začetku besedila, zveni, »kakor da bi slišal glasove iz nekega davnega, zares izgubljenega sveta« (T. Brejc, *Realizem, impresionizem, postimpresionizem*, 2006, str. 12). Podobno je s krajinarstvom, ki je kot glavna motivna rdeča nit zaznamovalo večino vsakoletnih srečanj. V odnosu do sodobne umetnosti je motiv krajine v raznovrstnih oblikah res postal stvar neke davno minule preteklosti, a je na Rašici ostajal aktualen med umetniki in porajal živo komunikacijo s publiko.

Letošnje štirinintrideseto srečanje likovnih umetnikov je bilo tematsko posvečeno trideseti obletnici Trubarjeve domačije, zato so se 14. maja gostujoči ustvarjalci namesto po okoliških krajih sprehodili po Trubarjevi rojstni vasi in v starem vaškem jedru poiskali navdih za delo. Na zaključni razstavi, ki smo jo odprli 8. junija, so svoja dela na ogled postavili Miro Bizjak, Neva Bilač, Miloš Sarič, Nenad Vukobrat, Skender Bajrovič, Martina Starc, Dragica Kern, Drago Petrovič, Pavle Ščurk, Veljko Toman, Janez Kovačič, Darinka Grmek Štrukelj, Cvetka Jakovljevič, Lidija Vilar, Mojca Borko, Jože Stritar, Alenka Klemenčič, Silvo Kretič, Dušan Zekovič, Silva Ros, Milena Branišelj, Miha Edi Juvanc, Zlatko Rudolf, Suzana Komel in Igor Dolenc.

Kratek oris pretekle kontinuitete in letošnjih dogodkov zaključujem s Stritarjevo bogato razpleteno mislijo o profesionalizmu v umetnosti, saj se z njegovim položajem spreminja tudi značaj likovnih srečanj na Rašici. Uvodoma velja omeniti, da Stritar o tem ni le govoril, ampak je sam aktivno prispeval k gojenju mecenstva in s svojim zgledom

k temu spodbujal tudi druge dunajske in ljubljanske premožne meščane. Tako je kiparju Alojzu Ganglu naročil (in seveda kasneje tudi plačal) svoj kiparski portret in ga postavil na svojo pisalno mizo. Da pri tem ni šlo za prevzetnost, ampak za strateško gesto podpore in spodbude, izvemo iz besed, ki jih je vpletel v dolgo hvalo Ganglovemu ustvarjanju in jo objavil v *Ljubljanskem Zvonu*. To niso več glasovi davno izgubljenega sveta, ampak še danes aktualni komentar brez dlake na jeziku:

Umetnik namreč – čudno je res, ali vendar je tako – mora jesti, se oblačiti in pod streho biti; po zimi se tudi greti pri peči, kakor kak drug navaden človek. Gotovo bi on rad živel, kakor »lilije na polju«, ko bi se dalo! Ali ne da se, pa se ne da. Vsaj zdaj je tako: kako je bilo v lepih prejšnjih časih, ne vem; mogoče, da so v tisti blaženi pretekli dobi umetniki, sosebno pesniki živeli o samo rosi in mesečini; dandanašnji to ne gre, toliko vem. Vendar še zdaj menijo nekateri, da ni boljšega pospešila umetnosti, kakor krepko, izdatno stradanje! Kokoš, predobro rejena, pravijo, ne nese več jajec; tako menijo, da dobro življenje ne de dobro umetniku, njim pa, njim! Denar si služiti z umetnostjo, podli mamon, kaka sramota, kaka debela materijalnost! Mene pa ni nič sram, reči pred vsem svetom, da me noben denar ne veseli tako, kakor tisti, ki sem si ga pridobil s peresom; da, prav ponašam se z njim; samo da bi imel več prilike! Tudi ko bi bil jaz bogatin, ne bi spisal nobene vrstice zastonj; ali pripisani denar vem, kam bi obrnil. Če hoče kak pismouk ali farizej kje napačno porabiti te moje poštene besede, pa naj jih; njemu bo dobro delo in mene ne bolelo. (J. Stritar: Alojz Gangl. Ljubljanski zvon, 1896).

Zapisa Marjana Dolšina Delač

XX. SLIKARSKA KOLONIJA »PRIMOŽ TRUBAR« MORAVSKE TOPLICE

V času od 25. septembra pa do 2. oktobra 2016 smo organizirali že 22. tradicionalno slikarsko kolonijo »Primož Trubar« v Moravskih Toplicah.

Pri delu v koloniji so pod umetniškim vodstvom Nikolaja Beera, mimogrede kolonijo vodi že od njene ustanovitve, sodelovali naslednji umetniki iz Slovenije in tujine: Ana Canjko, Jerneja Smolnikar, Rudi Benetik (Avstrija), Jože Vrščaj, Aleš Sedmak, Velko Toman, Rudi Skočir in Dušan Fišer.

Umetniki, ki so v Moravskih Toplicah več dni živeli in ustvarjali, so v svojih delih prikazali našo pokrajino in njeno duhovno razsežnost.

Organizatorji kolonije imamo pri svojem delu kar nekaj težav, ki so pretežno finančne narave, a jih zaenkrat še obvladujemo. Poudariti pa velja, da brez podpore donatorjev in sponzorjev kolonije ne bi mogli uspešno izpeljati. Posebej moramo omeniti soorganizatorja, ki pri organizaciji kolonije sodelujeta že od začetka, to sta Občina Moravske Toplice in Evangeličanska občina Moravske Toplice.

Kljub vsem težavam, ki nas pestijo, pa v SPD »Primož Trubar«, podružnica Murska Sobota, ne bomo vrgli puško v koruzo. Po svojih najboljših močeh se bomo še v prihodnje trudili, da bo kolonija nadaljevala s svojim poslanstvom. Tako predvidevamo, da jo bomo v času od 24. septembra do 1. oktobra 2017 spet organizirali v Moravskih Toplicah, že 23. po vrsti.

Rudi Kokalj

Umetnika-slikarja pri delu v zasilnem ateljeju

Prisotni zbrano poslušajo govor ob otvoritvi razstave

NAGOVOR OB OTVORITVI RAZSTAVE Murska Sobota, 21.november

Odpiram, zadnjič, razstavo večletne Slikarske kolonije Primož Trubar. Ta kolonija je skoraj vsa leta delo treh spoštovanja vrednih mož: predsednika podružnice društva Geze Farkaša, nenadomestljivega, za vse odgovornega Rudija Kokalja, in umetniškega vodja Nikolaja Beera, ki leto za letom privablja že uveljavljene in sveže mojstre čopiča, zaradi česar sodi prireditve v vidnejše kulturne dogodke Prekmurja.

Pobudniki te kolonije so bili razmišljujoči ljudje. Kaj so imeli v mislih? Predpostavljam, da dvojje:

Prvo, v vsakoletni koloniji in kasnejši razstavi so videli priložnost za promocijo Prekmurja, ki je – žal – še vedno »daleč od Ljubljane«.

Drugo, hoteli so, da bi društvo nekaj (kar zmore) prispevalo k revitalizaciji evangeličanstva, ki bolj ali manj (še vedno) vegetira.

Ali so jim lokalna in širša skupnost, še posebej pa evangeličanski kleriki, v tem sledili?

Obiski razstav in medijska pokritost kažejo, da kolonije in kasnejše razstave, žal, niso zadetek v polno. Lokalnega veljašstva na razstavah praviloma ni; posebno razočaranje je odsotnost protestantske duhovščine, ki v tovrstnih civilnih dejanjih očitno ne vidi priložnosti za promocijo evangeličanstva, katerega glasniki so.

To pa ne pomeni, da bi s kolonijami in razstavami morali končati. Nasprotno: potrebno je vztrajati!

Promocija Prekmurja je nujnost, je v funkciji kakovostnejšega življenja Prekmurk in Prekmurcev, evangeličanstvo pa bi moralo postati številčnejša in vplivnejša slovenska vera in cerkev.

Slikarska kolonija Primož Trubar je, ni dvoma, v funkciji obojega.

Naj razume, kdor more!

Razstava je odprta. Mag. Franc Obal vam je letošnja dela, tako kot vsa doslej, več kot dostojno predstavil. Uživate!

mag. Viktor Žakelj

Župan Anton Zakrajšek ob uvodnem pozdravu z avtorji Renata Lesar Hržič, Veroniko Vasič, dr. Tatjano Devjak, Barbaro Pečnik in Andrejem Perhajem. Foto: Niko Samsa

TRUBARJEVA DOMAČIJA V LETU 2016

*Voda bo vrtela kolo in s podobno neskončnostjo bosta
rasla knjiga in jezik.*

Danes se kolo še vedno vrti, knjiga bere in jezik govori.

Andraž Pöschl,

izbor besedil za orednjo proslavo ob Trubarjevem
letu na Trubarjevi domačiji leta 2008

TRUBARJEVA DOMAČIJA PRAZNUJE TRIDESETLETNICO

Za Trubarjevo domačijo je bilo leto 2016 v marsičem posebno. Že v januarju je domačija zamenjala svojo organizacijsko strukturo, dobila je novega najemnika gostinskega lokala, kar pa je najpomembnejše – praznovala je že svojo 30. obletnico, pomemben mejnik ne samo v velikolaškem, ampak tudi v širšem slovenskem prostoru. Ob tej priložnosti je Občina Velike Lašče na pobudo župana Antona Zakrajška izdala knjigo *Trubarjeva domačija praznuje: 1986–2016*.

Predstavitev knjige je kot uvod v letošnja občinska praznovanja potekala v četrtek, 2. junija v Trubarjevi spominski sobi. Uvodoma je župan Anton Zakrajšek predstavil razloge, ki so vodili občino k izpeljavi tega projekta in zbrane vse lepo povabil na prihajajočo prireditve ob občinskem prazniku, ki je v letošnjem letu posvečen ravno 30. obletnici Trubarjeve domačije in 25. obletnici samostojnosti slovenske države. Svoje delo pri pripravi publikacije so nato predstavili avtorji dr. Tatjana Devjak, ki je knjigo tudi uredila, mag. Bar-

bara Pečnik, Veronika Vasič, Andrej Perhaj in Renata Lesar Hržič. Knjiga *Trubarjeva domačija praznuje* je bila v svojem izhodišču zasnovana kot pregled programov Trubarjeve domačije od leta 1986 do danes, pri čemer je njen osnovni namen poudariti pomen Trubarjeve domačije kot rojstnega kraja našega velikega rojaka Primoža Trubarja.

S svojo prisotnostjo na predstavitvi so nas v velikem številu počastili sodelavci domačije in gostje, med drugim tudi pisatelj in politik dr. Aleksander Zorn, častni evangeličanski škof mag. Geza Erniša, pisatelj, pesnik in gledališki igralec Tone Kuntner. Slednja sta zbrane tudi nagovorila in knjigo na pot pospremila z besedami pohvale in priznanjem občini za to, da Trubarjeva domačija živi in prispeva k ohranjanju Trubarjevega izročila.

Obletnici so bile prilagojene vse glavne dejavnosti, na programskem (vsebinskem) področju, pa tudi na področju investicij. V sprejemnici domačije je bila osvežena spominska trgovinica ter dopolnjena z nekaterimi novimi artikli.

Predstavitev knjige *Trubarjeva domačija praznuje* je potekala ravno na dan, ko so se v mlinu zavrtela nova mlinska kolesa. Obnovljen je bil most med domačijo in otokom, v jesenskem času pa se je pričelo tudi s pripravljalnimi deli za ureditev dodatnih parkirnih površin, na dvignjenem platoju med nivojem ceste in travnika. Predvidena je ureditev sezonskega, travnatega parkirišča, ki se bo s celostno ureditvijo vključilo v ambient parka ob Trubarjevi domačiji. Z deli se bo nadaljevalo naslednje leto, ko bo končana zaključna plast, položene pvc travniške rešetke ter zasajena trata.

Izobraževalni programi in delavnice so letos privabili spet lepo število udeležencev, med katerimi so prevladovala šolske skupine: Trubarjeva domačija – 9840 obiskovalcev, Levstikov dom, Levstikova in Stritarjeva spominska soba – 1175 obiskov. Povečanje v Levstikovem domu gre v glavnem na račun gradu Turjak, nekoliko pa je vzrok tudi vključevanje spominske sobe v različne akcije, kot sta bili npr. razstava Martin Krpan in vključitev spominske sobe v projekt Z igro do dediščine, ko smo povabili na ogled predšolske otroke vrtca Sončni žarek in otroke prve triade OŠ Primož Trubar. Knjigovske delavnice zavoda Parnas je letos obiskalo 3719 udeležencev. V navedenih številkah so vključeni le obiskovalci s plačano vstopnino, ne pa tudi obiskovalci prireditelj, otvoritev razstav itd.

Promocija izobraževalnih programov je potekala prek spletne strani, obveščanja osnovnih in srednjih šol o ponudbi ter prek vključevanja v različne skupne promocijske akcije muzejev in galerij, kot je npr. vsakoletni Kulturni bazar, prireditelj, kjer predstavljajo svojo ponudbo za otroke in mladino kulturne ustanove iz vse Slovenije. Osrednja tema letošnjega bazara, ki je potekal 31. marca, je bila pismenost kot koda razumevanja različnih področij umetnosti, pri čemer je bil največji poudarek na razvijanju bralne pismenosti in bralne

Nova kolesa je izdelal mojster Matjaž Debevc iz Grahovega pri Cerknici. Foto: Nika Perovšek

kulture. Trubarjeva domačija se je predstavljala na predstavitvi in pogovoru Razvijanje bralne pismenosti v muzejskih programih. V pogovoru, ki ga je povezovala dr. Staša Tome, je sodeloval Andrej Perhaj. Trubarjeva domačija je bila tudi ponovno vključena s svojo kulturno-izobraževalno ponudbo v spletni katalog kulturnega bazara, prav tako pa tudi v katalog ponudbe muzejev in galerije Skupnosti muzejev Slovenije.

18. junija se je odvila še ena Poletna muzejska noč na Trubarjevini. Obiskovalci so si med 18. in 23. uro lahko ogledali spominsko sobo z mlinom, žagarsko zbirko v Temkovi žagi, v galeriji Skedenj pa 34. razstavo Trubarjevi kraji. Ob 19. uri je zbrane Andrej Perhaj na svoj edinstven način popeljal v Trubarjev čas, ob 20.30 uri pa je sledil ljekaru – večer avtorskih in ljudskih pesmi v izvirni interpretaciji Mateje Gorjup, pevke, pedagoginje in raziskovalke ljudskega izročila. V intimnem vzdušju

spominske sobe Trubarjeve domačije je s svojim čarobnim glasom poslušalce popolnoma prevzela.

V tednu otroka v začetku oktobra smo v letošnji projekt Z igro do dediščine vključili program Levstikov Martin Krpan, ki ga je izvedla vodnica Slava Petrič v Levstikovi in Stritarjevi spominski sobi v Velikih Laščah. Na slikovit način je otrokom predstavila povest Martin Krpan pisatelja Frana Levstika in kraje, kjer je povest nastala. Levstikov značaj jim je predstavila z različnimi anekdotami iz Levstikovih mladostnih dni, ki jih je močno zaznamovalo tudi veliko prijateljstvo s še enim Laščanom, pisateljem Josipom Stritarjem. Otroci so si ogledali spominsko sobo, ki je posvečena obema slovenskima književnikoma, ter razstavo najrazličnejših knjižnih izdaj in likovnih upodobitev Martina Krpana, ki je bila odprta 29. septembra 2016 ob Levstikovem kulturnem večeru. Odziv je bil nad pričakovanji, v tem tednu se je v brezplačen program vključilo 180 velikolaških in sodraških predšolskih otrok in otrok I. triade.

RAZSTAVNA DEJAVNOST

Trubarjeva domačija vsako leto zaživi v spomladanskem času, tudi po zaslugi likovnih razstav v galeriji Skedenj. Prva v sklopu letošnjih razstav je bila razstava Mojih 70 let ljubiteljske slikarke Pavle Černigoj iz Sevnice. Predstavila se je z nizom slik, od katerih vsaka predstavlja deset let v razvoju človeka, njegovo duhovno energijsko rast ter duševno dozorevanje. Program otvoritve sta popestrila vokalna skupina Triola in letošnji dobitnik bronaste Prešernove plakete Občine Sevnica gospod Sinjo Jezernik v vlogi Primoža Trubarja.

V maju je sledila razstava likovnih delavnic UTŽO Velike Lašče pod mentorstvom mladih akademskih slikark Urške in Ane Meke, ki so se tokrat predstavljale pod naslovom Podobe misli. Svoje misli so v podobe ujele Maja Centa, Zorka Grobelšek, Dragica Kern, Marija Ovca, Nevenka Peterlin, Darinka Grmek Štrukelj in Lidija Vilar.

Tako kot že 32 let pa je bil junij tudi letos rezerviran za likovno razstavo Trubarjevi kraji, ki so jo člani KUD Primož Trubar in vsi sodelujoči umetniki pripravili v spomin na 30. obletnico obnove Trubarjeve domačije. S svojimi deli je sodelovalo 25 priznanih slovenskih likovnikov. Razstavo sta 8. junija predstavili dolgoletna organizatorica srečanj Helena Grebenc Gruden in umetnostna zgodovinarica Marjana Dolšina, uradno jo je odprla podžupanja dr. Tatjana Devjak, za glasbeno popestritev pa so poskrbeli pevci in pevke Velikolaške vokalne skupine pod vodstvom Martine Kovačič. (*Več o likovni koloniji na str. 53.*)

V avgustu je galerija Skedenj na Trubarjevi domačiji zaživela v barvah Istre slikarke Žive Agrež iz Ljubljane. Živo Agrež in njeno ustvarjanje smo imeli priložnost spoznati že lansko leto z razstavo Dolina Reke Krke na gradu Turjak. Na Trubarjevi domačiji se je Živa Agrež

predstavila s slikami iz cikla Istra – ostanki časa. Kot je zapisala umetnica, je ob pogledu na razpadajoče, okrušene fasade starih mestec in vasi v notranjosti Istre kar segla po slikarski lopatki, da bi z močnimi, prekrivajočimi nanosi vedno nove barve, ki niso nikoli popolnoma prekrili spodnjih, ustvarila magijo okruškov časa. Čudovite barve so prijetno poživile galerijo, vanjo vnesle pridih poletja in obogatile obiskovalcem njihovo izkušnjo v Trubarjevem rojstnem kraju.

Članice likovne skupine ljubljanskega Društva medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Ljubljana so v četrtek, 15. septembra, na Rašici odprle svojo drugo letošnjo likovno razstavo. Dela so nastala v spomladanski koloniji na Trubarjevini. Na svoja platna so ujele figure, motive iz narave ter umetelnih del kiparja Staneta Jarma, ki je večidel deloval na Kočevskem. Odprtitev je spremljala predstavitev lansko leto izdane knjige *Poklon izgubljenim očem*, katero so likovnice oblikovale z namenom, da bolezen demenco in Alzheimerja predstavijo tako strokovno kot literarno in likovno, ter ju na svojevrsten način približajo ljudem.

Oktobrska likovna razstava je zaokrožila letošnje Dneve evropske kulturne dediščine, ki že 26 let potekajo pod okriljem Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, letos pod geslom Dediščina okoli nas. Od 7. oktobra pa vse do 4. decembra je svoja dela postavil na ogled Pavle Ščurk, umetnik, ki že vrsto let sodeluje na likovnih srečanjih Trubarjevi kraji. Tokrat pa se je prvič predstavil s samostojno razstavo, ki jo je naslovil »Akrili in akvareli«. Kot nakazuje že sam naslov, je mojster akvarelne, akrilne, pa tudi oljne tehnike. Je krajinar, saj pri ustvarjanju črpa iz narave, pokrajine. Razstavo in umetnika je predstavila Helena Grebenc Gruden, kulturni program pa so popestrile učenke Glasbene šole Ribica, oddelka Velike Lašče.

Živa Agrež je v Skednju razstavila dela z istrsko tematiko

PRIREDITVE

Na Trubarjevini so se poleg otvoritev likovnih razstav zvrstile tudi številne druge prireditve. V marcu so avtorji *Sto prašičkov* poje predstavili svojo knjigo *Ljubezen premaga vse*. 21. maja je Zavod za razvijanje ustvarjalnosti predstavil deseti pesniški zbornik *Pesem.si*, ki združuje izbor najboljših pesmi, nastalih in objavljenih v preteklem letu na pesniškem portalu *pesem.si*.

8. junija smo praznovali Trubarjev dan. Društvo slovenskih pisateljev je v okviru projekta Slovenska pisateljska pot najprej pripravilo že tradicionalni literarni večer *Dom v jeziku*. V dogodku ob 17. uri z neposrednim radijskim prenosom na 3. programu Radia Slovenija (program Ars) so letos s svojimi besedili nastopili dobitniki največjih slovenskih literarnih nagrad: Meta Kušar, Andrej E. Skubic, Miklavž Komelj, Ervin Fritz, Jan Krmelj in Mojca Kumerdej. Ob 19. uri je sledilo odprtje že omenjene 34. likovne razstave Trubarjevi kraji. (Več na str. 7.)

Ob zaključku občinskih praznovanj nam je kljub izredno slabi vremenski napovedi uspelo izpeljati prireditev »Nedeljsko popoldne na Trubarjevi domačiji«.

Pika Nogavička je razveselila najmlajše obiskovalce

foto Peter Centa

To je bila že druga prireditev po vrsti, ki jo je pripravila Občina Velike Lašče v sodelovanju s KUD Rob, Osnovno šolo Primoža Trubarja in vrtcem Sončni žarek. Za ogrevanje je ansambel Kvintet 7, ki ga sestavljajo Franci Malavašič, Nejc in Irena Drobnič, Bine Devjak, Pavle Jerše, Aleksander Miklavc in Uroš Pavlovič, zaigral dve skladbi. Sledil je program v Trubarjevi spominski sobi. Najprej so nastopili pevci in plesalci folklorne skupine OŠ Primož Trubarja Velike Lašče pod mentorstvom Veronike Lipovec in Vite Mekinda. Sledila je težko pričakovana Pika Nogavička (*sl. str. 57*) s svojimi norčijami, ki so jo ponovno odlično odigrali člani igralske skupine KUD Rob. Popolnoma očarani otroci so se po nastopu preselili pred mlin, kjer so se lahko vključili v različne gibalne igrice. Na njihovo veliko veselje se jim je pridružila tudi Pika Nogavička s Fickom.

V galeriji Skedenj so pod vodstvom mentoric iz vrtca Sončni žarek in KUD Rob potekale različne ustvarjalne delavnice. Otroci so tam lahko razvijali svojo domišljijo ob izdelovanju lutke Pikinega Ficka, papirnatih kap, veternic ter različnih okrasnih priponek in verižic iz slamic. Za dobro razpoloženje malo večjih pa je s svojim nastopom na odru pred žago poskrbel ansambel Kvintet 7. Razigranost otrok in vseh sodelujočih je pregnalo celo dež in izza oblakov je pokukalo sonce.

Poletje je 10. julija zopet popestril Komarjev dan v organizaciji J.A.Z. in družbenik. Prireditev je namenjena starim in mladim, polna je zabavne rekreacije in tekmovanj in ustvarjalnih delavnic.

V septembru smo že tradicionalno gostili podelitev Rožančeve nagrade, ki sta jo letos prejela Robert Simonišek za zbirko esejev *Trk prostorov* in Jure Jakob za zbirko *Hiše* in drugi prosti spisi. (*Več na str. 36.*)

V PRIČAKOVANJU 500-LETNICE REFORMACIJE

Oktober je bil že popolnoma v pričakovanju 500-letnice reformacije, ki jo bomo obeležili v letu 2017. Rašica je že junija pridobila naziv Evropsko mesto reformacije in se tako priključila že več kot 52 mestom širom Evrope, med drugim Dunaju, Oslu, Zürichu, Ljubljani, Baslu, Bernu itd., ki so se pred tem že ponašali s tem nazivom. Prav tako junija je Vlada RS ustanovila Častni odbor za počastitev 500. obletnice začetka protestantskega gibanja in reformacije, v katerega je bil imenovan tudi velikolaški župan Anton Zakrajšek.

Uvodna slovesna prireditev v leto reformacije je bila na Rašici 9. oktobra. Organizatorji spominske prireditve »Evropa z in brez meja« so bili Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Romuniji, Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Sloveniji, Ustanova Gustav-Adolf-Werk iz Stuttgarta ter Združenje sedmograških Sasov v Nemčiji. Prireditev se je pričela z bogoslužjem, ki sta ga skupno opravila

slovenski evangeličanski škof Geza Filo in romunski evangeličanski škof Reinhart Guib iz Sibiuja.

Po bogoslužju so v sklopu prireditve pod naslovom »Dvanajst drevesc jablan za jasno besedo« kot prvo drevesce na Trubarjevi domačiji posadili v spomin na prvega evangeličanskega superintendenta sedmograških Sasov Paula Wienerja, ki se je rodil v Ljubljani in dolga leta služboval v Sibiu. (*Več o dogodku v samostojnem članku na str. 32.*)

DAN REFORMACIJE

31. oktober je za Trubarjevo domačijo vedno slavnostni dan, saj praznujemo dan reformacije. Z obiskom in slavnostnim govorom nas je tokrat počastil častni škof Evangeličanske cerkve Geza Erniša. V kulturnem programu, ki ga je povezovala Tina Kadenšek, so sodelovali pevci okteta Gallus ter učenke Konseruatorija za glasbo in balet Ljubljana in Glasbene šole Ribnica, oddelka Velike Lašče. (*Več o proslavi na str. 18.*)

TA VESELI DAN KULTURE

Leto na Trubarjevi domačiji smo zaključili z odprtimi vrati na »Ta veseli dan kulture« 3. decembra 2016. Trubarjeva domačija je bila odprta za nenajavljene posamezne obiskovalce med 9. in 12. uro. V tem času so si lahko obiskovalci ogledali celotno domačijo, pri čemer smo izpostavili ogled žagarske zbirke na Temkovi žagi in razstave Martina Krpana v Trubarjevi čitalnici. Razstava knjižnih izdaj in likovnih upodobitev Krpana je bila najprej na ogled v Levstikovem domu v Velikih Laščah. V večjem delu je obsegala izdaje in druge eksponate iz zasebne zbirke župana Antona Zakrajška. Ta je zbirko ob otvoritvi 29. septembra podaril Trubarjevi čitalnici. Ob Ta veselem dnevu kulture smo zato nje-govo zbirko prenesli in razstavili v Trubarjevi čitalnici.

Razstavo knjižnih izdaj in likovnih upodobitev Martina Krpana so po razstavi v Levstikovem domu prenesli v Trubarjevo čitalnico

Foto: Boštjan Podlogar

Od leve proti desni: Urška Lobnikar Paunović in Polona Brenčič, Valvasorjeva knjižnica, mag. Viktor Žakelj, Vesna Vidic Jeraj, ravnateljica OŠ Boštanj, Milvana Bizjan, ravnateljica OŠ Raka (vse fotografije Nena Bedek)

Za vse ustvarjalne vse vseh starosti pa je bila med 10. in 11. uro v galeriji na voljo delavnica Majhna, manjša, še manjša ... Udeleženci so lahko izdelali poljubno miniaturno knjigo.

»Ta veseli dan« smo zaključili s predstavitvijo pesniške zbirke pesnika, pisatelja in gledališkega igralca Toneta Kuntnerja *Slovenska pomlad*, *La Primavera*, ki je izšla ob 25. obletnici državne samostojnosti pri založbi Karantanija. Knjigo sta v sproščenem pogovoru predstavila pesnik in prevajalka knjige v španščino gospa Alenka Gortan.

Za glasbeno popestritev so poskrbele učenke Glasbene šole Ribnica, oddelka Velike Lašče Eva Ivanc, Špela Kokošinek, Eva Pečnik, Zala Starc in Klara Zakrajšek, redne sodelavke na naših prireditvah.

POROČNI OBREDI

V toplejši polovici leta je na Trubarjevi domačiji živahno tudi zaradi poročnih obredov, ki potekajo od aprila do konca oktobra v Trubarjevi spominski sobi. V letošnjem letu so poročni obredi še posebej privlačni, saj po novem skrbijo za njihovo lepo zunanjo podobo člani in članice Podeželske mladine Velike Lašče v svojih nošah. Za pogostitev je na voljo prostor pred Temkovim mlinom ali v primeru slabega vremena v prenovljeni galeriji Skedenj. Na željo poročnega para ju lahko poročita velikolaški župan ali podžupanja. V letošnjem letu se je na Trubarjevi domačiji poročilo osem parov.

mag. Barbara Pečnik,
Občina Velike Lašče

DELO PODRUŽNICE POSAVJE V LETU 2016

Podružnica Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar že 8 let (ustanovljena je bila leta 2008) združuje člane, ki smo v Posavju zavezani predstavljanju pomembne dediščine protestantizma na tem območju. Vsako leto je drugačno, a se vedno trudimo, da skupaj z različnimi ustanovami in posamezniki z javnimi dogodki obeležimo Trubarjev dan, Dan reformacije in izpeljemo likovno-literarni natečaj, ki smo ga zasnovali že ob ustanovitvi.

Že devetič smo tako skupaj z Valvasorjevo knjižnico in Osnovno šolo Jurija Dalmatina Krško ter s šolo, kjer smo letos predstavili razstavo, to je bila Osnovna šola Boštanj iz Sevnice, uspešno izpeljali ta zahtevni projekt.

DEVETI LIKOVNO-LITERARNI NATEČAJ NA OBISKU PRI JURIJU DALMATINU

S pomočjo obeh ustanov, predvsem pa s pomočjo in podporo osnovnih šol, ki se zavedajo pomena sodelovanja, ki skozi ta natečaj prinaša nova znanja in vedenja v naše posavske šole, smo se letos že devetič s številnimi sodelujočimi srečali na slovesnem odprtju razstave po natečaju. Dogodek z več kot 100 udeleženci je potekal v četrtek, 17. 11. 2016, s pričetkom ob 17. uri v prostorih Osnovne šole Boštanj. S svojo prisotnostjo in z nagovorom nas je tudi letos počastil predsednik SPD PT mag. Viktor Žakelj, ob njem pa tudi Srečko

Ocvirk, župan naše gostiteljice Občine Sevnica. Dogodek je bil tudi del počastitve občinskega praznika, saj občina Sevnica praznuje v novembru.

Izvajanje tega programa se prične konec avgusta, ko v Posavju razpišemo literarno likovni natečaj, ki že nekaj let nosi naslov Na obisku pri Juriju Dalmatinu. Naslov je hkrati širok in omejujoč, sta pa domišljija in predvsem kreativnost tako mentorjev kot ustvarjalcev tako rekoč brezmejni, kar vsako leto dokažejo dela, ki jih komisija dobi v ocenjevanje. Članice komisije smo bile Polona Brenčič in Urška Šoštar iz Valvasorjeve knjižnice Krško in Alenka Černelič Krošelj kot predsednica podružnice.

Likovni del natečaja je razvrščen v tri kategorije. Prva uokvirja dela, ki so jih ustvarili učenci od 1. do 5. razreda, druga dela ustvarjalcev od 6. do 9. razreda, tretja pa je namenjena srednješolcem. Prejeli smo dela samo v sklopu prvih dveh kategorij, na tretjo pa računamo spet naslednje leto, oziroma nam je žal, da že dve leti del iz srednjih šol nismo prejeli likovnih del.

Vsak udeleženec je prejel t. i. Dalmatinovo značko, letos so to bile ponovno priponke, na katerih je natisnjen faksimile podpisa Jurija Dalmatina.

V prvi kategoriji, 1. do 5. razred, smo prejeli 14 del iz 4 šol (Boštanj, Jurij Dalmatin Krško, Raka in Savo Kladnik Sevnica), ustvarjenih z delom 6 mentoric.

Vedno smo veseli del učenk in učencev osnovne šole s prilagojenim programom, OŠ Ane Gale Sevnica, od koder smo prejeli 7 del pod vodstvom njihove mentorice.

V kategoriji od 6. do 9. razreda smo prejeli 19 del, ki so nastala v šestih šolah (Artiče, Adam Bohorič Brestanica, Boštanj, Jurij Dalmatin Krško, Marjan Nemec Radeče, Raka) pod budnim vodstvom štirih mentoric in enega mentorja.

45 ustvarjalk in ustvarjalcev 40 likovnih del je ponovno dokazalo, da je mogoče povedati zgodbo o jeziku in narodu na različne načine, saj razstava vsako leto pokaže, kako veliko razumevanje in skrb

Eno nagrajenih likovnih del

Skupina nastopajočih deklet iz OŠ Boštanj

naklonijo udeleženci dediščini in natečaju. Komisija je podelila tudi 11 priznanj.

Letos je na literarni natečaj prispelo 25 literarnih prispevkov. V besedni umetnosti se je preizkusilo 25 učencev 8. in 9. razredov devetih posavskih osnovnih šol (Artiče, Boštanj, Adam Bohorič Brestanica, Brežice, Globoko, Koprivnica, Jurij Dalmatin Krško, Podbočje in Savo Kladnik Sevnica). Ustvarjanje učencev je spremljalo 11 mentorjev. Tudi to leto, torej že devetič, smo veseli, da je bil dosežen cilj literarnega natečaja, ki je spodbujati in usmerjati učence pri spoznavanju kulturne, verske in jezikovne zgodovine naroda, pri poglobljenem razmišljanju o času protestantizma, o boju in pridobitvah slovenskih protestantov, in to ne le v naslovu natečaja omenjenega Jurija Dalmatina, za katerega smo v enem od letošnjih prispevkov lahko prebrali, da je »prava legenda za Slovence«, ampak tudi o doprinosu ostalih slovenskih protestantskih mislecev, ki so tlakovali pot razvoja slovenskemu jeziku in s tem tudi slovenskemu narodu. Strokovna komisija je imela prijetno, a hkrati tudi težko in zahtevno nalogo. Prijetno je bilo opazovati neobremenjenost domišljije naših osnovnošolcev, ki so ji meje predstavljale zgolj zgodovinska dejstva. Težko se je bilo odločiti, katera dela nagraditi, saj je bilo potrebno upoštevati tako točnost navajanja zgodovinskih dejstev kot tudi literarno in jezikovno pestrost. Med prispelimi deli je bilo mnogo izvirnih nalog, v katerih so učenci pokazali poznavanje obdobja protestantizma, lokalnega okolja, izražali svoje domoljubje, tako na lokalnem kot nacionalnem nivoju. Iz prispevkov je razvidno, da se posavski osmo- in devetošolci zavedajo pomembnosti ustvarjanja v lastnem jeziku za obstoj in identiteto naroda, hkrati pa so upoštevali tudi pomembno dejstvo, da je jezik živ, da se razvija, spreminja in prilagaja času in prostoru. Tako posamezne naloge simpatično vključujejo slengovsko izrazoslovje. Komisija je podelila tudi 9 priznanj.

Program zaključne prireditve so oblikovali učenci OŠ Boštanj in ljubiteljska igralca Boštjan Arh in Aljaž

Arh, ki sta se predstavila kot učitelj Adam Bohorič in njegov učenec Jurij Dalmatin.

Nagradna ekskurzija v Ljubljano pa je bila zaradi okoliščin prestavljena v pomlad 2017.

Leto 2017 bo, ob poltisočletju pričetka reformacije in 470. obletnice rojstva Jurija Dalmatina v Krškem, tudi leto desetega natečaja, ki ga bomo predstavili prav na Osnovni šoli Jurija Dalmatina. S podružnico pa se bomo aktivno vključevali v različno dogajanje v čast obeh obletnic v Posavju in širše.

Alenka Černelič Krošelj

NAGOVOR V BOŠTANJU

Boštanj, 17. november

Spoštovana ravnateljica in vaš učiteljski zbor, ki ste omogočili to prireditev, lepo pozdravljeni in hvala! Pozdravljeni mlade pevke in pevci, ki ste nas razveselili z Gregorčičem. Pojdite s svojimi učitelji v Vrsno, preberite življenjepis Simona Gregorčiča, tega primorskega slavčka, da spoznate človeško zlobo, in to tistih, ki imajo polna usta ljubezni, njih ravnanje pa je ubijalsko za bližnje. Lepo pozdravljam vas, gospod župan, ki se očitno zavedate, da so take prireditve za vašo občino in za Slovenijo veliko pomembnejše od morebitnega obiska Trumpa v vaši občini.

Posavje ima srečo, ker ima Alenko in Polono in njune sodelavke, predane učiteljice, ki se zavedajo, da na plečih svojih dedov stojimo, da torej narod, ki nima spoštljivega odnosa do svoje zgodovine, nima prihodnosti.

Tod se zavedate veličine Adama Bohoriča; v njegovi pisavi je pisal še Prešeren, spoštujete genija Dalmatina, katerega zgodnji prevod Svetega pisma nas je uvrstil med najbolj kulturne narode Evrope in s tem sveta. Šolarji že leta hodite na »obisk k Dalmatinu«, obiske slikate in ubesedujete ter tako spoznavate čas zgodnje slovenske etnogeneze. V tem ste edinstveni, celo v Prekmurju, kjer je še živa Trubarjeva vera, česa takega očitno ne zmorejo.

Prvi protestanti pa so bili s srcem in z glavo pri stvari; vse, kar so delali, so delali iz vere za vero, in to vero brez človeške navlake, kot je znal reči Trubar in brččas tudi Kūzmič. Slovenski narod pa jim je posebej hvaležen za njih »civilne učinke«, za tiskano besedo, šolstvo, knjižničarstvo ..., zaradi česar smo kot narod preživel.

Ohranite, šolarke in šolarji, spoštljiv odnos do Bohoriča in Dalmatina ter do vseh drugih Slovencev, ki so nam s svojim delom omogočili, da smo ob koncu tisočletja lahko postali nacija, narod, organiziran v državo.

Hvala mentorici in mentorjem, hvala občini, ki se očitno zaveda, da na mladih svet stoji.

Čestitam in ob letu osorej na svidenje!

mag. Viktor Žakelj

PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA V LETU 2016

Na zborih članic in članov se v zadnjih letih kot rdeča nit vleče razprava o potrebi pomlajevanja članstva in iskanja novih pristopov pri delu, ki bi lahko dodatno afirmirali prizadevanja podružnice. Vsi prisotni na zboru članic in članov v marcu 2016 smo kljub težavam z zadovoljstvom ugotavljali, da nam je v vrste članstva uspelo pritegniti manjše število mlajših, predvsem visoko izobraženih članic in članov. To je posebej pomembno tudi za osvežitev vodstva podružnice.

Zbor je sprejel poročilo o delu v letu 2015, finančno poročilo za preteklo leto ter program in okvirni finančni program leto 2016. Pri opravljenem delu je bila posebej izpostavljena retrospektivna razstava likovnih del slikarske kolonije »Primož Trubar« ob 20-letnici delovanja, ki je bila v Galeriji M. Sobota ob koncu leta 2015 in v začetku leta 2016. Pomembno je bilo tudi dejstvo, da smo ob pomoči centrale v celoti pokrili stroške natisa posebnega spominskega kataloga ob 20-letnici delovanja kolonije (10.000 EUR!).

Članice in člani podružnice so se skozi leto aktivno vključevali v vse dejavnosti, ki jih je pripravila centrala društva. Žal ugotavljamo, da slabe gospodarske razmere v Pomurju in starost članstva negativno vplivajo na udeležbo našega članstva na odlično organiziranih strokovnih ekskurzijah.

Mnoge aktivnosti smo načrtovali in izvajali skupaj z Evangeličansko cerkvijo AV na Slovenskem. Ko govorimo o realizaciji programa v letu 2016, ne smemo pozabiti mnogih sponzorjev, ki so nam pomagali pri izdaji kataloga za retrospektivno razstavo, katerim gre posebna zahvala. Poudariti je treba tudi dobro sodelovanje in pomoč MO Murska Sobota, Občine Moravske Toplice in Občine Puconci.

Pri oblikovanju programa za leto 2016 je zbor podružnice podal predlog, da se zboru društva predlaga, da se v letu 2016 osrednja proslava ob Dnevu reformacije organizira v Murski Soboti. Predlog je na zboru društva bil tudi sprejet in proslava uspešno organizirana. V programu je bil dan tudi poudarek na aktivnostih za obeležitev 500-letnice reformacije, ki bo v letu 2017.

Ker so v glasilu društva objavljeni širši prispevki o posameznih dogodkih, bom v nadaljevanju navedel le pregled najpomembnejših aktivnosti v letu 2016.

Skupaj z Občino Puconci in Evangeličansko cerkveno občino Puconci smo skozi celo leto organizirali vrsto predavanj in kulturnih srečanj v Spominskem domu Števana Kuzmiča v Puconcih.

Ker so Puconci opredeljeni kot kraj Reformacije, je vrsta aktivnosti potekala v smislu priprav na obeležitev leta reformacije v Puconcih v letu 2017.

Že vrsto let smo si prizadevali obogatiti program tradicionalnih Kūzmičevih dni. V letu 2016 nam je to uspelo. Ob strokovnem predavanju ob koncu avgusta v petek in svečanem bogoslužju v nedeljo smo v soboto organizirali še turistično kolesarjenje po kolesarski poti »Združimo nekoč enotni cerkveni prostor Puconci – Bad Radkesburg«, ki je bila trasirana pred leti v okviru istoimenskega mednarodnega projekta, nosilec katerega je bila naša podružnica.

Tradicionalna slikarska kolonija »Primož Trubar« Moravske Toplice je potekala v zadnjem tednu septembra 2016. Ob zapisanem v posebnem poročilu je treba izpostaviti, da smo v času trajanja kolonije izkoristili prisotnost umetnikov in ob njihovem sodelovanju v trgovskem centru BTC M. Sobota odprli razstavo del, ki so nastala v preteklih letih na koloniji. Odprta je bila do konca leta.

Kot je že zapisano, je osrednja državna proslava v letu 2016 potekala v M. Soboti. Proslava je bila v Gledališču Park v M. Soboti, 28. oktobra. Pri organizaciji proslave gre posebna zahvala centrali društva in predsedniku mag. Viktorju Žaklju ter MO M. Sobota. Da je izbor kraja bil dobro izbran, je potrdila do kraja napolnjena dvorana. Vse prisotne je v uvodu nagovoril predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj. Slavnostni govornik je bil častni škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem mag. Geza Erniša. V kulturnem programu je ob znanih dramskih igralcih sodeloval domači pevski zbor »Štefan Kovač«. (*Več o proslavi na str. 10.*) Lokalne proslave so bile še v Apačah in Lendavi. Nekateri člani pa smo se udeležili tudi proslave v Mariboru.

V zadnji dekadi novembra smo odprli razstavo likovnih del 22. kolonije »Primož Trubar« Moravske Toplice. Razstavo je v pokrajinski in študijski knjižnici M. Sobota odprl predsednik SPD »Primož Trubar« mag. Viktor Žakelj.

Do zadnjih dni v letu 2016 smo sodelovali v pripravah za obeležitev Puconcev kot kraja Reformacije, kjer se bodo prireditve odvijale z osrednjim dogodkom 25. januarja 2017.

Ob koncu tega kratkega preseka aktivnosti v letu 2016 lahko zapišem, da smo ob pomoči vodstva centrale društva, sponzorjev in drugih sodelujočih program za leto 2016 v celoti realizirali in finančno pokrili. Vsem, ki so k temu prispevali, se ob koncu še enkrat zahvaljujem.

*Geza Farkaš
predsednik podružnice
Murska Sobota*

K IN O POROČILU ZA LETO 2016 December 2016

To moje letno poročilo o delu našega kluba je zadnje, mislim, da trinajsto po vrsti. To bi vedela povedati vsa moja leta skrbna tajnica društva Marija Kuhar.

Kot veste, sem postal kandidat za predsednika po trdem prigovarjanju prijateljev Severja (v društvu, se mi zdi, se premalo zavedamo, kako pomembno vlogo pri vzpostavljanju društva je imel ta uglašeni in Prekmurju predani mož) in Voglarja – zelo izobražen in kulturnen mož, trmoglava, a blaga pohorska duša. Branil sem se, a končno popustil. Če bi poznal tedanjo kleriško sceno, ki je privrela na površje na volilnem občnem zboru v Kinu Vič, v kandidaturo ne bi pristal. Ta funkcija, s čimer, upam, soglašate, ne prinaša materialnih koristi (neoliberalni motiv) niti promocije, ki motivira sedanje povzpetništvo. Bil sem, kot veste, izvoljen z enim glasom večine.

Društvo je bilo tedaj maloštevilčno, tako rekoč brez denarja in nepoznano. K delu sem pristopil s srcem in z glavo. S srcem zato, ker imam privzgojen in pridobljen nadvse spoštljiv odnos do reformacije in reformatorjev in tudi do evangeličanstva, ki sva ga z ženo Heleno prvič v živo doživela v Trubarjevem Derendingenu. Z glavo pa pravim zato, ker je bilo potrebno društvo postopoma vzpostaviti kot organiziran 'poslovni sistem' – to obvladam.

Evangeličanstvo (žal) pri nas ni blagovna znamka, na katero bi se lepili sponzorji in vidni posamezniki. V teh letih sem zbral ogromno denarja, Trubarja in reformacijo predstavil mnogim vidnim Slovenkam in Slovencem. Povedal sem jim, da nisem član društva zaradi vere (mnogi mi še vedno povsem ne verjamejo, da nisem po veri evangeličan, mislijo, da sem vsaj kripto protestant), ampak zato, ker je reformacija in so reformatorji najzgodnejši del slovenske etnogeneze. (Da pa sem nadvse trden Slovenec, to so vedeli.) Dopovedal sem jim, da smo laično in vseslovensko društvo. To slednje je bilo treba povedati, ker so mnogi iskali moje prekmurske korenine, a jih seveda niso našli, kar je služilo kot dokaz, da je naše društvo res vseslovensko. Tudi moja javna prepoznavnost je bila za nekatere evangeličanske klerike moteča – bog jim pomagaj. Prav to troje pa je bilo tisto, kar je društvu omogočilo prosperiteto in povečalo članstvo. Danes ima društvo nad 600 članic in članov različnih veroizpovedi, mnogi so ateisti ali agnostiki, so različnih poklicev, izhajajo iz različnih delov Slovenije itd. To dejstvo in dejavnost društva sta pomembno prispevala, da Trubar ni več 'persona

non grata', ampak je (po javnomnenjskih anketah) največji Slovenec vseh časov. Na to smo društveniki (pokojna g. Mesaričeva bi znala reči – Trubarjanci) lahko resnično ponosni.

Zlasti po vsakoletnih proslavah, seveda tistih, ki smo jih organizirali mi, sem dobival veliko pohvalnih klincev. »No, to 'tvoje' društvo ...«, potem pa pohvale. Vsakemu sem enako odgovoril. Z društvom sem res povsem poistoveten, a da bi bilo 'moje', bi se spustil na nivo 'demosovih razumnikov', ki si brezsravno lastijo osamosvojitve, ki je vseslovenski projekt.

Naše društvo je produkt zagnanih Trubarjancev. Pika! Vsak društvenik je k ugledu društva nekaj primaknil, seveda skladno s statusom, z mestom v društveni in družbeni strukturi, izobrazbo, časom, ki ga ima na voljo, itd. Ne boste mi zamerili, če bom nekatere posebej izpostavil (vrstni red ni pomemben):

Začelo se je z mojim znanstvom s prof. Norčičem. Relacija je bila 'politekomska'. Takrat, ko smo si v Skupščini RS prizadevali za 31. oktober, nisva bila povezana, sva se pa v zvezi z društvom povezala kmalu za tem.

Nadaljevalo se je z ekscelentnimi izobraženci: Voglarjem, Severjem, Kerševanom, Debenjakom, ... kasneje z Glavanom, Vitorovićem, Tóthovo, Vinklerjem, Kovačičem, Rajšpom ... Srečanje z njimi je bil zame vedno 'postdiplomski seminar'.

Srečal sem se z 'dežurnim tehničnim urednikom' in hkrati tudi urednikom nekaterih naših publikacij – Rapošo. Je skrben profesionallec, brez katerega res ne vem, kako bi šlo.

Spoznal sem nekaj protestantskih klerikov (nekaterih v vseh teh letih sploh nisem srečal – naj razume, kdor more). Prvega med njimi, Ernišo, sem doživljal kot najsposobnejšega med njimi; Novaka, za katerega menim, da sodi med bolj izobražene protestantske klerike; duhovnico Mesaričevo, ki že uspešno dela svojo poklicno kariero; pravo 'fararco' Ajdnikovo, ki je gotovo perspektiva SEC; 'muzika' Balažica; 'urednika' Kerčmarja, katerega produkt je dostojni Evangeličanski list; aktualnega škofa Fila, ki se, videti je, zelo trudi, a čevlji, v katere je stopil, so zelo veliki.

Potem so tu neumorni društveni delavci. Prva med njim je vsekakor izjemna tajnica društva Kuharjeva; Norčičeva – po rojstvu in poroki je trajno vezana na društvo; Pojbič (in njegova gospa) vitalni starosta, vsem lahko za zgled ... In tako dalje in tako dalje.

Potem so tu 'lokalci': Gruden – brez njega in njegovega rodu bi bil Trubar v Velikih Laščah bržčas pozabljen. Farkaš: spritus agens vsega društvenega delovanja v Prekmurju (trenutno ne vidim njegovega naslednika – na srečo ostaja). Mariborska 'trojka' – upam, da uspe revitalizirati misel na reformacijo in reformatorje v Mariboru, kar bo glede na zgodovino

'mariborskega protestantizma' še posebej težko. Krošljeva (Krško) – avtorica nepozabnih 'Srečanj z Jurijem Dalmatinom' – kaj takega za Prekmurce očitno ni dosegljivo.

Naj se ustavim in ponovim: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je produkt članov, ponosnih Trubarjancev.

Tudi to leto smo realizirali vse, kar smo si zastavili, le izleta v Rim (škoda) zaradi premalo prijav ni bilo.

POSLOVNI PROSTORI NA BEETHOVNOVI 9 SO DOKONČNO DRUŠTVENA LASTNINA, lastništva le še vknjižiti ne moremo zaradi sporov med etažnimi lastniki. Na tem še delamo.

Reviji (za eno revijo imamo izdajateljski dvojec) sta izšli – ČESTITAM! Fenomenalna razstava del kolonij v Murski Soboti je bil kulturni dogodek brez primere, (še odmeva in zato jo/ga omenjam). Kolonija je bila in še bo, kajti neumorni Beer, Farkaš, Obal, Kokalj in ostali protagonisti se ne dajo.

Jaz odhajam. Storil sem, kar mož je bil storiti dolžan, kot bi dejal Gregorčič.

Druženje s Trubarjanci in spoznavanje Prekmurja me je obogatilo. Hvaležen sem vam, da sem sodeloval z vami, da sem spoznal Prekmurje in številne Prekmurce. Odslej bom le s strani spremljal vaše delo in z vami odhajal na izlete in seveda ostal član društva.

Na cesti me ljudje že nekaj let prijazno ogovarjajo z nadimkom 'Trubar' (ali socialist). Vem, da je to poimenovanje zame preveliko, ga ne zaslužim, sem ga pa vendar vesel (če mi dovolite), ker ga razumem, da se moj (in seveda drugih Trubarjancev) dolgoletni angažma na ohranjanju spomina na reformacijo/protireformacijo ter delo Trubarja in njegove sodelavce le usadata v zavest ljudi.

Enako velja tudi za nadimek socialist, ki je posledica mojega dolgoletnega angažmaja na osmišljanju in promociji ekosocializma, kar je moja politična opredelitev, ki – prepričan sem – je in ostaja edina prihodnost človeštva.

Naj to še kar traja.

Hvala in srečno!

mag. Viktor Žakelj,
predsednik SPD Primož Trubar

ZAPISNIK OBČNEGA ZBORA SPD PRIMOŽ TRUBAR

Trubarjeva domačija na Rašici, 8. april

Prisotnost: 26 članov

Za zagotovitev sklepčnosti (11. člen statuta) se je občni zbor pričel s 30-minutnim odlogom.

Dnevni red:

1. Odprtje občnega zbora in izvolitev delovnega predsedstva
2. Imenovanje zapisnikarja, 2 overovateljev zapisnika in 2 članov komisije za sklepe
3. Poročilo o delovanju društva med obema zboroma ter plan dela za leto 2016
4. Finančno poročilo ter poročilo nadzornega odbora
5. Razprava o poročilih
6. Volitve predsednika in organov društva
7. Dopolnitev statuta društva s členi o podpredsednikih
8. Razno

Ad 1

Predsednik društva mag. Viktor Žakelj je pozdravil prisotne in jih pozval, da podajo morebitne predloge k dnevnemu redu. Ker le-teh ni bilo, je predlagal glasovanje. Dnevni red je bil soglasno sprejet.

Predsednik društva je še pozval udeležence občnega zbora, da predlagajo delovno predsedstvo. Po predlogih so bili v delovno predsedstvo soglasno izvoljeni mag. Viktor Žakelj (predsednik in voditelj zbora po poslovniku), Matjaž Gruden in Geza Farkaš.

Ad 2

Za zapisnikarja je bila predlagana in soglasno izvoljena mag. Marija Kuhar.

Za overovatelja zapisnika sta bili soglasno izvoljeni Tanja Kerševan in Nada Norčič.

Komisijo za sklepe predstavljata Marko Kerševan in Božidar Debenjak.

Minuto molka smo posvetili naši preminuli članici Violeti Deutsch Mesarič.

Glede na to, da v nadaljevanju volimo nove organe društva, je predsednik dal na glasovanje še način izvedbe volitev. Po statutu (11. člen) je glasovanje praviloma javno, če se člani ne odločijo za tajno. Volitve organov društva so praviloma tajne. Udeleženci občnega zbora so soglasno izbrali javno glasovanje.

Ad 3

Poročilo o aktivnostih v letu 2015 in plan dela je podal predsednik mag. Viktor Žakelj.

Poudaril je, da se mu kot predsedniku čas izteka, saj je že dolgo predsednik in ima še druge načrte.

Poudarki poročila in načrta dela so naslednji:

V začetku leta smo uspeli odplačati kredit za poslovne prostore. Potreben je še vpis v zemljiško knjigo.

Proslave ob dnevu reformacije smo uspešno izvedli. Osrednja proslava je bila odmevna. Prevladuje mnenje, da je selitev iz regije v regijo pametna odločitev. Celjski prostor, kjer smo gostovali letos, je malo bolj »hladen«, župan dostojen, teater pa bolj hladen, kar ga čudi, ker je bil v tem prostoru prisoten protestantizem.

Krško: Vsako leto na srednji in osnovnih šolah izpeljejo natečaj o Dalmatinu – likovni in literarni – ter pripravijo lepo zaključno prireditev; ideja, ki bi jo lahko uvedli še kje, npr. v Prekmurju, recimo v študijski knjižnici.

Rašica: So zelo prizadevni, žal Trubarjevina še nima primerne statusa – prizadevanja društva za pridobitev ustreznega statusa niso obrodila sadov – vsakokratni minister je ideji naklonjen, a realizacija vedno izostane. Trubarjevina bi morala dobiti razsežnost, kot jo uživajo Breže. Nekajkrat smo v imenu društva Trubarjevino obiskali tudi z gosti iz Nemčije.

Veseli nas, da se s sodelovanjem skupine intelektualcev revitalizirala podružnica v Mariboru. Društvo vodi neke vrste triumvirat. Imeli so dve prireditvi, na katerih je bilo prisotnih veliko uglednih ljudi.

Če bi uspeli nekaj narediti na obali, bi imeli pokrit še ta delu Slovenije. Univerzitetno središče je potentno, deluje nekaj predavateljev, ki so po duhu naši. Na mestu bi bila tudi evangeličanska cerkev. EC se je že trudila, a jim ni uspelo.

Na radgonskem delu bo teklo naprej, kar je zasluga Mesaričev.

Murska Sobota: Jedrni del letos je bila obletnica slikarske kolonije, kar je bil zelo ugleden projekt. Geza Farkaš je poskrbel za katalog, ki je reprezentančen. Na otvoritvi razstave je bilo veliko obiskovalcev. Zahvala gre našim sponzorjem, ki so se vsi o razstavi izražali zelo pohvalno. Katalog smo izročili nekaterim slikarjem, ki so bili veseli in počaščeni. Katalog je tudi edini način, da se slikarjem zahvalimo za sodelovanje. Kolonija je pomembna za promocijo Prekmurja, Evangeličanske cerkve ter našega društva. Velika zahvala gre Gezi Farkašu in Rudiju Kokalju. Društvo in evangeličanska gmajna dobro sodelujejo.

Društvena dejavnost je na sploh uspešna, članstvo raste, intelektualno smo zelo močni.

Društvene ekskurzije smo uspešno izpeljali. Imamo stalne organizatorje, vsebina je s strani agencije in naših članov dobro pripravljena. Pri strokovnem delu je dr. Marko Kerševan nenadomestljiv. Letos

gremo v Rim – tudi v gnezdu katolištva se najde sledi protestantizma. Druga ekskurzija bo v Gradec, ki je za protestantsko zgodovino pomemben, pa tudi za slovenstvo nasploh.

V vlogi predsednika bo še letos poskrbel za osrednjo proslavo dneva reformacije. Predlaga, da bi bil gostitelj Maribor, tudi zaradi aktualnih dogodkov, ki so zdaj v Mariboru žive. Naslednje leto sugerira proslavo v Murski Soboti, s čimer bi dali pomen tudi Lutrovemu letu.

Glede Lutrovega leta pravi, da je imel preveč ambicij. Je vesel, da bo odmevalo tudi v Sloveniji. Želel bi, da bi po tem letu ostale trajno tudi neke materialne stvari – 1, 2 ali 3 knjige.

Letos bo še pridobival sponzorje za dejavnost društva.

Sredini mesečni večeri v Trubarjevi hiši literature tečejo, kar je zasluga našega člana dr. Božidarja Debenjaka. Občasno pridejo tudi poslušalci, ki niso člani našega društva. Da predavanja niso brez soli, lahko potrdimo, ker je tudi pri sponzorjih bil odziv. Večeri so v javnosti prepoznavni.

Glasiło Lubi Slovenci po novem ureja Kazimir Rapoša. Je bogato glasiło, dostojno, vredno branja. Doseže velik krog bralstva.

Šiftarjeva fundacija je izpeljala simpozij v Radencih, ki smo ga finančno in vsebinsko podprli. Naši člani so imeli prispevke – knjiga je dostojna – mogoče bi jo lahko tudi predstavili v Trubarjevi hiši literature. Simpozij je bil mednaroden. Dobili bomo nekaj knjig – tisti, ki bi zbornik želeli imeti, naj to sporočijo.

Zgodil se je čudež, dobili smo večjo donacijo, vendar donatorka ne želi, da se o tem že govori, tako da bomo z objavo in aktivnostmi zahvale še počakali.

Leta 2019 bomo praznovali 100. obletnico priključitve Prekmurja matični domovini – zgodovinski dogodek, kjer smo Slovenci nekaj pridobili. Predsednik apelira, da naše društvo prispeva na vseh ravneh, kjer je možno, k dostojnemu spominjanju na ta dogodek. O Primorski vemo veliko, o fašizmu, nacizmu vemo veliko, o Prekmurju in dogodkih leta 1919 ter o madžarski okupaciji pa ne vemo nič.

Aktivnosti, planirane v tem letu, so nakazane že iz dosedanjega izvajanja. Zahvala vsem, ki ste (so) v preteklem letu delali ta program, da je društvo izražalo svoje poslanstvo in hkrati izraža željo, da vztrajamo še dalje. Danes je protestantski način mišljenja zelo aktualen. Družba to logiko potrebuje. Društvo to logiko promovira.

Ad 4

Finančno poročilo je prebrala mag. Marija Kuhar. Sestavila ga je računovodkinja, Majda Turk. Nadzorni odbor je poročilo pregledal in dal pozitivno mnenje. Poročilo je priložila zapisnika.

Ad 5

Zatem je predsednik prisotne pozval k razpravi: Poudarki razprave so naslednji:

Dr. Božidar Debenjak: glede leta 1919 – predlaga, da uporabljamo izraz narodna združitev – »avstrijski« in »ogrski« Slovenci se združijo. Tema naslednjega študijskega večera je znana: Angela Ilič bo v hrvaškem jeziku poročala, kaj je odkrila o podpori, ki so jo evangeličani na slovenskem ozemlju dobili iz Nemčije. Aktivnost, ki se je povečala v Mariboru, se je pokazala tudi na študijskih večerih – imeli smo dve dobri predavanji o protestantizmu v Mariboru. Žal pa, razen od Jonatana Vinklerja, ni odmeva s primorske strani. Morda bi bilo za pobarati pri društvu primorskih zgodovinarjev.

Dr. Marko Kerševan: Koper je usmeritev našega društva (Jonatan). Vezna točka je Vergerij. Tomicin roman o Vergeriju je izšel kmalu po izidu naše revije, kjer smo o Vergeriju pisali. Pri reviji je prišlo do nekaj sprememb: izvedli smo razširitev sveta – zdaj imamo mednarodni sosvet. Sadovi se prek prispevkov članov sosveta že poznajo. Z dovoljenjem avtorja smo objavili izjemno odmevno predavanje našega člana sosveta iz Züricha g. Campija. Do spremembe je prišlo tudi v vodstvu revije. Dušan Voglar je zaprosil za zamenjavo, tako je bil za odgovornega urednika izbran dr. Jonatan Vinkler. Dušanu Voglarju se zahvaljujemo za vse, kar je v vseh letih postoril za revijo in društvo. Revija prehaja v roke mlajših, kar je prav, postavlja pa nove zahteve in zaveze. Mlajši sodelavci nimajo enakih pogojev za delo, tako da bo potrebno kaj nameniti tudi za honorarje. Delamo na spremembi statusa, da bi prišli do kakšnih javnih sredstev, kar pa je dolgotrajen proces. Revija izhaja/se dobi tudi na internetu, vztrajamo pa še tudi v tiskani verziji.

Mag. Viktor Žakelj je dodal, da se trudimo reviji dati status raziskovalne revije – s tem želimo zagotoviti sredstva, s katerimi bi pridobili mlajše avtorje.

Mag. Geza Erniša se je s strani Evangeličanske cerkve zahvalil predsedniku in vsem ostalim za plodno in dobro sodelovanje med društvom in EC ter dejal, da se dopolnjujemo, a ohranjamo vsak svojo specifiko. Poudaril je, da tečejo aktivnosti EC ob jubilejnih 500 let reformacije 2017. Nastal je dokument, ki je preveden v slovenski jezik in bo predstavljen na tiskovni konferenci Mešane katoliško luteranske komisije z naslovom Od konflikta do skupnosti. Prof. dr. Theodorja Dieterja je povabil v Slovenijo – pride v oktobru in je pripravljen spregovoriti v Ljubljani, Mariboru in Murski Soboti. Protestantska reformacijska pot je postala resničnost – pot bo tekla tudi do Ljubljane in v Puconce. Pripravljajo nov projekt: Ljubljana in Puconci naj bi dobila trajni naziv mesta reformacije. EC pripravlja skupaj z romunsko EC, s katero so povezani prek Wienerja, veliko svečanost na Trubarjevini. Na občnem zboru podružnice so tudi razmišljali o tem,

kje in kakšna proslava dneva refomacije naj bi bila letos. Radi bi, da bi bila letos v Murski Soboti in leta 2017 v Ljubljani. Leta 2017 naj bi bila osrednja državna proslava v Ljubljani – v Trubarjevem mestu, kar bi v mednarodnem kontekstu imelo večjo težo – diplomatski zbor bo težko prišel v Mursko Soboto. Kvalitetno in reprezentativno bi jo v Ljubljani bolje speljali.

Geza Farkaš prinaša pozdrave iz Pomurja. Pravi, da je zadovoljen z letom 2015 zaradi dveh stvari. Pridobili so 10 novih članov, mlajših, kvalitetnih. Upa, da jih bodo sčasoma lahko vključili v pogon. Zadali so si nalogo, da pokrijejo Lendavo. Druga stvar je retrospektivna razstava ob 20-letnici kolonije ter izredno dober katalog, ki je sicer stal kar 10.000 €. Centrala je pomagala pri pokritju stroškov, ki so v celoti poravnani. Nekatere stvari je treba dograditi (Küzmičevi dnevi, razmišljajo o delu z mladimi, kot delajo v Krškem). Glede 100-letnice združitve se je pogovarjal z županom Murske Sobote. Ugotavlja, da se odvijajo prestižni boji med lokalnimi skupnostmi (Beltinci) in se boji, da do večjih dogovorov ne bo prišlo. Glede proslave podpira omenjeno pobudo, a je treba zagotoviti, da bo leta 2017 proslava res v Ljubljani.

Mag. Viktor Žakelj dodaja, da za to ni ovir, je v naši diskrecijski pravici in se bomo glede lokacije proslav dogovorili tako, da bo prav. Si je sam prizadeval, da bi za dan reformacije bila proslava državna, razen v času Janše, ki si jo je prisvojil. Sedanja ministrica zagotavlja, da bo to spet državna proslava. Nedvomno bo podprta državna proslava v Ljubljani. Pravi tudi, da je častni škof preskromen in ni omenil, da je dosegel pobratenje Moravskih toplic z Bad Urachom. Druga stvar, ki jo je potrebno omeniti, je film – veliko dejanje, vključenih cela vrsta lokalnih akterjev – čestitke soustvarjalcem. Sam se je trudil, da bi bil posnet film o Kupljeniku. Pohvaliti mora puconsko gmajno, ki je s Katjo Ajdnik dobila pospešek.

Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek pravi, da Maribor že dolgo več ni speča Trnuljčica. Lani je bila na pobudo Majde Potrata lepa proslava. Glede letošnje pa Mariborčani podpirajo predlog iz Murske Sobote in želijo čim prejšnjo odločitev, da vedo, če pripravljati ali ne. Lani je bila po dolgem času spet proslava v Apačah. V Radgoni pridobivajo nove člane. Zahvaljuje se predsedniku, družini in članom protestantskega društva za podporo, besede sožalja, udeležbo na pogrebu mamice, ki je živela za društvo. Lepo ji je bilo z nami, rada nas je imela.

Matjaž Gruden pravi, da pripravlja tekst za Lube Slovence o tem, da je 1. 1. 2016 aktivnosti na Trubarjevini prevzela občina, grad Turjak pa je vrnjen državi. Letos bo 30-letnica Trubarjeve domačije in s tem povezane aktivnosti. Istočasno pa je 25-letnica osamosvojitve in se bojijo, da bo teža dana osamosvojitvi. Prosi za dve stvari: prva: nadaljevanje prizadevanj po

državni lastnini te domačije, druga: leta 2017 bi eno osrednjih prireditev veljalo imeti na Trubarjevi domačiji, recimo 8. junija.

Ad 6

Volitve organov društva so bile na podlagi glasanja izpeljane javno.

Edini kandidat za predsednika mag. Viktor Žakelj je bil izvoljen soglasno.

Organi društva so bili izvoljeni soglasno.

V organe društva so izvoljeni:

Predsednik

mag. Viktor Žakelj

Izvršni odbor (9 članov po statutu)

Katja Ajdnik	mag. Violeta Vladimira
Nikolaj Beer	Mesarič Jazbinšek
Franc Cipot	Majda Potrata
Matjaž Gruden	dr. Nenad Vitorović
dr. Marko Kerševan	Dušan Voglar

Člani po položaju

Geza Farkaš	Srečko Reher
Alenka Černelič Krošelj	mag. Marija Kuhar
mag. Ana Porenta	

Svet društva

dr. Kozma Ahačič	Bogdanka Pirc
Polona Brenčič	Marjanovič
dr. Božidar Debenjak	mag. Leon Novak
Rudi Cipot	Kazimir Rapoša
mag. Geza Erniša	Janez Rozman
mag. Tone Frelj	dr. Uroš Stanič
dr. Mihael Glavan	Marjan Šiftar
dr. Ludvik Horvat	dr. Cvetka Hedžet Tóth
dr. Sašo Jerše	ddr. Jonatan Vinkler
dr. Tomaž Jurca	mag. Franci Pivec
dr. Matjaž Kmecl	

Nadzorni odbor

dr. Janez Malačič	Ladislav Pojbič
	Rudi Kokalj

Častno razsodišče

mag. Geza Filo	Nada Norčič
Olga Gliha	Amalija Šiftar
Ala Peče Kolarič	

Ad 7

Skupina članov je pripravila predloge sprememb statuta v 13. in 16. členu, ki govorita o podpredsednikih. Sprememba je bila z dvigom rok izglasovana soglasno.

Člen 13 pred spremembo:**Izvršni odbor**

Izvršni odbor je izvršilni organ občnega zbora, ki opravlja organizacijska in strokovno tehnična opravila ter vodi delo *Društva* v času med dvema sejama občnega zbora po programu in sklepih, sprejetih na občnem zboru.

Izvršni odbor je za svoje delo odgovoren občnemu zboru.

Izvršni odbor šteje 9 članov. Predsedniki podružničnih odborov so člani izvršnega odbora po položaju.

Predsednik *Društva* je hkrati tudi predsednik izvršnega odbora po svojem položaju. V njegovi odsotnosti vodi delo izvršnega odbora namestnik – član izvršnega odbora, ki ga za tak primer določi izvršni odbor.

Člen 13 po spremembi:**Izvršni odbor**

Izvršni odbor je izvršilni organ občnega zbora, ki opravlja organizacijska in strokovno tehnična opravila ter vodi delo *Društva* v času med dvema sejama občnega zbora po programu in sklepih, sprejetih na občnem zboru.

Izvršni odbor je za svoje delo odgovoren občnemu zboru.

Izvršni odbor šteje 9 članov. Predsedniki podružničnih odborov so člani izvršnega odbora po položaju.

Predsednik *Društva* je hkrati tudi predsednik izvršnega odbora po svojem položaju.

Društvo lahko ima do 2 podpredsednika, ki ju na predlog predsednika imenuje izvršni odbor. Podpredsedniki so člani izvršnega odbora po položaju.

Člen 16 pred spremembo:

Izvršni odbor praviloma dela na sejah, ki jih sklicuje predsednik, v njegovi odsotnosti pa njegov namestnik.

Posamezne seje, razen dvakrat letno, ko se izvršni odbor sestane na seji, so lahko izvedene na osnovi tehničnih pripomočkov (el. pošta ipd.). Sklepi izvršnega odbora so sprejeti, če zanje glasuje večina članov izvršnega odbora.

Člen 16 po spremembi:

Izvršni odbor praviloma dela na sejah, ki jih sklicuje predsednik. V primeru odsotnosti predsednika sklicuje in vodi seje po predsednikovem pooblastilu eden od podpredsednikov.

Posamezne seje, razen dvakrat letno, ko se izvršni odbor sestane na seji, so lahko izvedene na osnovi tehničnih pripomočkov (el. pošta ipd.). Sklepi izvršnega odbora so sprejeti, če zanje glasuje večina članov izvršnega odbora.

Sklep:

Predlagani spremembi 13. in 16. člena statuta se sprejmeta.

Ad 8

Pod to točko ni bilo razprave.

Zapisnikar: mag. Marija Kuhar

Predsedujoči: mag. Viktor Žakelj

Overovatelj: Tanja Kerševan,
Nada Cigüt Norčič

NAŠI SPONZORJI

